

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**FUTBOL TARAFTARLIĞI ÜZERİNDEN TOPLUMSAL KİMLİK
İNŞA SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ: REAL MADRİD VE
BARCELONA TARAFTARLIĞI ÖRNEĞİ**

BENGİSU HİLAL BUYURAN

YÜKSEKLİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. FATMA GAYE GÖKALP YILMAZ

BURDUR– 2024

**T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**FUTBOL TARAFTARLIĞI ÜZERİNDEN TOPLUMSAL KİMLİK
İNŞA SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ: REAL MADRİD VE
BARCELONA TARAFTARLIĞI ÖRNEĞİ**

BENGİSU HİLAL BUYURAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. FATMA GAYE GÖKALP YILMAZ

Üye: Doç. Dr. Yasemin APALI

Üye: Doç. Dr. Çağlar ÖZBEK

BURDUR– 2024

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “Futbol Taraftarlığı Üzerinden Toplumsal Kimlik İnşa Süreçlerinin İncelenmesi: Real Madrid Ve Barcelona Taraftarlığı Örneği” adlı tezimin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

AdıSoyadı

Tarih ve İmza

TEŞEKKÜR

Lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca, çeşitli zorluklar karşısında mücadele ederek tezimi sonlandırmış bulunmaktayım. İlgi duyduğum bir alan olan futbol üzerinden spor sosyolojisini ele alırken Türk futboluna dair bilgilerimin Dünya futbolu ile birleşmesi sonucunda hem daha fazla öğrenmeme hem de çalışmama olan istikrarımı ve sevgimi daha da fazla arttırmıştır. Bu süreçte bana çalışma konumda destek olan ve inancını hiç kaybetmeyen değerli hocam, sevgili danışmanım, Doç. Dr. Fatma Gaye GÖKALP YILMAZ’a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen değerli hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte, beni asla yalnız bırakmayan çok değerli arkadaşlarıma, her zaman arkamda olduğunu bildiğim başta annem olmak üzere sevgili aileme ve bana olabildiğince destek olan psikologuma teşekkürlerimi sunarım. Yazmış olduğum tezi çok sevdiğim ve değer verdiğim bir kişinin bana olan destek verici sözlerine karşılık olarak, bu tezi kendim için bir zafer kabul ederek kendime ithaf ediyorum...

Burdur, 2024

(BUYURAN, Bengisu Hilal, “Futbol Taraftarlığı Üzerinden Toplumsal Kimlik İnşa Süreçlerinin İncelenmesi: Real Madrid Ve Barcelona Taraftarlığı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2024)

ÖZET

Bu çalışma Bask Katalan ayrımı üzerinden İspanya’da ortaya çıkan iç savaşın futbola olan etkileri ve kimlik inşa süreçlerini incelemektedir. Futbolun sadece bir kapitalist endüstri için önemli bir sektör olması haricinde taraftarlar ve topluluklar açısından sosyal bir boyutu olduğu da gözlemlenebilmektedir. Futbolun sadece bir spordan ibaret olmadığını aynı zamanda birçok alanın yansıması olduğu görülmektedir.

Futbolun dünya çapında farklı şekillerde ve amaçlarda meydana gelmesi, çeşitli aşamalardan geçmiş olması haricinde kültürel, siyasi ve hatta ekonomik etkileri olduğu bilinmektedir. Bir iktidar halini dönüşen futbolun, dünya siyasi tarihi üzerinde olan etkisi İspanya İç savaşıyla birlikte etnik kimlik, ulusal kimlik, sosyal kimlik üzerinden ayrışmaları da oluşturmaktadır. Barcelona-Real Madrid, Celtic-Rangers bilinen ayrışmalardan sadece birkaçıdır.

Bu bağlamda taraftarlık ve aidiyet, futbolu yalnızca bir kapitalist endüstri ve eğlence sektörü olmak konumundan daha öteye taşıyarak, futbol kulüpleri üzerinden toplumsal ve tarihsel kimlik inşalarını mümkün kılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada İspanya’da Bask-Katalan ayrımının tarihsel ve toplumsal kökenleri incelenerek, Real Madrid ve Barcelona kulüpleri taraftarlığı üzerinden süregelen toplumsal ayrışma, bütünleşme ve kimlik inşa süreçleri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Spor Sosyolojisi, Kimlik, Barcelona, Real Madrid

(BUYURAN, Bengisu Hilal, “Examination of Social Identity Building Processes Through Football Fandom: The Example of Real Madrid and Barcelona Fandom, Master's Thesis”, Burdur, 2024)

ABSTRACT

This study examines the effects of the civil war in Spain on football and identity construction processes through the Basque-Catalan divide. It can be observed that football is not only an important sector for a capitalist industry, but also has a social dimension for fans and communities. It is seen that football is not only a sport but also a reflection of many fields.

Apart from the fact that football occurs in different ways and for different purposes around the world and has gone through various stages, it is known to have cultural, political and even economic effects. The impact of football, which has turned into a form of power, on world political history has also created divisions over ethnic identity, national identity and social identity with the Spanish Civil War. Barcelona-Real Madrid, Celtic-Rangers are just a few of the known divisions.

In this context, fandom and belonging make it possible to construct social and historical identities through football clubs, taking football beyond its status as a capitalist industry and entertainment sector. In line with this purpose, this study will examine the historical and social origins of the Basque-Catalan divide in Spain and discuss the ongoing processes of social segregation, integration and identity construction through Real Madrid and Barcelona clubs' fandom.

Keywords: *Sociology of Sports, Identity, Barcelona, Real Madrid*

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR VE KURAMLAR

1.1. Spor ve Sosyoloji	7
1.1.1. İşlevselci Yaklaşım.....	7
1.1.2. İşlevselci Teori Kapsamında Spor.....	10
1.2. Çatışmacı Yaklaşım.....	15
1.2.1. Çatışmacı Yaklaşım ve Spor.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

KİMLİK KURAMLARI VE İSPANYA

2.1. Kimlik ve Kimlik Kuramları	33
2.1.1. Sosyal Kimlik	37
2.1.2. Kimlik ve Spor.....	41
2.2. Bir Kulübün ve Kimliğin İnşası: İspanya.....	44
2.2.1. İspanya İç Savaşı	45
2.3. Bir Kulüpten Fazlası: Barcelona ve Kralın Takımı: Real Madrid.....	52
2.3.1. FC Barcelona	54
2.3.2. Real Madrid	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Önemi ve Metodolojisi	61
3.2. Araştırmanın Yöntemi	62
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ANALİZİ

4.1. Spor Sosyolojisi, Kimlik ve Kuramlar	64
4.2. Günümüze Doğru Barcelona ve Real Madrid	73
SONUÇ	78
KAYNAKÇA.....	81
ÖZGEÇMİŞ	90

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Alfonso ve General Rivera.....	46
Şekil 2: Barselona halkının direnişi.....	48
Şekil 3: İç Savaş'a katılan gönüllüler	49
Şekil 4: Barselona'ya yürüyüş	49
Şekil 5:İspanya İç Savaşında savaşıyan gönüllüler	50
Şekil 6: Katalan Bağımsızlığı için mücadele eden gönüllüler	51
Şekil 7: İspanya Katalonya'da Bağımsızlık Hareketi.....	53
Şekil 8: Camp Nou Stadyumu	56
Şekil 9: Real ünvanını alan takımlar	57
Şekil 10: Di Stefano ve Franco	59
Şekil 11: 1943 La Liga Maçı (Real Madrid,1943 kupa finalinde General Franco'ya Nazi selamı veriyorlar)	60
Şekil 12: Doküman analiz aşamaları	63
Şekil 13. Athletic Bilbao.....	67
Şekil 14: 2009 yılı Athletic Bilbao	68
Şekil 15. Celtic ve Rangers	69
Şekil 16: Amedspor-Bursaspor olayları.....	70
Şekil 17: Figo ve domuz kafası protestosu	74
Şekil 18. 2019 El Clasico olaylar	75

GİRİŞ

Latince bir kökene sahip olan spor; hoş vakit geçirmek, eğlenmek, boş zamanların veya zamanının tamamını atfedilen bir aktivite olarak gündelik hayatımızda yer almaktadır. Sporun tarihsel süreç içerisinde doğuşu ve gelişimi insanın doğayla mücadelesi ile başlamaktadır. Tarihteki ilk sporlar araçlı veya araçsız olarak savunma ve saldırı kökenli olmuştur. En çarpıcı örnek, avcılarının yaklaşık elli bin yıl önce geliştirdikleri ve Mezolitik Çağ toplumlarının da önemli bir beceri olarak görülen okçuluğun İÖ 3000 yıllarında tunç teknolojisinin ürünü ve tarihteki ilk iki devletten biri olan Mısır'da prenslerin ve soyluların hedef atışlarındaki başarılarının titizlik ve özenle kaydedildiği bir yarışma amacına dönüşmesidir(Fişek, 2003:17). Daha sonralarında sportif faaliyetleri savaşa hazır olmak üzere kullanmaya başlayan Mısırlılara ek Sümerliler ve Anadolu da bu amaç doğrultusunda faaliyetlerde bulunmuştur. Özellikle okçuluk, koşu ve avcılık üzerinde kendilerini geliştirmeye amaçlayıp düşmanlara bu şekilde korku vermeyi amaçlamışlardır. Bu veriler eşliğinde Mısır, Anadolu gibi uygarlıklarda rastlanan faaliyet benzerlikleri, toplumlarda geleneksel olarak tören, kutlama amaçları dışında askerleri güçlendirme, savaşa hazırlama gibi askeri amaçlı pratiklere de dönüşmüştür(Çakır, 2014:33). İlerleyen zamanlarda ise spor gelişim sağlayarak çeşitli yatırımlar sonucu bir sektör halini almaya başlamış ve bu durumda da en etkili olan kapitalizm olarak görülebilmektedir.

Bireylerin toplumsallaşmalarında rol oynayan spor, toplumsal kurumlarla da etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Spor toplumsal bağlantılardan ayrılmaksızın sosyal, kültürel, ekonomi ve siyaset ile bilinçli ve eleştirel bir anlayış, etkileşim içerisinde. Spor, içinde bulunduğu toplumdan etkilenen bir toplumsal olgu olarak şekillenmektedir. Sosyoloji ve sporun ilişkiselliğinde toplumsal yaşam içerisinde değişen ve evrilen sporun insanlar üzerinde oluşturdukları izlenimler ve anlamsallaştırılmalar üzerinden ele alınabilmektedir. Bu doğrultuda da spor sosyolojisi, sporun toplum içerisinde geçtiği aşamaları, izlediği yolları ortaya koymaya çalışmaktadır. Sporun sadece bir aktivite olarak görülmesinin de doğru olmadığı aynı zamanda birçok alanın da yansıması olarak yaşantımız içerisinde yer almaktadır.

Bu çerçeve de Bilir'in (2020:28) değindiği gibi spor sosyolojisi, sporu kültürel ve toplumsal bir olgu olarak ele almakta ve toplumsal hayat içerisinde de önemli bir yer kaplaması, toplumsal bütünleşme, toplumsal ayrışma, güç vb. kavramlarla ön plana çıkmakta ve geniş etkilere sahip olmaktadır. Her dönemde geniş kitlelere ulaşmayı başaran spor, Talimciler'e (Talimciler, 2017:11) göre toplumsal yaşam içerisinde dönüşümlerin veya çarpıklıkların etkilerine rastlamak mümkündür. Ülkelerin dönemler içerisindeki var olan savaşlardan ve krizlerden etkilenmesi aynı zamanda sportif etkinliklerin de etkilenmesine sebep olmuştur. Böylelikle sporun yukarıda belirtildiği gibi toplumdan etkilenen bir olgu olduğu görülebilmektedir. Sosyal, kültürel ve siyasi olarak ideolojik bir alan yaratma egemen hale gelmektedir. Bu durum Fişek'in de deyimiyle *"spor, içinde yapıldığı toplumun tüm çelişkilerini, çirkefini yansıtan bir aynadır"* (Fişek, 2003:65). Sporun var olabilmesi, kendini geliştirebilmesi için gerekli olan temel şey birey ve toplumdur. Bu sayede kendini toplumsal hayatın bir alanında toplumsal bir kurum olarak varlığını hissettirmektedir. Dever'e göre spor, insanlık tarihi ile eş olmasıyla beraber toplumsal hayatın bir parçası konumunda ve kendi varlığını koruyabilmesi için de diğer kurumlarda olduğu gibi sporda da kendine ait bir ekonomik alt yapı ve öğeler yaratıp bazı ihtiyaçları giderici bir yapı oluşturmasıyla toplumsal kurum olarak kendine bir alan yaratmaktadır(2017:127). Kurumlar arası etkileşim de böylelikle söz konusu olmaktadır. Sporun aile, eğitim, ekonomi, sanat vb. kurumlar ile etkileşimi sporun sosyal önemine ve Voight'ın da söylediği gibi başka alanlarla spor sosyolojisinin etkileşimi sosyolojik bilgi ve kuram oluşturma açısından etkin rol oynamaktadır. Bu sayede sosyoloji, sporun ve diğer alanların etkileşimiyle ekonomi, parti, kulüp, eğitim gibi sistemlerden oluşan bir etki alanı inşa etmektedir(Voigt, 1988).

Başlangıçta boş zamanlar etkinliği olarak bireylerin dinlenme, eğlenme gibi etkileri üzerinden varlığını koruyan spor, günümüze doğru küreselleşmenin de etkisi ile bir sektöre dönüşmüş ve büyük bir endüstri halini almıştır. Dever'in de ifadesiyle spor hem yeni kazançlar hem de yeni yatırımlara odaklanmasıyla masumluğunu kaybedip büyük bir kazanç kapısı haline gelmiştir(2017:259).Geniş kitlelere ulaşan spor, kapitalizmin yaşadığı değişimlerden etkilenerek kendi payına düşeni almaktadır. Bu sayede egemen sınıflar sporda da yönetici koltuklarını korumakta ve spor sahalarının, stadyumların inşasında sporun paraya dönüştürülmesinde etkin rol oynamaktadır.

İngiltere’de soyluların kriket, tenis, binicilik gibi beyaz kıyafetli sporları kendi kapalı yapıları içerisinde yapmayı sürdürürken, kentler de olan işçi sınıfı ise futbolu keşfetmiştir (Talimciler, 2018:29). Özellikle medyanın etkisi ile tanıtım aracı halini alan spor, taraftarlar sayesinde tüketim sektörüne dönüşürken diğer taraftan da ekonomik bir faaliyet alanı yaratmaktadır. Bu sayede de spor hem hizmet üretimi boyutuyla hem de mal ve tüketim sektörü halini almaktadır(Devecioğlu, 2005:119). Ekonomik bir yatırım olarak görülmesiyle beraber seyir zevkine de hitap etmesi gerektiği düşünülen spor, kitle iletişim araçları sayesinde desteklenmekte ve yatırımcılar tarafından da şekillendirilmektedir. Özellikle futbol üzerinde tüketimin yoğunlaşması futbolcu ve kulüplerin bu endüstrileşmede pazarı genişletmesine sebep olmuş, etki alanını genişletmiştir. Bir gösteri halini alan spor, parasal yatırımların gözdesi olmuş ve profesyonelleşen spor para kazanma odaklı olarak dönüşmüştür. Sermayedarlardan kulüp yöneticilerine, sponsorluklardan yayıncı kuruluşlara, devletten bahis şirketlerine, futbol medyasından federasyonlara kadar çeşitli pasta payı dağılmakta ve tüketim de ise başrol olarak taraftar veya müşteriler yer almaktadır. Kısacası önceleri boş vakitlerin değerlendirilmesi olarak görülen spor, bir endüstri alanı olarak dönüşmesi sonucunda tüketicilerine çeşitli pazar alanları yaratmakta ve tüm dünyaya yayılmış bir faaliyet olarak hem meslekleşmeye (profesyonel sporcu) başlamış hem de ticari bir meta olarak şekillenmiştir(Talimciler, 2018:63). Pazara yönelik olarak şekillenen spor faaliyetleri sadece sponsorluklarla ve reklamlarla sınırlı kalmayıp ayrıca yıldız ve önemli sporcularla da şekillenmekte ve kendini devamlı dinamik tutmaktadır. Bu strateji sayesinde de ekonomi haricinde toplumsal, siyasal ve kültürel olarak da etkileri oluşmaktadır.

Toplumun vazgeçilmez zevklerini, ihtiyaçlarını karşılayarak kendisine bağlayan bu olgu(spor) günümüz dünyasında büyük bir toplumlar arası bağ olduğunu kabul ettirerek toplumları çok yakından ilgilendiren, topluma ait belli davranışlar düşünceler, inançlar ve simgeler geliştirmiştir (Atasoy ve Kuter, 2005: 18). Toplumsal yaşam içerisinde yaşanan dönüşümler spor üzerinde ekonomik krizlerden etkilendiği gibi siyasal ideolojilerin farklılaşmasından da etkilenmektedir ve kimi zaman sporun milliyetçi etkilerle kullanıldığı da gözlenmektedir. Bunun örneklerine Almanya (Hitler), İspanya (Franco) ve Portekiz (Salazar) gibi ülkelerde rastlanılmıştır. Siyasal ideolojiler ve iktidarlar için spor ve özellikle futbol Moscardo’nun da deyimiyle en etkili araçlar

olarak görülmektedir (Talimciler, 2018:43). İçinde bulunulan rejimin türü ne olursa olsun veya siyasi partilerin kurdukları hükümetlerin bir spor politikası olmuş ve sporla siyaset bir etkileşim içerisine girmiştir. Bu etkileşimden spor kulüpleri, sporcular, kimi zaman üreticiler ve organize edenler etkilenirken kimi zamanda spor medyası, sponsorlar vb. araçlar etkilenmiştir (İnce, 2016:459). Gündelik yaşam içerisinde önemli yer tutan spor, iktidarların güçlerine, politikalarına da konu olmuştur. Bu bir nevi kitlelerin afyonu olarak görülmeye başlayan futbolda daha etkin rol oynarken bir yandan da kitlelere ulaşmak için bir aracı konumundadır. Uluslararası prestij, kazanç ve güç olarak görülen spor olgusu kitlelere ulaşmayı hedeflemiştir. Bu sayede devletler spor kulüplerine destek olmaya başlamış ve taraftarlara da karşı olmak yerine onların yanlarında olmaya başlamıştır. Bu yüzden spor alanında iktidarlar olayların içerisinde yer alarak politikalar üretmiş ve bu sayede de belirleyici rol oynamayı, bireyleri de spora yönlentmeyi arzulamaktadır. Bu noktada da siyasilerin çıkarları ve kazançları üzerinden sporun siyasetle ilişkisi şekillenmektedir(İnce, 2016:462). Bu durum akıllara Salazar'ın 3F(fiesta, fadima, futbol) anlayışını ve Franco'nun Bernabou stadyumunu uyku tulumuna benzetmesini getirmektedir.

Şahin'e göre uluslararası yarışmalar da ülkenin temsil edilmesinden dolayı iktidarlar, ulusal duygular üst seviyede tutulup milliyetçi bir ideoloji ile ülkenin sergilenmesi için sporcu başarılarına önem vermiştir. Ulus birliğinin sağlanmasında rol oynayan spor, birleştirici bir unsur olmakla birlikte çıkarlar ve milliyetçi amaçlar içinde kullanılmaktadır. Özellikle uluslararası spor karşılaşmaları milliyetçiliğin hissedildiği en geniş alanlardır. Ulusların kültürel farklılıklarının, politik yanlarının sergilendiği, milli marş ve bayrakların yer aldığı alanlar ulusal kimikleşmeyi ön plana çıkarmaktadır(Şahin, Çolakoğlu ve Yenel, 2010:1250).

Sporun siyaset üzerinde etkili olması veya siyasetin sporu bir araç olarak kullanması ve bunu farklı ülkeler üzerinde de üstünlük kurmak için harekete geçirmesi kendi ulusal kimliğini sağlamlaştırma ve milliyetçi bir toplum oluşturma isteğinden kaynaklıdır. Ulusal kimliklerin ön plana çıkarılmasında rol oynayan spor, milliyetçiliğin yayılması içinde bir alan yaratmaktadır. Sembollerle, sporcu ve takımlarla ulus devlet anlayışının sunulmasını ve başarılı sporcuların ulusla özdeşleşmesi, seyirciler içinde bunun ulusal bağlılık ve gurur ilan etmelerine olanak sağlamıştır (Tekin, 2023:1193). Toplumsal ve siyasal çatışmalar arasında kalan spor, hem kimlik hem de iktidar

m¼cadelelerine de tanıklık etmektedir. Bu durumun dikkat çekici ¼lkelerinden birisi İspanya'dır. Real Madrid ve Barselona'nın futbol ötesinde olan m¼cadeleleri bir kimlik ve iktidar m¼cadelesi olarak gör¼lmektedir. Dönemin diktatörü olan Franco'ya karşı Katalan milliyetçiliğinin m¼cadelesini veren Barselona, hem şehir ile özdeşmiş hem de kendilerine bir direniş alanı (Camp Nou) yaratarak rejime karşı bir duruş sergilemiştir. Yaratılan direniş alanının stadyum olması ile sporun toplumu yansıtmanın bir aracı olmak haricinde toplumun bir parçası olduğu vurgusu yapılmaktadır (Shobe, 2008:329). Bir diğer sebep ise Franco'nun Katalan milliyetçiliğine karşı çıkması ve çeşitli yasaklar koyulması sebebi ile taraftarın ulusal kimliğini sadece stadyum içerisinde sergileyebilmesidir. Stadyum da bir tane bile İspanyol bayrağına yer verilmez çünkü orası Katalanlığın gösterildiği bir yerdir (Barcelo, Clinton ve Sero, 2015:476). Barselona'ya karşı olarak Franco rejiminde ortaya çıkan Real Madrid “*rejimin takımı*” olarak gör¼lmektedir (Goig, 2008:59). Gör¼ldüğü üzere İspanya'da var olan kulüpler etnik kimlikler ve siyasal rejim üzerinden etkilenecek sporun şekillenmesinde rol oynamaktadır. İspanya'da spor kulüpleri etnik kimlik ve ulusal kimliği temsil eden birer simge olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda sporun sosyal, siyasal ve kültürel bir değere sahip olduğunu ve sporun insanların ulusal kimliklerine ek etnik kimliklerine de bağlı kalıp m¼cadele ettikleri gör¼lmektedir. Kitlelerin afyonu olarak gör¼len spor/futbol, kültürel kimliklerin sergilendiği, birleştirici ve bütünleştirici olduğu gibi milliyetçiliğe de teşvik etmektedir. “*Bir kulüpten daha fazlası (mes que un club)*” sembolü ile bilinen Barselona otoriter bir rejim karşısında sadece sahaya çıkarak para kazanmaya çalışan bir kulüp olmadığını ve sosyal bir olgu olarak Katalonya'yı temsil etme m¼cadelesini göstermektedir (Espadaler, 2004). Benimsedikleri “*mes que un club*” felsefesi ile bütünleşmişlerdir.

Spor, toplumsal yaşantımızın her alanında aslında bizimle birlikte gelişmekte ve dönüşmektedir. Başlangıçta basit bir olgu gibi gözükse de değişimlerle beraber aslında hayatımızın bir parçası halini gelmiştir. Bu anlamda bu çalışma sporun yalnızca bir sektör olarak gelişmesi ile değil aynı zamanda siyaset ve kimlik ile bütünleşmiş bir m¼cadele alanı olarak ele alınacaktır. Dünya üzerinde Celtic-Rangers, Barselona- Real Madrid, Bilbao, gibi futbol takımlarının hem siyasal hem de kimlik m¼cadelelerine tanıklık edilmiştir. Çalışma da ise Barselona'nın Katalan kimliğinin sürdürebilir olması noktasında verdiği m¼cadele ile uluslararasından önce ¼lke içerisindeki yerel kimlik

politikalarını güçlendirip ardından tüm dünyaya bu kimliği duyurmak amacıyla verdiği mücadele ele alınacaktır. Bundan kaynaklı olarak da Bask ve Katalan ayrımında en etkili olan İspanya İç Savaşı ve Franco rejiminde ki müdahalelere karşılık verilen mücadeleler aktarılacaktır. Barça Katalanların “ulusal gururunun” bir parçası ve sembolü olarak kalırken Real Madrid ise “rejimin takımı” olarak kalmış aralarında ki maçlar bir futbol müsabakası haricinde “yenilmesi gereken düşman” düşüncesi ile sahada mücadele edilmiştir (Tunon ve Brey, 2012:23). Tezin amacı bu bağlamda spor denilince akıllara futbolun gelmesi ve futbolun hayatımızda önemli bir yer almasının sonucunda dünya üzerinde ses getiren ve tartışmalara konu olan “El Clasico” olarak yer verilen Barselona ve Real Madrid takımlarının, futbolun içerisinde bir direniş alanı yaratılmasına ve bu alan içerisinde yaratılan habitusun sürdürülmesine, toplum açısından hâkim bir güç ilişkisine dönüşmesine, kimliklerin toplumlar üzerinde etkisinin spora ve özellikle futbola bunun etkisinin baskın rol oynaması açısından bu iki takıma yer verilecek olup futbolu yalnızca bir kapitalist endüstri ve eğlence sektörü olmak konumundan daha öteye taşıyarak, futbol kulüpleri üzerinden toplumsal ve tarihsel kimlik inşalarının oluşumu ve etkilerini tartışmayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR VE KURAMLAR

1.1. Spor ve Sosyoloji

En yaygın sosyal etkinliklerden olan spor, insanların etkileşim kurduğu ve sosyal ilişkilerde bulunduğu bir sosyal varlık olarak toplum içerisinde yer almaktadır. Tüm yönleriyle hayatın ve sosyal hayatın içerisinde bütünleşmiş, toplumsal kurumlarla iç içe geçmiş bir sosyal olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada da sosyolojinin özel bir alanı olan spor sosyolojisine değinmek gerekmektedir. Spor sosyolojisi, bireylerin toplumsal kurum olan spora katılımlarıyla ve onların ilgisini canlı tutan dinamikleriyle şekillenebilmektedir. Yetim'e göre (2019: 71) spor sosyolojisi dört objektif düzeyde şekillenmektedir. İlk olarak toplumsal gelişmelerin spor sosyolojisi üzerinde araştırılması gerekmektedir. Spor sosyolojisinin konu alanı olan sporun bireyler ve kitleler üzerindeki ilişkiler ağına bakılmalıdır. Sporun kurumsal ve ampirik kapsamı belirlenmelidir. Son olarak ise sporun, sosyolojik olarak yeniden temellendirilmesi ve kuramlar oluşturulması esas alınmalıdır. Bu son durum Voigt'in de (1988:2)spor sosyolojisi hakkında belirttiği belirli *kuramlarla diğer bilim dallarıyla işbirliği yaparak, sporda sosyal yapıları ve sosyal davranışlarla* sporun sosyal etkilerini araştırmasına yer verilerek yapılmasıyla Yetim'in söylemini doğrulamaktadır.

Sosyolojide önemli bir yere sahip olan teoriler üzerinden işlevselci ve çatışmacı teoriler eşliğinde spor sosyolojisine yönelik açıklamalarda bulunulacaktır.

1.1.1. İşlevselci Yaklaşım

Toplumsal olaylardan etkilenecek toplum-parça bütünlüğü üzerinden işlevsel çözümleme ile ele alınan işlevselci teori Comte, Spencer, Durkheim, Weber'in katkıları ile sosyolojide yerini almış olsa da teorinin asıl dayanağı olarak Parsons ve Merton görülmektedir. Toplumun sürekliliğine vurgu yaparak gelişen işlevselci yaklaşım, makro sosyolojik bir yaklaşım ile ortaya çıkmaktadır. Topluma ve sosyal sistemlere odaklanarak sistem parçalarını yeniden düzenlemekte ve bir denge sağlamaya yardımcı olmaktadır. İşlevsellik Delaney'e (2015) göre iki yaklaşımı bulunmaktadır. Toplumun

tüm sosyal kurumlarının yani din, siyaset, ekonomi, eğitim, aile, spor ve boş zaman gibi kurumların birbirine bağlı olduğunu ve bağımsız olarak işlev gördüğüne vurgu yapmaktadır. Yani toplumun bir işlevler bütünlüğü ile ele alınması gerektiğini ve parçanın bir bütün halinde olduğu anlaşılmaktadır. İşlevselci teori genellikle toplum ve biyolojik organizmalar ile açıklanmaya çalışılmıştır. İnsan vücudunda birçok parça/organ olduğu ve işlevi olmasına ve onların farklı işlevleri olmasına rağmen birbirleri ile uyum içerisinde olmalarından yola çıkılarak toplum üzerinde de toplumun çeşitli kurumları ile toplumun işleyişinin devam edebilmesi için bir dayanışma içerisinde olması gerektiği vurgusu yapılmaktadır. Bu durumda Comte'un hem toplumun hem de organizmaların arasında kurduğu benzerliği ve sistemin varlığını sürdürebilmesi için parçaların işlevlerini sürdürmesi ve toplumsal düzenin organik bir bütün olarak işlemesi gerektiği görüşünü karşımıza çıkarmaktadır (Ünal, 2016:31). Buna göre sosyal yaşamı düzenleyen parçaların birbiriyle ilişki halinde olması gerektiğini ve değerlerin, inançların, kuralların toplum üzerinde sistemli ve dengeli bir şekilde toplum yapısıyla entegrasyon halinde olması gerekmektedir (Stolley, 2005:23). Böylelikle işlevselciliğe yapı olarak bir işlev getirilmesi ile toplumun işlevselci bir yapıya sahip canlı bir varlık olarak ele alınması ile ilgili olarak Parsons işlevselci yaklaşımını yapı temelli oluşturmuştur.

Teorinin kurucusu olan Parsons'a göre toplumdaki bireyler için bir sistem geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sistemdeki parçalar birbirleri ile bütünleşmeli ve adaptasyonuna katkıda bulunarak bir yapı inşa edilmelidir. Toplumlarda farklı alt-sistemlerden oluşmuş, karşılıklı ilişki ve bağımlılık içinde kendine yeten bir sistem olarak görmektedir. Bu alt-sistemlerin de toplum varlığını sürdürülebilmesi için belirli zorunlulukları vardır. Bunlar "A.,G.,I.,L.," olarak baş harflerinin kısaltmaları ile oluşturulmuştur. A harfi adaptasyonu temsil etmekte ve burada toplumun kendi üyelerinin toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak için bir ekonomik sisteme ihtiyaç duyulduğuna ve her sisteminde çevresine uyum sağlaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. G harfi amaca ulaşma (goal attainment) anlamına gelmekte ve burada siyasal bir sisteme, toplumun kendi hedeflerini belirleme, karar verme zorunluluğundan bu sisteme ihtiyaç duymaktadır. İntegration (bütünleşme) ile toplumun aidiyet duygusuna ve bununla beraber parçaların içsel koordinasyonun sağlanması gerektiğine bir arada olmaya ve bütünleşmeye ihtiyaç duymaktadır. Son olarak Latency (varlığını sürme) ile toplumdaki

meydana gelen bir sorun veya var olan bir sistem kendini bir şekilde yenileyip, varlığını devam ettirmelidir ve böylelikle hem toplumsal kurumlar hem de toplumun içerisindeki bağlar yakınlaştırılmış olur (Slattery, 2020: 376-377). Bu sayede de toplumsal düzen, toplumsal bütünleşme araçları ile birbirleriyle etkileşim halinde parçalarla oluşmuş bir sisteme dönüşmektedir.

İşlevselci teorinin bir diğer kurucusu olan Merton ise işlevselci yaklaşımı kendi çözümleme yöntemini geliştirip, katkılarda bulunmuştur. Üç temel önerisi bulunan Merton'un ilk önermesi toplumsal işlevsel bütünlüktür. Bu önerme ile sosyal sistemin çeşitli parçalarının bütünlüğü ilkesi benimsenmektedir. Her toplum için geçerli olmadığı düşünülmektedir ve modern toplumlar için yetersiz olduğu söylenmektedir. İkinci önermesi, sistemlerin yalnızca olumlu işlevlerinin bulunduğu, evrensel olduğu ve bunların gerçek dünya ile çeliştiği ifade edilmektedir. Her yapının, geleneğin veya inancın olumlu işlevlerinin olmadığını savunur. Diğer bir önerme ise zorunluluktur. Toplumsal yapı ve sistemlerin mecburi olarak yerine getirilmesi bütünün işlemesi için gerekli olduğunu savunur. İnsanların yüksek mertebelere erişmeleri, para ve güç yerine topluma hizmetin vereceği mutluluğu, duyguyu sunarak özendirecek farklı bir yapı kurulabileceğini düşünmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2019: 66). Toplumsal işlevselci olan Merton, yapıdan ziyade sosyal işlevlere odaklanmış bireyselliğin yapı ve kurumlara karışmaması gerektiğini savunmuştur. İşlevlerin bir uyum içerisinde olması gerekmektedir. Ancak daha önce de savunduğu gibi bir yapının diğeri için olumsuz etkileri olabileceğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu sebeple de Merton işlevselciliği açık-gizil işlev, bozuk işlev, işlevsizlik üzerinden temellendirip yukarıda belirttiğimiz önerileri inşa etmeye çalışmıştır. Merton, açık işlev ile bilinçli, kasıtlı olarak ulaşılmak istenen sonuca ulaşmak isterken; gizil işlev ile sosyal sistem içerisinde kasıtsız olarak üretilen işlev olarak ayırmaktadır. Açık ve gizil işlevlerden yola çıkarak köleliği hem ihtiyaçları karşılama hem de statü yaratması kasıtlı ve kasıtsız olarak bir sosyal tabakalı yapı oluşturmaktadır. Köleliğin görünen işlevi Güney'in ekonomik verimliliği artırması iken, gizli işlevi ise yoksul ve zengin Güneyli beyazların sosyal statüsünü yükselten bir alt sınıf yaratmasıdır (Ritzer ve Stepnisky, 2019: 68). Bu örnekten hareketle açık işlev herkes tarafından bilinen, belirli bir amacı olan veya beklenen bir sonucu ortaya çıkaran işlev olarak görülürken bunun aksine gizli işlev ise beklenmeyen sonuçlar veren ve farkında olmadan oluşan işlev olarak karşımıza

çıkmaktadır. Beklenmeyen sonuçlardan biri olan gizil işlevler harici bozuk işlev ve işlevsizlikte beklenmedik iki sonuç türü olarak oluşmaktadır. Bozuk işlev, toplumsal yapının diğeri için olumsuz sonuçlar doğurması ile sonuçlanabilir. Toplumsal kurumların her zaman sağlıklı işlevleri olabildiği düşünülmez. Dinin toplum üzerinde bütünleştirici bir işlevi olmasına rağmen bazen aynı toplum içerisinde bütünleştiriciden ziyade ayırıcı özelliği de bulunabilir. Bu noktada mezhep kavgaları ile din bozuk bir işlev yerine getirmektedir. Aile ve evlilik kurumlarının da her zaman sağlıklı bir işleve sahip olmadığı ve toplumdan topluma göre değişebileceğini düşünmektedir(Olgun, 2007:45). Bir diğer işlev türü olan işlevsizlikte ise işlevin içerisindeki önemsizliği değişen toplumlar ile ele almaktadır. İncelenen sistemlerde aynı işlevin yerine gelebilecek birçok işlevi olduğu düşünülür. Bu bağlamda bir işlevin yerine getiremediği görevi bir başka işlev üstlenebilir ve işlevsel çeşitlilik artarken, bireylerin işlevleri seçme özgürlüğü de artar ve böyle daha sağlıklı ve faydalı olduğu düşünülmektedir(Olgun, 2007:46). Önceden sonuçları iyi veya kötü şekilde değiştirebildiğine inanılan şeylerin şimdilerde bir önemi ve etkisi olmadığı düşünülebilir. Mesela Ritzer ve Stepnisky'in Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri (2019: 67) kitabında Hristiyan Kadınların İçki Karşısı Hareketi ile eskiden alkolizmin engellenmeye çalışılması yararlı olmuş olsa da şuan hiçbir etkisinin olmaması Merton'un aslında işlevlerin önemli sonuçların olmadığını ve bunlar sadece sosyal biçimler olduğunu bu örnekle göstermektedir. Veyahut eskiden kullanılan tarım aletlerinin günümüzde teknolojinin de gelişmesi ile aslında işlevini kaybetmesi gibi örneklerle çeşitlendirilebilecek olan işlevsizlik kavramı yapıları, kurumları veya normları içine alarak ortaya konulabilmektedir. Kendine özgün bir şekilde işlevselci yaklaşımı açıklamaya çalışan Merton; yapının mecbur olmadığını, belirli yargılardan arınması gerektiğini ve toplumsal değişimlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini bu sayede toplumun var olmaya devam edeceğini düşünmektedir.

1.1.2. İşlevselci Teori Kapsamında Spor

İşlevselcilik, toplumsal sistemlerin dengeyi birbiriyle ilişkili parçaların organize bir sistemi olarak görmektedir. Birbiriyle ilişkili olan parçaların, tüm sosyal sistemin düzgün işlemesi için bir işbirliği içinde ve bireylerin bulundukları topluma bağlı olmaları ile beraber çalışır. Toplumsal denge, paylaşılan değerler ile sağlanır ve yeniden kurulmaktadır. Bu durum bireylerin ahlaki olarak topluma bağlı olmaları ve görüş

birlikleri içinde olmaları anlamına gelir (Wallace ve Wolf, 2020:24).

En kapsamlı toplumsal bütünü ve sistemleri oluşturan insan topluluklarıdır. Birey, aile, yaş gibi statü gruplarının oluşması bireylerin birbirlerine olan bağılıklarını ve aynı zamanda farklılıklarını da oluşturmaktadır. İşlevselci kuram toplumun değerlerini bir arada tutması ve bu sistemin dengede durabilmesinin toplumun birbirlerine olan bağılıklarından ve düzenlemelerden ortaya çıkan bir yapı olarak oluşmaktadır. Sistemin bütünleşme ve dayanışma üzerine kurulu şekilde ilerleyebilmesi ve toplumsal gerçeklerin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünen Durkheim, işlevselci fikirlerin temel olarak bütünleşme ya da toplumsal dayanışma ile toplumsal dengenin sağlanması gerektiğini savunmuştur (Wallace ve Wolf, 2020:45). İnsan davranışlarının genellikle norm ve değerlere dayalı bir şekilde oluşması toplumun kolektif bilincinin oluşmasında etkili olarak görmektedir. “İşlevselci kurama göre toplumsal sistemler dört ana tema üzerinde çalışmalarda bulunmaktadır. Bunlardan ilki insanları toplumsallaştırmak ve önemli kültürel değerlerini öğrenmeleri, ardından toplumsal bağların gelişmesini sağlamak ve bunu birbirleriyle işbirliği yapabilmeleri için geliştirmek gerekmektedir. İnsanların motive edilmesi, hedef ve normların etkisinin görülmesi için etkili görülmekte ve sistemin genelini yıkıcı olan etkilere korunması ile sistem ihtiyaçları karşılanmış ve düzenin sağlanması, istikrarını koruması açısından önemli varsayılır” (Coakley ve Pike, 2024:71). İşleyen bir bütün olan toplum, değişimlere ve gerektiği zamanda yapı içerisinde ki farklılaşma ve yenileşmelerle bu sistem sayesinde düzenleneceği düşünülmektedir. İşlevselciliğin temel konusu toplumsal yapılar ve kurumların ilişkileri, aktörleri üzerindeki sınırlayıcı etkisidir (Ritzer ve Stepnisky, 2019:54). Topluma geniş bir açıdan bakan işlevselci yaklaşım, makro ölçekli bir kuram olup toplum bir bütündür anlayışından yola çıkarak toplumun dengeli, uyumlu ve düzenli bir sistem çerçevesinde toplumun kendini oluşturan yapılarına bağlı bir şekilde oluşan bir kuramdır. Özellikle dayanışma üzerinden bireysel çıkarlar harici toplumsal çıkarlar üzerinden hareket etmekte ve toplumsal değer ve normların benimsenmesini vurgulamaktadır. Toplumun varlığına devam edebilmesi için birbirine bağlı ve toplumsal kurumlarında gerekliliklerini yerine getirmesi gerektiği bütünlük açısından önemli görülmektedir. Kuralların, düzenlemelerin genellikle toplum içerisinde olan davranışların şekillenmesinde yapının rol oynadığı düşünülmektedir. Toplumda ki kurumlar, normlar açısından önemlidir. Bu noktada da daha öncede

vurgulandığı üzere Coaley ve Pike'nin (Coakley & Pike, 2024) önce sisteme bağlı bir denge ve gerekliliklerin farkında olmak, kurumlar aracılığıyla toplum ile beraber parçaların birlikte hareket etmesi öne sürülmektedir. İşlevselciler, toplum ile büyük bir toplumun(vücudun) işlevini yerine getirebilmesi için gerekli olan şeyin birbiriyle bağlantılı şekilde çalışan parçalardan(organlardan) veya sistemlerden oluşan canlı bir organizma arasında kıyaslama ya da benzetme yapılabileceğini öne sürmektedir (Swingewood, 1988:64). Bu benzetme ile aslında toplumun her bir parçasından bir bütün oluşturulduğunu, bu parçalarında toplumsal kurumları ifade ettiğini ve işlevselci teori de genel olarak biyolojik organizmalarla toplum benzetmelerinin yapılmasını temel parçalara odaklanma olarak görmektedir. Nasıl ki vücudumuzda ki organizmalar bir bütün halinde işlevlerini daha doğru ve düzgün bir işleyiş ile sürdürüyorsa toplum içinde kurumlar, aile, ekonomi, din vb. aynı etkiyi toplum içerisinde de düzenli, dengeli ve sistemler halinde işlemektedir. Hem toplum hem organizmaların parçalardan oluştuğunu belirtilmesi Comte'un yaklaşımını ortaya koymakta ve benzer şekilde Durkheim'ın da toplumu parçalardan oluşan bir sistem olarak ele alması, parçaların bir bütün olarak sistemler için önemli olduğunu ve katkıda bulunduklarını vurgulamaktadır (Delaney, 2015:19). İşlevselci kuram da toplumsal kurumların, toplum üzerinde etkisinin denge, uyum ve organize eden bir sistem varsayımından hareketle anlamlandırmaya çalışmaktadır. Sistemin her bir parçası diğer parçalarla etkileşim halinde olduğu müddetçe verim alınabileceği düşünülmektedir. Toplumsal kurumlar aile, ekonomi, din, eğitim, spor gibi alanlarda şekillenmektedir. Toplumsal yapı içerisinde kurumlar, sosyal hayatın oluşumunu, işleyişinin devamı ve gelişimi açısından önemli yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır (Türkkahraman, 2009:28). Her kurumun bir toplumsal yapı taşı olabileceği ve birbiriyle uyumlu bir şekilde düzenli ve dengeli işleyiş sürdürmesi önemlidir. Aile ilk karşılaşılan kurum olmasına karşılık ardından eğitim, ekonomi, spor, din gibi kurumlarda sistemin içerisine dâhil olmuş olan toplumsal kurumlar olarak görülmektedir. Bu sebeple toplumsal yapı içerisinde kurumlar, birbiriyle ilişkili birçok temel ve alt kurumlardan oluşan bir saat gibi işleyen bir yapı veya sistem olarak görülebilir (Türkkahraman, 2009:28). Toplumsal yapı içerisinde belirli kurallar dâhilinde sosyal bir kurum olarak ele alınan spor, toplum içerisinde toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullar altında birbiri ile etkileşime giren bir yapı olarak oluşmaktadır. Toplumda spor ve toplumsal hayatın içerisinde bağlantılar

olması spor sosyolojisi açısından da önemlidir. Sosyoloji, toplumun bütününe yönelik olarak bu bütünü kavrayan bir ilim olmasından dolayı toplumun bütünü göz önünde tutmaktadır ve bu bütün işleyen bir bütün olarak görülmektedir (Erkal, Ayan ve Güven, 1998:81). Birbiriyle yakın ilişkide olan kurumlar, gündelik hayatımız içerisinde bağlantılı bir şekilde oluşmaktadır. Toplumda sporu incelemenin nedeni olarak sporun aile, ekonomi, medya, siyaset, eğitim ve din dâhil olmak üzere toplumsal hayatın önemli alanlarıyla etkileşimde olmasıdır (Coakley ve Pike, 2024:55). Spor, genellikle toplumların vazgeçilmez bir parçasını oluşturmakta ve toplumlar üzerinde etkili bir araç olarak da kullanılmaktadır. Toplumda sporu anlamak için kullanılan kuramlardan biriside işlevselci yaklaşımdır. Sporun bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisinin araştırılması veya düzenli işleyişe katkıda bulunmak için işlevselci yaklaşım tercih edilmektedir.

İşlevselci yaklaşıma göre spor belirli kurallar içerisinde yapılan bir uğraş olmasından ötürü bireylerin kurallara uyma alışkanlığı kazanmasında, ortak değer bilincinin oluşmasında ve gelişmesinde katkı sağlamaktadır (Talimciler, 2018:84). Sosyal bir kurum olan spor, topluma kazandırdığı olumlu işlevlerle toplumu hem dengede hem de bir arada tutan bir konsensüstür. Genel olarak işlevselci kuram, sporun bireylerin ve toplumun gelişimine katkıda bulunma yollarına ışık tutmaktadır (Coakley ve Pike, 2024:72). Toplumsal dayanışmayı güçlendirmesi, toplumun düzeninin sağlanması için spor faaliyetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının olumlu etkileri olabileceği savunulmaktadır. Comte'nin mevcut yapı özelliklerinin ortaya çıkmasında etkili olan sosyal statik (düzen) ve sosyal dinamik (ilerleme) ayrımı da toplumun değerlendirilmesinde veya yapının bireyler üzerinde etkisinin gözlemlenmesi açısından parçalar ve bütün arasında bir denge kuran sistem olarak yer almaktadır (Erkal, Ayan ve Güven, 1998:81 ; Swingewood, 1988:65). Bu yaklaşımdan hareketle sporun da toplum üzerinde etkilerinin olumlu yönde olması açısından toplumun düzen ve istikrarının sağlanmasında sportif olayların önemli katkısı olabileceği düşünülmektedir.

Toplum ve toplumdaki kurumlar işleyen bir bütün olarak görüldüğünden işlevsellik görevi bireylerarası ve toplumsal şekilde olurken yapısalcı kısmı ise bunları birleştiren bir görevde bulunduğu düşünülmektedir (Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:23). Bu noktada da sporun hayatımızın her alanında (eğitim, sağlık vb.) olması ortak kural

ve değerlerin glenmesine fırsat vermektedir. Bu sayede de sporun toplumsal btnleşme açısında önemi, birey veya toplumun ya da her ikisinin de toplumsal gelişmeye olan faydaları açısından işlevsel kurama yer verilmektedir.

Parsons'ın sisteminin işleyebilmesi için dört ana işlevin yerine getirilmesi gerektiğini vurgulanmaktadır. Bu noktada uyum konusunda özellikle spor faaliyetleri çerçevesinde yapılan sistemlerde oyuncuların başarılı olabilmesi veya formda kalabilmeleri için kondisyon sağlamaları, takımın dengesini bozmayacak yedek oyuncuların olması ve transferler de uyum konusunda kulübün imkanlarını sunmasını sağlaması beklenmektedir. Bu sayede de bir diğer sistem olan amaca ulaşmaya ön hazırlık yapılmış olur. Genel amacın başarı üzerine kurulmuş olması ve bunun en gözle görülür rneği için spor kulüpleri veya sporcular için şampiyonluk olmaktadır. Aidiyet duygusunun gelişimi, çatışmaların engellenmesi için bütünleşmenin bir sosyal kimlik kazanma ve grup veya toplulukla bağ kurma fırsatını sunmaktadır. Bu noktada bütünleştirici faaliyetlerin önünde olan engellerin aşılması gerekmekte ve önlemler alınması gerekmektedir. Spor faaliyetlerinde hakemlerin maçı adil yönetebilmesi, taraftarların olumsuz davranışlarının engellenmesi alınabilecek önlemlerden birkaçıdır. Toplumda meydana gelen bir sorunda sistemin kendini yenilemesi göreviyle varlığını sürdürmeye çalışan sistemde ise spor açısından otoritenin korunması gerekmektedir(z, 2021:5).

Merton'un üç temel işlevlerinden biri olan bozuk işlev ve spor arasındaki bağ noktasında sistemin düzenini bozan olumsuz davranışlara örnek olarak taraftarlığın aşırılaşması ve bir fanatizm, holiganlığa dönüşmesi bozuk işlev olarak yer almaktadır. Bu durum toplumsal sistem açısından bir tehlike olarak görülebilmektedir. Beklenen ve beklenmeyen olumlu, olumsuz sonulandırmalar ile de görünür ve gizli işlevlere yer veren Merton, bu noktada spor ile bağlantılı olarak futbolcular üzerinden yerli veya yabancı sınırlamalarıyla yapılan değişiklik ve düzenlemelerle aslında niyet edilen(olan veya olmayan) işlev ve niyetlenmeyen(beklenmedik) işlevlerle örneklendirilebilir(Bilir, 2020:30-31). İşlevselci teori kapsamında toplumsal yapı üzerinde etkin ve etkili bir yapıya sahip olan spor, topluma, topluluklara, bireylere olumlu etkilerde bulunurken bütünleştirici, toplumsallaştırıcı ve geliştirici özellikleri ile fayda sağlamaktadır. Toplum üzerinde oluşan farklılıkların ve ihtiyaçların değişime uğramasıyla beraber de işlevselci teorinin olumsuz yönü ortaya çıkmakta ve bir çıkar aracı haline dönüşmesiyle

de çatışmacı teorisinin konusunu oluşturmaktadır.

1.2. Çatışmacı Yaklaşım

İşlevselci yaklaşıma karşı gelişmiş bir kuram olan çatışmacı yaklaşım, toplum üzerinde karşılıklı bağımlılık ve birlikle dengeli bir halde şekillendiğini değil, toplulukların güç elde etmek için birlikte mücadele ettikleri ve çıkarlar üzerinden toplumsal hayatın yönlendirildiği düşünmektedir. Örneğin medeni kanun işlevselcilere göre toplumsal bütünleşmeyi güçlendiren bir kanun olarak görülürken çatışmacı kuramcılar bu kanunun bazı toplulukların aleyhine olarak belirli bir düzen sağladığını ve toplulukları bir arada tutmanın yolu olduğunu düşünmektedir (Wallace & Wolf, 2020:107). Toplum birbiri ile çatışan unsurlardan meydana gelirken toplumun birleştirici olduğu düşünülen unsurların aslında bir rekabet, eşitsizlik, iktidar vb. ilişkilere yer verdiği düşünülmektedir.

“Çatışma yaklaşımı üç kabulü içermektedir. Bunlardan ilki çıkarlardır. Toplumun farklı istekler üzerinden elde etmeye çalıştıkları ve toplumlar tarafından bazı ortak çıkarlara sahip oldukları vurgusunda bulunmaktadır. İkinci olarak bu teorisinin en önemli unsurlarından biri ise güçtür. Toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan ve eşitsiz bir şekilde toplum üzerinde bölünmüş olan güce verilen ağırlıktan bahsedilirken bu güç zorlayıcı olarak da görülebilmektedir. Son olarak da değerler ve düşüncelere yer veren kuramcılar, toplumların kimliklerini ve hedeflerini belirleyen toplumun ortak paydasını oluşturan aracın o toplum içerisinde olan farklı grupların amaçlarını gerçekleştirmek üzere kullandıkları araçlar olarak görülmesini kabul görmüştür” (Wallace & Wolf, 2020:108-109).

Ortak çıkarların, güç ve değerler üzerinden şekillendiğini düşünen çatışmacı yaklaşımın toplumsal ilişkilerin uyumdan ziyade daha çok güç veya üstün olma ilişkisine dayandığı düşünmektedir. Çatışmacı kuram, toplum üzerinde bireylerin kendi çıkarlarından hareket ederek güç ilişkileri elde ettiğini ve bunun bir baskı veya sömürü aracı olarak kullanıldığını ele almaktadır. İşlevselci yaklaşıma eleştirel olarak yaklaşan bu teori toplum üzerinde uyum, düzen, bütünleşme gibi kavramların işlevselciler gibi olumlu bir olgu olarak ele alınmasına karşı çıkarak toplumu ekonomik güçlerin şekillendirdiği bir sistem olması ve toplumsal hayatın bir düzenden ve uyumdan ziyade çatışma, mücadele gibi kavramlarla açıklanabileceğini, toplumsal düzenden çok farklılaşma ve çatışma olduğunun vurgusunu yapmaktadır (Bilir, 2020:31 ; Bingöl, 2022:113). Toplum durağan değil daha çok gelişime, farklılaşmaya açık olarak görülmektedir.

Yüzyıllar öncesine dayanan bir düşünce yapısında olan bu yaklaşım toplumda meydana gelen hareketlerden başlayarak geniş bir perspektife sahiptir. Toplum içerisinde ki gelişmeler, savaşlar, siyasi olaylar, ekonomi gibi çeşitli konular üzerinden şekillenirken bu tahakküm süreci tarihsel çatışma geleneği olarak nitelendirilir (Collins, 2015:55). Çatışma kuramcıları çoğunlukla ekonomik güce sahip olanların ve bu gücün nasıl kullanıldığını, toplumsal hayat içerisindeki eşitsizliklere ve sınıf ilişkilerine odaklanmaktadır (Coakley ve Pike, 2024:73). Çatışmacı yaklaşımda üç temel kavram üzerinden şekillenmiş olsa da iki farklı anlayış mevcuttur. İlk grup topluma karşı eleştirel bir yaklaşımın ahlaki bir yükümlülük olduğunu ve bazen de ilke olarak toplumsal çatışmaya yer olmayan bir toplumun var olabileceğine inanmaktadır. Diğer grup ise çatışmanın kaçınılmaz olduğunu ve toplumsal hayat içerisinde daimi bir cephe olduğunu kabul etmekte ve değer yüklü fikrini de reddetmektedir. Bu çerçevede iki gelenek Marksist görüş ve Weber'in çalışmaları üzerinden şekillenmiştir. Marx'ın etkisinin görüldüğü grupta eleştirel olmanın ahlaki bir yükümlülük olduğu üzerinden değer yargılarından ayrılmanın zor olduğuna vurgu yapılırken bu gruba dâhil olan düşünürlerin (Mills ve Bourdieu) çatışmanın ortadan kaldırılabileceği bir ütopya da olsa böyle bir toplumun varlığını kabul etmektedirler. Marx'ın etkilerinin de görüldüğü fakat çalışmalarda daha çok Weber'in uzantılarına değinmiş olan ikinci gelenek savunucuları (Dahrendorf, 1959) ise çatışmanın şartlarının ne olursa olsun devam edeceğine ve sosyal bilimlerinde objektifliğe sahip olması gerektiğini düşünmektedirler (Wallace ve Wolf, 2020:109-110). Çalışmalarında özellikle sınıf çatışmasını vurgulayan Marx, insanların belirli çıkarlar üzerinde doğduklarını, hayatlarını da bu çıkarlar uğruna şekillendirdiklerini ve bunun için mücadele ettiklerini vurgulamaktadır. Özellikle dönemlerin ideolojileri üzerinden egemen sınıfın çıkarları doğrultusunda şekillendiğini ve sınıflar arasındaki çatışmaların tarihsel gelişimi etkilediğini vurgulamaktadır (Özsöz, 2007:50). Çatışmanın sadece olan toplumsal yapı içerisinde sürekli değişen ilişkilerle sınırlı kalmayıp aynı zamanda tüm toplumsal sistemin çatışma yoluyla değişim ve dönüşüme uğradığını vurgulamaktadır (Coser, 1957:200). Sınıflar arası çatışmanın vurgusunu önemle vurgulayan Marx, dünyanın sadece yorumlanması değil aynı zamanda değişmesi gerektiğini de düşünmektedir (Bingöl, 2022:118). Her dönemde karşımıza çıkan kökeni eşitsizliğe dayanan çatışmaların olduğu, özellikle kapitalist sistem içerisinde proletarya ve burjuvanın çatışmasının hâkim olduğunu ve Marx'a göre

bu çatışmanın temel değişiminin ekonomi ile olması gerektiğini böylelikle alt yapının üst yapıyı belirlediğini söylemektedir. Sermaye sahibi olan ve üretim araçlarına sahip olan kapitalistler, emeklerini satmak zorunda kalan işçilere hem emeklerinin karşılıklarını vermemekte hem de daha fazla kazanıp güçlerini arttırmaktadırlar (Dever, 2017:29). Diyalektik materyalist anlayışına bağlı olarak Marx, tarihi ve toplumları sınıfların çatışması üzerinden açıklamaya çalışırken ekonomi üzerinden ayrışmaya ve bu ayrışmanın da bir çatışmaya neden olduğunu sanayi toplumunun burjuvazi ve işçi sınıfı arasında çatışmayı ortaya çıkardığını ve bu durumun ancak devrim ile aşılabileceğini vurgulamaktadır (Akın, 2021:39). Sınıflar, tarihsel sahnede temel aktör rolünde olması ve ekonomik, siyasal mücadeleler vererek tarihsel değişmeyi üreten kesim sınıflardır. Her sınıfın kendine ait kültürü ve kendi bakış açısı bulunmaktadır. Bu sebeple her tarihsel çağın ve toplumun bütün kesimlerinin fikri ve inançları sınıfsal konumuna göre belirlenmektedir (Collins, 2015:72). Sınıfların, siyasetin ve ekonomik ilişkilerin birbiri ile etkileşimleri bulunmaktadır. Bu durum mülkiyetin ekonomik ilişkilerle şekillenmesini, mülkiyet ve ekonomik ilişkilerin hem toplumsal sınıfı oluşturmasını hem de mülkiyetin siyasi bir etkileşimle sürdürülebilmesini olağan kılmaktadır. Egemen olan sınıf, devletin kendi mülkiyetiyle ilişkili olarak çıkarlarını sürdürmeyi koruması gerekmekte ve devletin gerektiğinde ona güç sağlamasını beklemektedir. Özellikle kapitalist toplumun devlet ile iç içe geçmesinin nedeni olarak devletin para sistemine ve faiz ödemeleri, vergiler gibi ağlara bağımlı olmasıdır. Egemen sınıf, kendi çıkarlarından ötürü halkın çok fazla bilgiye sahip olmasını istememektedir (Collins, 2015:79). Çatışmacı kuram, sınıflar arasındaki çatışmayı mülkiyet ilişkileri haricinde Marx'ın din kuramından da yararlanarak incelemektedir. Marx'ın Hegel'in Hukuk Felsefesine Eleştirisi (2009: 191) adlı kitabında değindiği üzere din, halkların gerçek mutluluğa ulaşmasını engelleyen ve aldatıcı bir mutluluk sunmakta ve bu durum üzerine dini toplumların afyonu olarak nitelendirmektedir. Marx (2009: 191) aslında dinin insani bir ürün olduğunu ama dini yapan insan vurgusunda bulunarak buradan soyut bir varlık değil devletle iletişim halinde olan bir toplumsal insandan bahsetmektedir. Din insanlara aldatıcı bir mutluluk vermektedir ve bundan dolayı da insanın iç dünyasına, düşünsel olarak yabancılaşmaya başlaması ve aydınlatıcı olan yolundan ziyade Marx'ın “aldatıcı bir güneş” olarak nitelendirdiği dine yönelmiştir fakat bundan kurtulması kendi yolunu kendi aydınlatması gerektiğini

vurgulamaktadır (Özyurt, 2014:216). Marx, dini inancı dikkate almıyor gibi görünse de bu doğru değildir. Marx, dinin insanı kendisine yabancılaştırdığını ve kaçınıp sığınılan bir liman olarak görüldüğü, kendi yarattığımız Tanrıdan korkmamamız gerektiğini vurgulamaktadır (Giddens, 2012:583). Güçlü bir ideolojiye sahip olan din, değerler ve inanışlar, servet ve güç dağılımında oluşan eşitsizlikleri makul göstermeye çalışmakta ve az ile yetinilmesi gerektiğini, baskıya da boyun eğilmesi gerektiği inancını oluşturmaktadır (Giddens, 2012:584). Daha çok eleştirel bir şekilde çatışmacı kuramı ele alan Marx ve Weber'in ise çözümleyici tasvirleri ile kuram içerisinde iki ayrı gelenek oluşmaktadır. Weber de, Marx gibi insanların yaptıkları veya oluşturdukları düzenlerde genellikle kendi çıkarlarının yer aldığını vurgulamaktadır. Bu noktadan hareketle de Weber, genel toplumsal kategoriler bakımından belirgin olan hedefler ve değerler açısından insanların kendi çıkarları için kurdukları düzenleri ve bu düzenleri kurma biçimlerini incelemeyi bunu yaparken de ideal tipler geliştirmeyi bu sayede tarihsel ve çağdaş olayları anlaşılabilir hale getirebilmeyi mümkün kılacağını düşünmektedir (Wallace & Wolf, 2020:114). Bu fikri ortaya atmasındaki amaç tamamen çözümleyici yaklaşım ile yaklaşmasından kaynaklanmaktadır. Yeni bir dünya fikri haricinde aslında var olan düzende olan olayları anlaşılır kılmaya çalışmaktadır. Ortaya koyduğu ideal tipleri üç şekilde ele almaktadır ve bunlar karizmatik, rasyonel ve geleneksel olarak ayırmıştır. İlki olan karizmatik egemenlikte lideri, genellikle herkesin saygı duyduğu, kişisel niteliklerinin belirli kişilerden üstün olduğu ve kahraman olabilecek niteliklere sahip bir lider olarak nitelendirmektedir. Geleneksel egemenlik tiplerinde ise geçmişten gelen, kişinin mensup olduğu kabile veya soyun ona sağladığı meşru otorite ile ilerleyen bir liderlik anlayışıdır. Son ideal tip olan rasyonel egemenlik ile de meşru bir egemenliği, yasalarla oluşmuş, resmi kurallardan oluşan egemenlik tarzı olarak sunmuştur. Bu meşrulaştırmaların, toplumda akla ve mantığa uygun olarak oluşan bir ihtiyacın sonucu olduğunu dile getirmektedir (Özsöz, 2007:50). Ekonomik çıkarların etkili olduğunu kabul eden Weber, aynı zamanda tek başına ekonominin etkili olmadığını ve buna ek olarak din, eğitim, siyaset, parti gibi etkenlerinde bulunduğunu kabul etmektedir. Tek bir görüşü benimsemeyen Weber, dünyayı çok boyutlu bir gerçeklik şeklinde ele alması ve dünyayı meydana getiren gruplar, çıkarların çokluğu oluşurken dünyayı bir arada tutan şeyde aslında toplumsal birlikten ziyade toplumun bir çatışan bileşenlerinin karışımı olduğunu vurgulamaktadır

(Collins, 2015:94). Weber, tabaklaşmayı ele alırken de tek yönlü düşünmeyip aynı zamanda sınıf, statü ve partiyi kapsayan bir şekilde ele almıştır. Parti kavramını liderleri için mücadele veren insan topluluğunu vurgularken statü grubu ile eğitim durumları, aileden gelen saygınlığa dayalı aynı mevkide bulunan kişilerden oluşan grubu vurgularken sınıf kavramını ile de ekonomik olarak aynı düzeyde olan bireylerin bir arada bulunmasıyla oluştuğunu söyleyerek tanımlanmaktadır (Özsöz, 2007:50). Genel olarak Weber, sınıfları, sadece sosyal topluluk olarak görmezken statü gruplarını sosyal topluluk olarak ele alır ve statüyü bireyin bulunduğu yer ve ekonomik değil hayat tarzlarına göre aile saygınlığına bağlı olarak konumlandırmaktadır ve buna ek olarak partiler, güç ve iktidarı içine almakta statü ve sınıftan bağımsız şekilde bir yapı olarak değerlendirmektedir (Bingöl, 2022:129). Çatışmacı kuramın Marx ve Weber haricinde önemli isimlerden biri olan Dahrendorf, çatışmayı güç üzerinden ele almıştır ve Marksizm'i eleştirenlerden biri ve Weber'den de etkilenmiş biridir. Marx'ın çatışma konusunu ekonomi temelli ele almasına karşı çıkmış ve en temelde alınması gereken olgunun güç ve iktidar ilişkisi olması gerektiğini savunmuştur. Dahrendorf'a göre çatışmanın temel dayanağı kurumun ekonomi değil siyaset olması gerektiği buna da ideal bir toplumun düzen ve yönetim arayışında toplumdaki güç ilişkileri kaynaklık etmektedir (Akın, 2021:141). Çatışmada esas üzerinde durulması gereken şeyin birey ve grupların çıkarlarından kaynaklı bir şekilde daha geniş yetke ve güce sahip olan ile ilişkilendirirken özellikle bütün toplumlarda yetkeyi elinde bulunduranların çoğunlukla dışlanmış olanlar, yöneticiler ve yönetilenler arasında bir ayrışma, bölünme oluşmaktadır (Giddens, 2012:57). Toplumun iki yüzü (uzlaşma ve çatışma) olduğunu ve bu sebeple sosyolojik kuramın ikiye ayrılması gerektiğini savunan Dahrendorf, uzlaşmacı kuramcıların toplumdaki değerler bütününe önemine vurgu yaparken, çatışmacı kuramcılar ise çıkar çatışmaları ve baskıları incelemelidir (Ritzer ve Stepnisky, 2019:71). Bu iki ayrım içerisinde öncelikle toplumsal açıklamaların yapılması gerektiğini ve genel ilkelerin belirlenmesi ile uzlaşmanın sağlanabileceğini, çatışmanın etkenlerinin aslında çıkarların çatışan toplulukların yarattığını ve örgütlenmede etkili olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Toplum genellikle çatışmaya eğilimlidir ve bu sebepten ötürü güçlü topluluklar kendi çıkarlarını, güçsüz olanlar ise kendi çıkarlarını savunmaya çalışacaklar ve böylelikle toplumsal yapının en önemli belirleyicisi güç olacaktır (Wallace ve Wolf, 2020:176). İktidar ilişkileri, toplumsal

düzenin oluşumunda veya yürütümün, değişmelerin üzerinde etkisi olduğu ve otorite etkileşimi ile de ortaya çıktığı buna ek olarak da kurumlaşmış ve meşrulaştırılmış toplumsal yapıda çatışma ve değişimlerin kaynağı olarak da iktidar uyumsuzlukları olarak oluşmaktadır (Kemerlioğlu, 2024:144). Sınıf, güç ve otoritenin aslında bir arada yer aldığını vurgulamaya çalışan Dahrendorf, çözümleyici bir yaklaşım ile kurama katkı sağlamaya çalışmıştır. Genel hatlarıyla çatışmacı kuramcılar toplum üzerinde dezavantajlı grupları veya baskın olan grupların ilişkilerinin nasıl kurulduğunu çatışma ve çözümleme ile bir bağ kurarak işlevselselcilerden farklı ve onlara karşı olarak bir alternatif geliştirmeye çalışmaktadırlar.

1.2.1. Çatışmacı Yaklaşım ve Spor

Toplumsal bir kurum olan spora sosyolojik açıdan yaklaşan kuramlardan biri olan çatışmacı kuram, çeşitli yaklaşımlarla evrilmiş ve farklı birçok söylemle aktarılmıştır. Çatışmacı yaklaşım, işlevselci kuram gibi bir dengenin olamayacağını ve bağlılık, birlik gibi toplumda karşılıklı yapılan şeylerin olamayacağını savundukları için bu yaklaşımı reddetmektedirler. Bireylerin ve toplulukların sürekli bir rekabet ve çatışma içerisinde olduğunu bunun da güç elde etmek için olduğunu öne sürmektedir (Wallace ve Wolf, 2020:107). İnsanların olduğu her yerde çatışmanın olabileceği ve bunun toplumdan topluma göre değişkenlik göstermesi bunda toplumsal yapı içerisinde hem baskı hem kontrol altına alınmaya çalışılması ile çatışma yok edilemez ve böylelikle değişime de uğrar. Çatışma kuramının ilk amacı, işlevselci kuram ile benzerlik göstermekte ve her ikisi de toplumların örgütlenmesi ve işleyişini açıklayan bir kuram elde etmeye çalışmaktadır. Kapitalist toplum içerisinde ekonomik gücün hayatın içerisine derinden bir etkisi olduğu ve bu etkinin işçiler üzerinden yola çıkılırsa onların farkında olmaları ve örgütlenmenin bir harekete geçme durumunun mümkün olduğunu çatışmacı kuram ile vurgulanmaktadır (Coakley ve Pike, 2024:73). Malcolm'a (2008:53) göre çatışmacı teorisyenler, birey ve grupların çıkarları için güç ilişkilerini ihmal ettikleri, sosyal ilişkilerde baskı, sömürü ve manipülasyonlarla insanları bir meta gibi kullanmaktadır.

Marx, sistem üzerine düşüncelerinde emeği sadece iktisadi olarak ele almamakta, onun kar kaynağı olarak da görülmesinde, bir metaya dönüşmesinde ve bizzat insanlar tarafından yaratılan maddi dünyada kapitalizmin aşıladığı bir baskı aracı

haline getirilmesinde ve beraberinde gelen yabancılaşmayı da tarihsel olarak aşılması gereken bir değişim olarak görmektedir (Collins, 2015:62-63). Bu değişimlerde Weber, piyasadaki konumlara da yer verilmesi gerektiğini düşünmekte, kapitalizmi de insanlık tarihi boyunca yer alan temel bir süreç olarak ele almaktadır ve onu sadece iktisadi yönünü değil ayrıca onu etkileyen dinsel güçlerin etkisine de vurgu yapar ve iktisadi güçlerin hayat tarzlarına, bakış açılarına vurgusunu statü üzerinden yapmakta sınıfların da statü ile ayrılmakta olduğunu dile getirmektedir (Collins, 2015:92-99). Dahrendorf sınıf, statü, din, yabancılaşma ve iktisadi yaklaşımlar haricinde de temel ayrışma sürecine gücü ve güç gruplarını yani emir veren ve alanları da eklenmesi gerektiğini söylenmektedir. Aslında mülkiyet temel dayanak olarak görülse de güç daha merkezi önemde yer almaktadır (Collins, 2015:111). Bu bağlamda Sosyolojik Açıdan Spor (Erkal, Ayan, & Güven, 1998:34) kitabında vurgulandığı gibi toplum üzerinde hareket eden ve işleyen bütünü sosyokültürel yapı içerisinde tündengeleim yöntemini kullanarak ve yerine göre olay yerine göre olgu niteliği taşıyan toplumun bütünü içerisinde yer alan sporu, çatışmacı kuram açısından yaklaşımlarda bulunmuşlar ve burada da toplumsal eşitsizliğe, sınıf ve güç ilişkilerine yer vererek açıklanmaya çalışmışlardır.

İşlevselci teori açısından spor, toplum üzerinde bütünleşmeyi sağlayan, insanları uyum içerisinde bir araya getiren ve düzene katkıda bulunan olumlu bir unsur iken çatışma teorisi açısından spor, kapitalist sistemin bir uzantısı ve toplumsal yapı da güç eşitsizliklerini ve iktidarın otoritesini içeren bir baskı aracı işlevindedir (Bilir, 2020:32). İşlevselci yaklaşım çoğunlukla spor açısından olumlu rol oynadığı varsayılırken çatışmacı yaklaşım güç ilişkileri, iktidar ilişkileri, sömürü, sınıf gibi kavramlar üzerinden incelemede bulunduğu için olumsuz bir yaklaşımda bulunmaktadır. Toplum birbiriyle çatışan unsurlardan meydana gelmektedir ve çatışmacı yaklaşıma göre spor da bu unsurlara sahip baskıcı ve otoriter bir araçtır (Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:24). Çatışma kuramı sporu, kapitalizme ve özellikle ekonomiye çıkar sağladığını sporun bir ticari ilişkilerle sürdürülen bir alana dönüştüğünü bu bağlamda spor ve yabancılaşma ilişkisine, spor ve toplumsal eşitsizlikler (sınıf, ırk vb.) üzerinden incelenmesi gerektiğini ve sporun fiziksel egzersizlerden veya oyun anlayışından farklılaştığını vurgulamaktadır (Malcolm, 2008:53). Genellikle sporun toplumsal yapı içerisinde üst tabaka gruplarının gücünü ve ayrıcalıklarını nasıl sürdürdüğünü sporun ekonomik olarak sömürü ve baskı aracı olarak kullanılmasına ve bu kaynakların aslında eşit

olmayan şartlarına odaklanmaktadır (Dever ve Sezen, 2021:30). Sporu öncelikli olarak sağlık ve eğlence amacı ile kullanan üst tabaka, sporu bir amaç olarak kullanırken; spor aracılığı ile para kazanmak veya statüde yükselmek isteyen alt tabaka, sporu bir araç olarak kullanmaktadır (Yüksel, 2020: 921). Çatışmacı teori için spor, özellikle sınıf ilişkilerinin üzerinde durarak kapitalist ekonomik sistemin yarattığı eşitsizliği ve bundan hareketle toplumda gücü elinde bulunduranlar ve çıkarların korunmasının sağlanması ile sporun sermaye, ekonomi hatta siyasi olarak çıkarlar etrafında şekillendiği toplumsal eşitsizliğin de ortaya çıktığı bir döngü ile şekillenmektedir.

Çatışma teorisyenleri, sosyoekonomik ve politik ilişkiler üzerine yoğunlaşırken sporun ekonomik sömürüyü ve kapitalistleşmeyi nasıl geliştirdiğini ele alırken buna kaynak toplumdaki üstün grupların, güçlerin ve iktidarın ayrıcalıklarının devamlılığını sağlayabilmek için sporu araç olarak kullandıklarına değinmektedirler(Craig ve Beedie, 2008:46). Kapitalist toplumlarda güce sahip olan kişiler genellikle kendi çıkarlarını savunmakta ve baskıyı, otoriteyi göstermek için sporu kullanmaktadır. Coakley, Sport in Society Issues and Controversies (2017: 29) adlı kitabında çatışma teorisini özellikle Amerika, İngiltere, İngiltere, Fransa ve Kanada gibi kapitalist olan ülkelerin üzerinden toplum ve spor ilişkisinin onların kapitalist ekonomi yapısı ile şekillenmekte olduğunu ve nasıl şekillendiğini ise maddeler halinde açıklamıştır. Öncelikle bütün kapitalist sistemlerin tüketici mallarının seri üretiminin yapılması ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için endüstriyel bürokrasinin gelişmiş olması bununla beraber işçilerin büyük çoğunluğunun uzmanlık gerektiren ve yabancılaşan meslekleri sergilemesi beklenmektedir. Yabancılaşan işçilerin heyecan eksikliklerinden dolayı sürekli bir kaçış ve gerginlik halinde bulunmaları, tatminkârlığı elde etmek için medya içerisinde reklamlarla karşılık bulmasıyla sonuçlandırılmaya çalışılır. Craig ve Beedie ise Sport Sociology (2008: 47) adlı kitabında çatışma teorisini anlamamız için üç madde ile özetlemeye çalışmıştır; ilki çoğunlukla teorisyenlerinde vurguladığı sınıf eşitsizliğinin önemidir ve bunu nasıl engelleyebileceğinin vurgusunu spor yolu ile yapmıştır. Ardından ekonomik seçkinlere vurgu yaparak şirketlerin, grupların karı üzerinden çıkarlara vurguda bulunurken son olarak bireyleri özellikle seyircili sporlara çekebilmek kar açısından üretken olabilmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Özellikle çatışma teorisinin ekonomik, sosyal, kültürel birer sermaye olarak sporun ele alınmasında ekonomi, sermaye ve güç kavramlarına yer verilmesi gerekmektedir (Craig ve

Craig ve Beedie, 2008: 47). Çatışmacı teorisyenler genellikle sporda bulunan gücün ve tahakkümün rolüyle ilgilenmekte ve burjuvanın işçiler üzerindeki konumlarını güçlendirmek için çabalarını ve rekabet ortamına zemin hazırlamaktadır (Delaney ve Madigan, 2009:41). Çatışma teorisinin çoğunlukla spora yaklaşımı yabancılaşma, eşitsizlik, ticaretleşme üzerine yoğunlaşırken egemen gücün yeniden üretildiği bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır (Dever ve Sezen, 2021:30). Bu nedenle spor, özellikle kitlesel seyircilerin sporu ve yarışma, üretme, tüketme gibi kapitalist değerleri oluşturan burjuvanın ve şirketlerin organizasyonu ile desteklenmekte ve insanlar bu kapitalist değerleri pasif bir şekilde de olsa kabul etmesinden dolayı spor toplumun afyonu haline gelmektedir (Coakley & Pike, 2024:73). Çatışmacı yaklaşım ile sporu ekonomik ve siyasi çıkarlar, milliyetçilik, ırkçılık ve cinsiyet ayrımcılığı gibi konuları inceleyerek katkıda bulunmakta ve sporun bu alanlarda olumsuz bir rol üzerinde durduğu düşünülmektedir ve sporu halkı uyutan veya uyuşturan bir afyon olarak sporun insanları neşe ve zevk vermesi çatışmacılar için meşru kılınmaktadır (Akkaya, 2023:183). Çatışma kuramcıları spor ve spor ile ilgili olarak karşılaşma veya müsabakaların genellikle bireylerin para ve ekonomik çıkarlarını desteklediğini düşünmekte ve onlara göre spor, para ve güce sahip olanların ayrıcalıklarını arttırmaktadır (Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:26). Bu noktada çatışmacı kuramcıların sporu ele alış biçimlerinin ve özellikle Marx, Weber ve Dahrendorf'un spora yaklaşımlarında farklılıklar ve benzerlikler olabilmektedir.

Marx, özellikle sınıf kavramından hareket ederek kapitalist sistem eleştirisi ve bundan hareketle yabancılaşma, metalaşma ve bir afyon niteliği taşıyan sporun ekonomik, toplumsal unsurlarından hareketle birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Marx'ın düşüncelerinin spora yansıtılması ilk olarak sınıf ile başlar. İki temel sınıfın olması çatışmanın oluşmasına sebep olmakla birlikte maddi yönden bir bağımlılık olarak görülüp sporun metalaşmasına imkân vermektedir. Egemen sınıfların özellikle modern sporun gelişmesi ile birlikte daha güçlü ve egemen hale gelmesiyle birlikte sporda yer alan bu sosyal eşitsizlik durumu ekonomik gücün eşit olmayan dağılımını göstermektedir (Dever, 2017:34). Bu durum özel mülkiyetin var olduğu andan beri burjuva ve proletarya arasında çatışmanın varlığına neden olmuş ve tarihsel evrimin nedeni de bu çatışma dinamiğinden gelmektedir. Eğer işçi sınıfı üretim gücünün aslında kendilerinde olduğunu fark ederse dünya değişecektir (Sarıkoca, 2020:266). Gücü

elinde tutan sosyal sınıf, spora yön vermektedir. Bu durum Marx'ın din kuramından yola çıkarsak spor, kitlelerin acılarını uyuşturan ve onları uyutan bir afyon olarak toplumda yer almakta, gündelik hayat içerisinde acıları, hayal kırıklıklarını ortadan kaldırdığına inanılmaktadır. Özellikle tatil günlerinde stadyum ve spor salonlarında ki artış dinin yerini sporun aldığı ve toplumsal kontrolü eline alan ve kitleleri etkileyip yön veren şeyin din yerine spor olduğu vurgulanmaktadır (Dever, 2017:35; Şenel, 2008:19). Din, genellikle ibadet yerlerine, inançlı insanlar için bütünleşmeyi sağlayan bir bütünleştirici olarak görülürken bir yandan da halkın afyonu haline gelmektedir. Bir din haline gelen spor veya futbol kendine inanan insanlara, coşku verirken mabet olarak cami yerine stadyumlara giden bireylerin afyonu haline gelmiştir (Yeniçırak, 2023: 1284). Sporun kendine özgü olarak bir kitleler afyonu haline dönüştüğüne inanılmaktadır. Özellikle burjuvanın işçi sınıfına uyguladığı baskı ve bir yandan da kontrol altına almaya çalışması üzerine işçi sınıfının spora olan bağımlılığı artmıştır (Dever, 2017:35). Spor kurumu sınıflar temelinde önemli bir rol oynamakta ve spor halkı uyutan bir afyon olarak nitelendirilmektedir (Talimciler, 2018:89). Delaney ve Madigan'a (2009:42) göre spor, sadece toplumun afyonu olarak değil aynı zamanda toplumun elitlerinin de afyonu olarak kitleleri iten ve sporu tüketilebilecek bir alana çeken kapitalist ekonomiler ilgiyi politik, kültürel ve ekonomik olgulardan daha çok spor müsabakalarına çekerek afyon işlevi gördüğü vurgulanmaktadır. Kapitalistler sporu bir afyon olarak oluşturan, halka sunan ve satan bir araç olabilmektedir ve spor, halkın afyonu haline getirilmiş, işçi sınıfına ait değerlerin yok olması beraberinde kapitalistler daha da güçlenmiş, gelişen ve değişen spor algısı ile de yabancılaşma keskin hale gelmiştir (Dever, 2017:36). Sporun yabancılaşma üretmesi sporcuların bedenlerine, takım arkadaşlarına yabancılaşması ile başlamaktadır. Bu nokta da sporun metalaşması ve sporcuların kendi bedenlerini robot bir nesne gibi sürekli belirli sistemler dâhilinde, başarı odaklı veya burjuvaya daha fazla kar sağlamak için kendi bedenini ortaya koyması ve bunun sonucunda ise başarı elde edebilmek için çabalaması sonucunda kendine, bedenine yabancılaşmaya başlamakta, bedeni bir makine haline dönüşmektedir (Coakley, 2017:28). Bir makine olarak görülen bedenler rekorlar kırmalı, kendini geliştirmeli, daha fazla kar sağlanmalı ve özellikle rekabete dayalı bir şekilde oynanan spor da tatmin edici bir seyir sunmalıdır. Sporcuların hem kendilerine hem de karşı rakip veya aynı pozisyonda olduğu arkadaşlarına yabancılaşmaya başlamaktadır.

Kendisi ile aynı özelliklere sahip olan veya benzer bölgede görev alan takım arkadaşı ile sürekli bir rekabet içerisinde ve onları geri planda bırakarak kendini daha iyi olduğunu göstermeye çalışmakta ve böylece işçi sınıfını, spor işçilerini birbirlerine düşman haline getirmekle kalmayıp yabancılaşmaya ek olarak sporu ve sporcuları birer meta haline getirmektedir (Dever, 2017:37). Spor aracılığı ile kazanılan paraların genellikle rekabeti arttırması ve kimi zaman sporcuların doping maddeleri kullanmaları gibi kendilerini birer makine gibi görerek aslında yabancılaşmalarına yol açmaktadır. Rekabetin sporcular arasında olduğu gibi taraftarlar arasında da olduğu görülmekte ve taraftarların daha sahiplenici davranmalarına ve bu tutum sporcular üzerinde de ekstra baskıya sebep olmaktadır (Bilir, 2020:34). Temel sebebin kar elde etmek ve sermaye birikiminin kitleler üzerinden spora aktarım yaparak metalaşmayı sağlamak olduğu düşünülmektedir. Bu nokta da Marx toplumsal hayatta var olan nesnelerin, arzuların dahi aslında tüketilebilen bir metaya dönüştüğünü, bireylerin kendilerine ait olarak yarattıkları zamanları genellikle tüketim nesnesine dönüştürmekte ve böylelikle çatışmacı yaklaşımın tüketim kültürü ile olan bağlantısını kurmaktadır (Öztaş ve Kıyılıoğlu, 2021:346).

Marx'ın düşüncelerine göre kapitalist sistem spor ve sporcuları etkisi altına almış ve metalaştırmaya başlamıştır. Kapitalist süreç girdiği her alanı etkisi altına alarak spor alanında da etkili bir rol oynamış ve sporcular özellikle burjuvanın gözetimi altına girmiştir. Öncelikle sporun içi boşaltılmış bir şekilde başlayan pazar, ardından dünyaya yabancılaşmış olan sporcular, ekonomik birer unsur haline getirilmiş ve birer ticaret nesnesi haline dönüştürülmüştür. Burjuva, sporcuları alınıp-satılan birer meta haline dönüştürmüş ve sporcuların kendi karar hakları da bir nevi ellerinden alınmış ve burjuvaya geçmiştir. Oluşan sporcu ücretleri, transfer sistemleri, sponsorluk anlayışları, takım formları yapı içerisinde normalleşmiştir. Burjuva, spor sayesinde hem kapitalini arttırmakta hem de sporun afyon özelliğinden faydalanarak dünyanın en fazla kazandıran “küresel işi” halini oluşturarak güçlerini arttırmaktadır. Kar elde etmek için spor, kapitalizmin merkezi olarak görülse de aynı zamanda taraftarlar da birer müşteri niteliğinde yer alarak kapitalist pazar içerisinde yerini alan, para harcamaya itilen, sömürülen metalar halini almaktadır (Dever, 2017:38-42). Kapitalist sistem içerisinde her şeyin satın alınıp satılabilen bir döngüye dönüşmesiyle beraber sporda kapitalizmden etkilenerek Marx'ın da ifade ettiği üzere öncelikle sınıfı etkileyerek

ardından bir meta haline dönüşmesiyle birlikte yabancılaşmanın oluşmasında etkin rol oynayan sistemin spora, sporcuya ve hatta taraftara da yön vermesiyle ekonomik güce, eşitsizlikle beraber kapitalist sistemin etkisi artmaktadır.

Weber, yorumlayıcı bir sosyoloji anlayışı ile sosyolojiye katkılarda bulunmuştur. Marx gibi doğrudan spora dair görüşleri olmasa da katkı sağladığı belirli kavramlarla spora dair yaklaşımları ele alınmaktadır. Eşitsizliklerin temelinde bir tür iktidarın olmasının ve bunun haricinde bir topluluk veya grup içerisinde statü ayrımının olması etkili olduğu düşünülmektedir. Benzer gelir grupları, beceri veyahut niteliklere sahip bireylerin bir arada olmaları, benzer yaşam biçimleriyle de ilişkili olarak sınıf ayrımlarının, sınıf oluşumlarında gücün etkisinin de baskın olduğunu belirlemekte ve bu durumun sporla da doğrudan alakalı olduğu savunulmaktadır (Craig ve Beedie, 2008:92).

Sporun dönüşümlerini izah ederken rasyonalizasyon sürecine de önem veren Weber, kapitalizmin mevcut yaşam şartlarına etkisi ile beraberinde toplumsal eylemleri anlamak için belirli faktörlerin olduğunu, bu faktörlerin sporun sürecine de dahil olduğunu ve modernleşme süreçlerinin de önem verilen bir konu olarak rasyonalizasyonu bu unsurlardan biri olarak ele almaktadır (Amstel ve Junior, 2021:507). Spor sosyolojisi için özellikle rasyonelleştirme süreci önem atfetmektedir. Rasyonelleşme, modern spor ve sporcular için kazanma şansını en yükseğe çıkarmak ve rekabet oluşturmak için kurumsallaşma süreçlerini ve bürokrasi, teknoloji gibi modernleşmeyle beraber Weber'in spor anlayışında analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir (Giulianotti, 2004:23 ; Amstel ve Junior, 2021:507). Bir diğer üzerinde durulması gereken nokta ise ideal tiplerdir. Toplumsal davranışların bir sınıflandırılmaya tabii tutulması ve davranışların arkasındaki nedenlere odaklanması sebebiyle, ideal tipler toplumsal olgu ve davranışlara dair sınıflandırma yapmakta ve anlayıcı veya yorumlayıcı bir yaklaşım ile ideal tipleri bir amaçtan ziyade araç olarak da sosyal olayların kavranmasını kolaylaştırılmak için kullanılmıştır (Kızılcı, 1994:255). Toplumsal eylem kavramıyla özdeşleştirilemeye çalışılan spor; sporcuların çalışma kapasiteleri ve dayanıklılıkları ile ilgili olarak amaca odaklanan, çaba sarf etmeleri ile amaca ulaşmayı ve başarı elde etmeyi çabalamaktadırlar. Sporcu veya takımın yoğun bir şekilde başarı odaklı olarak yüksek bir performans sergilemeleriyle beraber toplumun bir parçası olduklarını hissetmeleri, toplum tarafından hoş

karşılanmalarıyla beraber değere yönelmiş akılcı eylemi gerçekleştirmektedirler. Spor içerisinde olan hırsın duygulara yansmasıyla beraber öfke, kırgınlık gibi hislerin ön plana çıkması ve profesyonelleştikçe soğukkanlı olmaya başlamasıyla duygusal eylemi oluşturmaktadır. Oluşturulan performansın gelenekselliğe yer vermesiyle sporda eski gelenekçi yöntemlerin kullanılması geleneksel eylemi oluştururken Weber'in toplumsal eyleminin dört tipi de spor eksenin de örneklendirilebilir ve bir ideal tip oluşturabilmektedir (Dever, 2017: 73-74). Modern sporun gelişmesi ve özellikle rasyonelleşme sürecinin etkisiyle inançların, kurumların ve oyuncu, yönetici gibi bireysel aktörlerin etkisiyle daha düzenli bir hale büründüğü fakat aynı şekilde direnilen bir süreç olduğu bunun sebebi olarak ise modernleşmenin gelenekleri zayıflatacağını vurgulanmaktadır (Crang ve Beedie, 2008:21). Tüm özellikleri birbirine bağladığı varsayılan rasyonelleşmeyi modern sporu çevreleyen bir demir kafes olarak ele almaktadır. Modernliğin bir sonucu olarak rasyonelleşmenin ele alınmasıyla beraber sporcuların hayatlarını ve başarılarını tehlikeye sürükleyen '*demir kafes*' haline gelmektedir. Bu noktada Marx'ın yabancılaşması ve Weber'in demir kafes kavramsallaştırmaları benzerlik göstermektedir. Demir kafes özellikle profesyonel sporlarda daha etkili bir rol oynarken sporcuların sağlık ve hayatlarını riske de atmaktadır (Dever, 2017:78). Rasyonelleşme süreci genel olarak her alanı etkilemiştir. Dini, sosyal yaşamı, iktisadi yaşamı etkilerken, kapitalizmin bürokrasi ve hukuk devletlerinin de ortaya çıkmasının temelini oluşturmuştur. Bireyin rasyonel kurumların, etkinliklerin demir kafesine hapsedtiğini vurgularken kapitalizmde piyasa ile bürokrasinin şekillenmesini mümkün kılmaktadır (Marshall, 1999: 12). Spor birbirine bağlı düzenlenip yürütülürken en önemli etkenlerden biri olan bürokratik yapıların oluşmasıyla beraber sporun büyüklüğüne ve resmi yönlerine odaklanmalı ve böylelikle spor içerisinde olan bürokrasinin tamamen iyi yönlü olduğu düşünülmelidir(Crang ve Beedie, 2008:22). Dever(2017:81), sporda var olan rasyonelleşme ve bürokratikleşme geleneksel olanın ortadan kalkmasına ve ilgi görmemesine neden olacağını düşünürken bürokratların kişilerin düşüncelerine önem vermemeleri, spor kulüplerinde karar verici olan bireyler kulübün menfaatini düşünerek hareket etmeleri ve insan merkezli olmayan kararlar alınmasıyla olumsuzlukların olacağını vurgulamaktadır.

Dahrendorf'a göre toplum genel olarak bir değişim ve bir süreç içerisinde yer almaktadır. Bu noktada belirli çatışmalar olabilmektedir ve bu çatışmalar sayesinde de

aslında toplumun temel niteliği oluşmakta ve bir başka deyiş ile de bütünleşme ve değişmeye katkı da bulunabilmektedir. Çoğunlukla Weber'in kavramlarıyla desteklediği kuramını toplum içindeki çatışmanın nasıl işlevselleştiğini ve çatışmanın son bulmayacağını, çeşitli sebeplerden dolayı sürekli devam edeceğini ve özellikle sınıflaşmanın etkili olduğunu, güç için verilen bir mücadelenin olmasıyla birlikte bu sürece din, eğitim, spor vb. etkenlerin farklı açılardan bakılabilmesiyle olumlu olabileceğini vurgulamaktadır (Özsöz, 2007:53).

Dahrendorf'a (1959:166) göre insan birliğinin ve bütünlüğünün olduğu her yer bir çatışma alanı yaratmakta olduğu gibi bu durum spor içinde geçerli olmaktadır. Çatışma içerisindeki düzey elbette toplumdan topluma değişmekte ve bu noktada güç unsuru da önem taşımaktadır. Toplumsal yapı içerisindeki çatışma bastırılabilen fakat asla tam anlamıyla yok edilememekte ve toplumun temel taşı olan değerler mücadeleden oluşmaktadır. Bu nokta da Fişek'in (2003:39), sporun bir toplumsal olguların dışında, toplumsal yapıdan bağımsız bir şekilde oluşmadığı, doğduğu yapıdan etkilenmesi ile beraber toplumda yaygın olan pratikler ve sporun içerisinde bulunduğu toplumsal sistem ve egemen ilişkilere göre biçimlenmesi değişkenlik göstermektedir. Güç kavramına olduğu kadar otorite kavramına da önem veren Dahrendorf, kişinin içinde bulunduğu gruba itaat etmesini sağlayan bir işaret olarak ele alırken aynı zamanda da otoritenin gücün aksine konumlarda olduğunu vurgulamaktadır (Dahrendorf, 1959:166). Dahrendorf, gücün sosyal ilişkiler çerçevesinde bireyin kendisi tarafından ortaya çıkacak bir dirence karşı mücadele olduğunu ve gücün sahibi tamamen bireyin olduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda Dahrendorf, toplum içerisinde güç ve otorite kavramlarının üzerinde durarak bireysel ve konumsal unsurlar dâhilince açıklanması gerektiğini belirtmektedir (Dever, 2017:121). Otorite özellikle toplumları belirli bir konu ve kişiler üzerinden sınırlandırırken bu durum yetkiyi elinde bulunduranlarla bu durumdan ayrı tutulmuş ve aynı zamanda yönetilenler ve yöneticiler, ast-üst ilişkileri gibi konsensüsten ziyade çıkar ve çatışmaya neden olarak bir bölünme hali oluşturulmaktadır (Giddens, 2012:57; Marshall, 1999). Bu noktada Fişek'in (2003:60), spora katılımın genellikle azınlık elit tabakaların tekelinden çıkarak kitleselleşmesi ve devletçe kurulan spor tesislerinin artmasıyla beraber alt ve orta gelir gruplara hizmet verilmiş olsa da amatörlük üzerinde durarak toplumsal temellerin sınıf görüşüne göre şekillenmesi ve sınıf mücadelesiyle beraber yönetimin de içerisinde

ayrışmaya yön veren keskin bir sınıfsal ayrışma gizlidir. Bu yaklaşımlardan hareketle Dahrendorf, güç ve otorite ilişkileri çerçevesinde toplumu oluşturan yapıların şekillenmesinde etkili olduğunu dile getirmektedir.

Çatışmacı yaklaşım özellikle kapitalizmin toplumsal alanda olan her türlü faaliyeti etkilediğini savunmaktadır. Spor ve çatışmacı kuram yaklaşımlarında sporun öncelikli olarak bireylerin ekonomik çıkarlar etrafında desteklendiği, para ve güce sahip olanların oluşturduğu bir alana dönüşmesi ve statünün şekillenmesiyle beraber sistematik ve bilinçli bir şekilde spor bir sömürü ve baskı aracı olarak kullanıldığı vurguları yapılmaktadır (Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:25-26). Spor, toplum üzerinde hem ekonomik hem de kurumlarla olan ilişkilerinden etkilenecek oluşurken ideolojik bir alan yaratılmaya çalışılarak özellikle kapitalist toplumlarında olan sömürü, yabancılaşma, güç, statü gibi değerlere öncelik verilerek sporu bir afyon niteliğinde kullanılmaya teşvik edilmiştir. Talimciler'in (2018:90) de deyimiyle çatışmacı yaklaşıma göre spor, sınıf egemenliğinin olduğu, sömürü sisteminin bir parçası olan ve kapitalist toplumu yansıtan bir ayna görevi görmektedir. Bundan hareketle sporun neşe vermesiyle ve popüler olmasıyla beraber dokunulmazlığı artarken kapitalizmin yoğun tempo eşliğinde çalışan bireylere bir kaçış alanı olması amaçlanırken farkında olmadan da sporla uyuşturulması, "*sporun halkı uyutan bir afyon*" olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır (Talimciler, 2018: 90). Bu nedenle kapitalist toplumlar çıkarları uğruna, rekabet ortamı eşliğinde sporu da egemenlikleri altına almışlardır. Bu durumun toplum üzerinde çeşitli çatışma ve gerilim yaratması olağan karşılanmaktadır. Çatışmacı kuramcılar bu durumun sporda kar amacı güdüsünü düzenleyen ya da ortadan kaldıran programların desteklenmesini, toplumda insan kitlelerinin spora katılımlarının güçlendirilmesini, sporları ekonomik bir alan ya da finansal bir kar yaratmak için kullanılan araç olarak görmek yerine eğlence için var olması gerektiğini desteklemektedirler (Coakley ve Pike, 2024:75). Kapitalizmle beraber sporun tüketilmesi gereken bir alana dönüşmesi ve sporcuların ise birer meta olarak görülmesiyle aynı zamanda taraftarlarında aynı zamanda sömürülecek metalar olarak ele alınması beraber spor; eşitsizlik, otorite, baskı gibi unsurlar haline dönüşmekle beraber sermayeye hizmet etmeye başlamıştır (Öz, 2021:8 ; Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:25). Çatışmacı kuramcıların eleştirdiği en temel şeylerden biri olan kapitalizm ve bunun eşliğinde sporun ticarileşmesi, spor firmalarının kendi reklam ve tanıtımını

yaratmasıyla beraber sömürünün tüketim aracılığıyla sürdürülmesini olağan kılmakta ve böylelikle spor, tüketim kültürünü besleyen bir araç haline dönüşmektedir (Talismenler, 2018: 24). Ekonomik, sosyal ve kültürel kaynakların eşitsiz dağılımından hareketle çıkar çatışmalarının oluşmasıyla meydana gelen bu teori sosyo-ekonomik ilişkilere ve politik, ekonomi temelli olan güç ilişkileri çerçevesinde şekillenmektedir. Bu açıdan da teorisyenler genel olarak sporu, ekonomik sömürüyü ve kapitalizmin yayılmasına vurgularda bulunarak, burjuva kesimin özellikle gücünü ve ayrıcalığını sürdürmesiyle sermayeyi sporcunun bedenine yatırım olarak ele almaktadır. Bunlara ek olarak sınıfsal eşitsizliğin spor aracılığı ile nasıl ortadan kaldırılabileceği, ekonomik özellikler haricinde sporun toplumun tüm kesimlerine nasıl ulaşabileceğine de değinmeye çalışmaktadır (Craig ve Beedie, 2008:47). Ekonomi haricinde bir diğer üzerinde durulması gereken nokta ise toplumun spor üzerinden cinsiyet, ırk, din, dil gibi yapılarının da incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Malcom'a (2008:53) göre çatışma teorisyenleri sporu, kapitalizm başta olmak üzere spor ve yabancılaşma, spor ve ırk, sınıf, cinsiyet gibi toplumsal eşitsizliklerin sürdürülmesi ve sporun ticarileşmesiyle belirli güçlere hizmet verdiğini vurgulamaktadır.

Çatışmacı teorisyenler genel olarak eleştirilerini sporun; statü, para kazanma aracı, güç, meta olarak sınıf eşitsizlikleri üzerinden ele alırken ekonomik ve siyasi bir araç olarak da ele alınmaktadır. Çatışmacı teorisyenler aynı zamanda sporun özellikle uluslar arası spor müsabakalarının militarist yaklaşımlar sergileyip sergilemediklerine, sporun insanları cinsiyeti, ırkı, kimlikleri bakımından ayrımcılık ve eşitsizlik örneklerine odaklanmıştır (Coakley, 2017:28). Bilir'e (2020:32-33)göre spora alanında başarılı olan ülkeler genellikle ekonomik ve siyasi açıdan da güçlü olan ülkeler olduğu bunlara örnek olarak İngiltere, İspanya, İtalya, Fransa gibi spor piyasasının ve sporla toplum arasındaki ilişkiyi ülkenin kapitalist ekonomilerinin şekillendirdiğini vurgulamaktadır.

Spor, siyaset ve ideoloji ilişkisinin kaçınılmaz olması siyasetin doğası gereği her toplumsal olgu ve yapıyı kendi çıkarlarına göre uygun hale getirmiş olmasıyla beraber pek çok farklı mesajı da içeren bir eylem olarak görülebilmektedir (Sarıkoça, 2020:268). Spor, siyasetin etkisini çoğunlukla hissetmekle beraber hem bireyleri bir arada tutmasıyla hem de uyuşturan bir afyon olması niteliğiyle toplumu kontrolünün kolaylıkla yapılmasını sağlamaktadır. Siyasetin spora doğrudan etkisi olması ve

müdahalesini yaparken de “*kural ve düzenlemeler*” veya “*politik araç olarak sporun kullanılmasını*” olağan kılmaktadır (Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:77). Birçok ülkede bu durum sporun ulusal simgelerini ve güçlerini sergileme alanı olarak kullanılmakta ve politik liderlerin çeşitli spor müsabakalarına katılım sağlamalarıyla beraber spor ile politika arasında ki ilişki gözler önüne serilmektedir (Bilir, 2020:33). Toplumdan ve toplumsal ilişkilerden en çok etkilenen alan olan spor, siyasal ideolojiler tarafından da kendi çıkarlarına göre şekillenmiş ve siyasetin sporu bir araç olarak kullanması İspanya’da Franco’nun söylemine örnek oluşturmuştur: “*Siyasal hedeflerimizi gerçekleştirmede spor ve futbol en önemli araçlarımızdan biridir.*” (Talismenler, 2018:43). Bu noktadan hareketle Hitler’in 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları’nda dünyaya kendi ideolojisinin ve toplum düzeninin propagandasını yapması, 1970 yılında Dünya Kupası elemelerinde karşılaştıran El Salvador ve Honduras arasında 100 saat süren savaş (Futbol Savaşı), Los Angeles Oyunları soğuk savaşın gölgesinde tarafların birbirini protesto etmesi sonucu oyunlara katılım tam olarak sağlanamamış olmasıyla olimpiyatların veya kupaların uluslar için siyasal sistemlerin rekabeti haline dönmüştür (Sarıkoça, 2020:268). Bu durum sadece uluslararasıda değil aynı zamanda ülkelerin kendi içerisinde oynanan müsabakalarda da geçerli olabilmektedir. Bu durum sınıfsal olmakla beraber aynı zamanda milliyetçiliği ve kimliği de etkilemektedir. Sınıfsal meseleler birçok ülkede aristokrasi, işçi sınıfı, burjuva gibi sınıf ayrımlarının vurgulanmasıyla bu durum nezdinde kulüpler kurulmasına ve bu duruma örnek olarak İspanya’da kralın takımı veya rejimin takımı olarak bilinen Real Madrid’e karşılık Atletico Madrid ve Katalan halkının takımı olan Barselona, Arjantin’de ise işçi sınıfının veya yoksulların sınıfı olarak nitelendirilen Boca Juniors’un karşısında zenginlerin takımı olan River Plate yer almaktadır (Talismenler, 2018:31). Yine pek çok devlet adamı veya politikacı sporu özellikle ulusal bir gurur kaynağı olarak siyasetle ilişkilendirmekte ve özellikle futbolun politika ve yönetimle olan ilişkilerinden yola çıkarak diktatörlük rejimlerine de yer vermektedir. Bu noktada Salazar’ın “*futbol olmasaydı ben Portekiz’i yönetmezdim*” sözü ile futbolun kitleler üzerinde olan etkisinin ve siyasetçilerin futbolu bir yönetim aracı olarak gördüklerini ve aynı şekilde diktatörlük döneminde özellikle 3F (fiesta, fado ve futbol), toplumları kontrol altında tutmak için kullanılmıştır (Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:77). Bu durum olumlu bir sonuçtan ziyade daha fazla protesto ve çatışmalara olanak sağlamaktadır.

Bu yaklaşımlardan hareketle spor ile siyaset, ideoloji veya kimlik gibi toplumsal dinamikleri en iyi anlama ve gözlemleme alanı olarak spor ve spor dallarından biri olan futbola odaklanılmaktadır. Futbol özellikle toplumsal yaşamda birçok çatışma unsurunun sembolü olarak görülürken, futbola yüklenilen anlamlar bazen semboller olabilmektedir (Sarıkoca, 2020: 269). Futbol ile halkın toplumsal enerjisinin denetlenmesi, kapitalist üretim ilişkilerinde üst yapı olan sporun diktatörlerin neredeyse hepsinin sporda özellikle futbolu ideolojik ve denetleme aracı olarak konumlandırması gözlemlenmektedir. Futbolun bir yönetim ve örgütlenme aygıtı olarak yer alması beklenir (Zelyurt, 2021: 64). Spor dalı olarak futbolun ele alınması haricinde de yapılan çalışmalarda futbolun özellikle spor alanından ziyade siyasi ve kültürel yönlerinin spora yansımalarının farklı olmasının etkileri olduğu düşünülmektedir. Talimciler'e (2008:90) göre spor tüm dünyada önemli bir yerde olmasının sebebinin futbol olduğu ve bir oyunun ötesinde aslında eğlence, iktidar, güç, üzüntü gibi ve bunlara ek olarak kimliklerini ve kendilerini bulabildikleri bir anahtar olarak görülürken sosyal kimlik ve kimliğin karşılaşmasına olanak sağlayan bir alan olarak katkı sağlamaktadır. Bu alanla beraber futbol özellikle dünya üzerinde önemli bir yer edinmektedir. Bu durum takımlar arasındaki mücadelenin sadece galibiyet olmamakla beraber mezhepsel, siyasal gibi bir çatışma, karşı duruş veyahut mücadele olarak görülmektedir. Dünya üzerinde İskoçya'da Celtic-Rangers arasında siyasi ve mezhepsel mücadele buna örnekken İngiltere'de Liverpool-Everton arasındaki hem sınıf hem de dinsel bir rekabetin bulunması, Güney Amerika Arjantin'de Boca Juniors- River Plate rekabetinin toplumsal ayrımlardan oluşması ve İspanya'da Real Madrid, Barselona, Bilbio takımlarının merkezi yönetim, kimlik ile beraberinde yaşanan savaşın etkilerinin futbola ve taraftarlığa yansımaları olarak görülmektedir (Sarıkoca, 2020: 269). Bu çalışmada da özellikle toplumsal olayların, kimliklerin, futbol üzerinde kimliği inşa etmesi süreci ve olayların futbola, taraftarlığa etkilerinden söz edilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KİMLİK KURAMLARI VE İSPANYA

2.1. Kimlik ve Kimlik Kuramları

Kimlik bireyin, kendini tanıması ve çeşitli sınıflandırmaların etkisiyle hem kendini hem de toplumda başkaları tarafından yüklenebilecek anlamları tanımlayabilmesiyle beraber bireye özgü bir yaklaşımdır. Düşünürlere göre kimlik kavramı açıklanırken farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Aydoğdu (2004: 116), kimliğin “kim” soru kökünden ortaya çıkarak, kimlik tanımlamasını yaparken bu durumun çok yönlü olduğunu fakat asıl olarak özneye vurgu yapılması gerektiğini böylelikle kavramın daha kolay anlaşılabilir olduğunu savunmaktadır. Kimlik kavramı, bireyin veya grubun diğerlerinden ayrıldığı, onlardan başka olan veya miras kalmış özellikler bütünü, her şey olarak kullanılmaktadır (Erincik, 2011: 221). Bilgin (2023:19) kimliği ele alırken *bir kişi veya grubun kendini tanımlaması ve bu kişiler, gruplar arasında kendini konumlamasından hareketle kimliği bir resim ve adres olarak nitelendirmektedir*. Kimliğin sürekliliği içeren Latince “idem” kökünden ortaya çıkmasıyla beraber bireyin kim olduğunu, aidiyetlik duygusunun kazanılmasıyla toplumsal bir varlık olarak bireyin kendini kanıtlamaya çalıştığı sosyal bir durum olarak görülmektedir. Kimlik, niteliklileri ve farklılıkları gösteren ve bu durumu kimi zaman sınıflama için kullanan, farklılıkları ayırtıran bir yönünü olmasıyla bireyin tüm özelliklerini kapsayan ve bireyin kendisini nasıl gördüğünü, toplum tarafından nasıl görüldüğünü belirleyen unsurdur. Birey kimlikler içine doğar ve kimlik aracılığıyla çevreye uyum sağlar (Aşkın, 2021: 213). Levi Strauss (1978: 21), kimliklerin fark ve karşıtlıkla gözlemlendiğini, her bireyin kendini, diğerlerinden farklı bir bireysellikte sunduğunu ve insan grupları arasında farklılıkların olduğunu ve bu farklılıklarla bireylerin aslında kendilerini ötekilerden ayırt eden bir yanı olduğunu vurgulamaktadır. Kim olduğumuzun ve varlığımızın bilincine varıldığında, farklılıkların veya karşıtlıkların olduğu bilincine varılır (Yıldız ve Demir, 2015: 3). Güvenç’e (1995:3) göre kimliklerimiz, bizi ötekilerden ayıran nitelik ve özellikleri ele alırken bazıları ile ortak olduğumuz bazıları ile farklılıklarımızın olduğu bilincine vardır ve bu sayede kim olduğumuz veya kimlerden olduğumuzun farkına kimlik yardımıyla varırız.

Kimlik, öncelikle kurgu olarak doğduğu düşünülüp ardından olgunlaşma süresi içerisinde katılarak şekillendiğini bu süreçte de toplumun etkisi olduğu düşünülmektedir. Bireyin kim olduğu, kendisi ve başkaları tarafından nasıl bir yer edindiği ve kendine atfedilen çeşitli anlamları tanımlayabilmek, belirsizliğin ortadan kalkması için kimliğe başvurulmaktadır.

Bauman, bireyin kendini nereye ait olduğu konusunda belirsizlik yaşaması veya kuşku duymasından hareketle kimlik üzerine düşünmeye başladığını vurgulamaktadır. Davranış biçimlerinin nasıl kabul gördüğü, nerede durduğu ve bu duruşun nasıl karşılandığı, uygun olup olmadığı ve kabul görüp görmemesinden hareketle oluşan belirsizliklerden kaçış alanı olarak kimliği ele almaktadır. Dolayısıyla bir ad gibi görünse de aslında bir yüklem gibi görülmeli ve kimlik, *“istenen, aranan şeyin olan”* üzerine yansıtılması olarak ele alınmalıdır (Bauman, 2001: 113). Birey ve toplum birbirlerini etkileyen ve şekillendiren iki yüz olarak nitelendirmekte ve bu vurguyla kimlik sosyolojik açıdan açıklanmaya çalışılmaktadır (Çiftçi, 2016: 4). Bu noktadan hareketle kimlik, nasıl olması veya nasıl şekillenmesi gerektiği toplumla ve bireyin kendi istekleriyle şekillenmektedir. Bir kimliğin oluşumu bireyin kendini tanıması, toplum içerisinde olan sınıflandırılmış dünya ile her kimliğin çeşitliliği olduğu, durum ve farklılıklara göre değişkenlik göstermesi etkileşimleriyle ilgilidir (Stets ve Burke, 2000: 224). Chambers’ın (2005: 40) deyiimiyle *““Ben” bu harekettten önce var olup ardından dünyaya katılamaz. “Ben” sürekli olarak dünyadaki böyle bir harekette biçimlenir ve yeniden biçimlenir”*. Buradan hareketle Chambers’e (2005: 41) göre kimlikler asla kesinliğine kavuşmamakla birlikte kimlik oluşumu ucu açık bir yolculuktur ve süregiden bir hedef olarak görülüp tamamlanmamıştır.

Psikolojik yaklaşımlar genellikle benliği ele alırken çekirdek bir yapı olarak ele almakta ve kurduğu iletişim ile kişinin kendisi hakkında sahip olduğu grupları şekillendiren bir şema olarak tanımlanmaktadır (Arıkan, 2021:5). Psikologlara göre benlik ve kişilik kimliğin merkezine konularak kimlik çözümlenmeye ve tanımlanmaya çalışılmıştır ve kimlik bireyi diğer bireylerden ayıran göstergeler olarak ele alınmıştır. Sosyolojik olarak ise kimlik, toplumsal cinsiyet, sınıf gibi kavramlar eşliğinde açıklanmaya çalışılıp bireyin sosyal durumunu açıklamayı amaçlamaktadır. Felsefe de ise kimlik, öznenin varoluşunun, varlık, bilgi gibi belirlemeler sonucunda oluşan veya oluşmuş gerçekler olarak ele almaktadır (Aşkın, 2010:214). Bilgin’e göre kimlik

psikolojik düzeyde bireyin kendini tanımlaması için sahip olduğu çeşitli görüş, tanım veya imaj gibi temsilleri kapsamaktadır. Böylece kimlik bireyin kendini kavrama, anlamlandırma, aktarma ifadesi olarak kullanılabilmektedir. Bu durum birden ortaya çıkan anlık bir durumdan ziyade bireyin gelişim süreci boyunca başkalarıyla olan etkileşimleriyle beraber öğrenilen ve geliştirilen bir durumdur (Bilgin, 2023: 104). Birçok farklı anlam ifade eden kimlik kavramı bireyler için farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

Bireylerin her şeyden önce sosyal bir varlık olması kimliğin ortaya çıkması ve şekillenmesinde sosyal hayat önemlidir. Kimlik kuramı ortaya konulurken sembolik etkileşimcilik ile bağlantı kurulmaktadır. Önemli temsilcilerinden olan James ve Mead'e göre kimlik belirlenirken benlik üzerinden geliştirilen iki aşamalı bir süreç olarak ele alınmaktadır. Mead'e göre "ben" olan kişi kendisinin farkında olduğu ve kendisini ötekilerin tutumlarından etkilenerек özenin kendini tanıma ve kendini ötekilerin tutumlarını öğrenmesi ile gelişen bir süreçtir. Dil ve temsiller kimliğin ayrılmaz parçaları olarak görülmektedir. Ben ve öteki benlerle olan ilişkileri açıklamak, dile getirmek için dil ve temsiller kullanılmaktadır. Kimliğin şekillenmesinde özenin kim olduğunu, davranış veya nitelikleri şekillendiren bir diğer yaklaşım da anlamdır. Bu sayede birey, dil ve temsili kullanırken bunlarla birlikte bireyin kimlikleşme sürecine katkıda bulunmaktadır (Aydoğdu, 2004: 122 ; Aşkın, 2010:214). Bireylerin kendilerine veya ötekilere, nesnelere yaklaşımlarında sembolik anlamların oluşması ve özellikle karşılıklı etkileşimle anlamların gelişmesi ve aktarılmasıyla meydana gelen karşılıklı etkileşimde dil önemli bir yer tutarken onlara atfedilen anlamlar da bulunacakları eylemlerde önemli rol oynamaktadır.

Bauman'a (2019: 34) göre eylemlerimiz bizim ve başkaları tarafından nasıl görüldüğü üzerinden şekillenirken *benlik, toplumsal kimlikler ve kavrayışlar* birbiriyle ilişkilendirilmelidir ve bu sayede birey olmanın ne olduğuyla ilgili fikirler şekillenmektedir. Öz benliğimizi sergilediğimiz toplumsal kimlikler, gündelik yaşantımız içerisinde karşılaştığımız ötekilere karşı sergilediğimiz davranışlar, etkileşime girdiğimiz yerler vb. etkileşimlerle bağlanmaktadır (Bauman ve May, 2019: 54). Benliklerin, bireylerin ait oldukları gruplara göre şekillenmesi, bireyin düşünce ve davranışlarını şekillendirmesi toplumsal kimlik için önemlidir. Kimlikler toplumsal olarak inşa edilmekte ve değişkenlik gösterebilmektedir (Gülalp, 2002:174). Giddens'a

(2012:101) göre geçmiş zamanlarda bireylerin kişisel kimlikleri içine doğdukları topluluk içerisinde biçimlenirken toplum içerisinde geçerli olan değerler, yaşam biçimi genellikle sabit bir şekildeydi. Fakat küreselleşme ile bireyler kendi kimliklerini etken bir biçimde kendilerinin oluşturdukları yeni bir bireyci yönü ile kendilerini şekillendirirken geleneklerin değeri azalmaya başlamaktadır. Toplumsal yapıda olan değişimler kimlik çeşitliliğine neden olabilmekte ve bireysel kimlik tercihleri şekillenebilmektedir. Akça'ya (2005:9) göre tarım toplumlarında aile, köy gibi topluluklarda aidiyetlerle belirlenen ve hiç değişim göstermeyen kimliklerin sanayi devrimiyle yerel gruplaşmaların olmasına ulus ve sınıf aidiyetinin belirginleşmesiyle değişim gösterirken bilgi toplumuna gelinmesiyle beraber grupların çeşitlenmeye başlaması, siyasi, etnik, kültürel olarak bireylerin kimlik tercihleri şekillenmeye ve çeşitlenmeye başlamıştır. Özellikle modern dönemde oluşan toplumların gelişmişlik, sömürge gibi hiyerarşik yapılandırmaları da oluşturduğu, toplum içerisinde yer edinme çabalarına neden olmuştur (Akça, 2005:10). Ait olunan topluluğun, diğerlerinden farklı olması ve bu imajın yansıtılmasıyla bir dayanışma grubu oluşturmaktadır. Değerlerin, inançların ve geleneklerin içselleştirilmesi, kendi parçaları olarak gördükleri bireylerin kimliklerinin inşa edilmesinde toprak, dil, inanç ve simgelere karşı bireylerin duygusal yaklaşımları oluşurken aynı zamanda bu simgeler kimlik bilincini de güçlendirmektedir (Guibernau, 2000: 131). Bilgin'e(2023:91) göre kim olduğumuzla ilgili ya da kendi hakkımızda bir tanımlama yapmak için belirli nitelermelerde bulunuruz fakat bu doğal bir durumdan ziyade kültürel bir durumu oluştururken sosyal olarak inşa edilmiştir. Bir gruba aidiyet hissetmek veya bireyin kendini grup içerisinde konumlandırması, sosyal kimlik ile bağlantılı şekilde oluşmakta ve bireysel kimliklerin sosyal kimliklerle şekillendiği öne sürülmektedir (Mete, 2023:474). Toplumsal yapı ve bireysel kimliğin zamanla şekillenmesi, değişime uğraması özellikle bireyin yaşadığı toplumun milli, dini, siyasi ve ekonomik olarak etkilenmesiyle oluşan, toplumsal üretim araçları gibi belirli kimliklere sahip olan insanların üretildiği düşünülmekte ve bu aslında "giydirilmiş kimlikler" olarak yer alırken bireyler kimliklerini arayanlar olarak yer almaktadır (Aşkın, 2010:216). Kimliklerin bireysel ve kolektif olması yönüyle de aslında bireylerin bir bütüne aidiyetinde kolektif kimlikler sağlamlığıyla beraber bir *beton gibi* oluşurken bireysel kimliklerin esnek, kırılabilir yapıda olmasıyla da aslında bir *oyun hamuruna* benzetilmektedir (Özdil, 2017:387). Kısaca kimlik kavramı, bir kişinin

ya da grubun kendi niteliklerine, değerlerine ve kökenlerine ilişkin olarak hem bireysel hem de sosyal kimliklerin ortak bir mantık ile bireylerin benzerliklerinin sosyal kimlik açısından destekleme ve grup tarafından tanınması açısından inşa edilirken bireysel kimlikler genel anlamda toplumu ve grupları da etkilediği için birbiriyle bağlantılı şekilde oluşmaktadır (Şimşek, 2002:31). Gruplar ve grup kimliklerinin inşası öncelikle ortak bir geçmişe dayanmaktadır ve böylece kolektif kimliğin gerekliliklerine uygun olarak bir bellek ve kimlik oluşturulmaktadır (Bilgin, 2023:283). Bilgin'e (2023:442-443) göre kimlikler basit bir etiket değil bunun aksine bireylerin zamana, ortama göre değişen, bireyleri kimi zaman kategorileştiren, gruplar arasında konumunu belirleyen, bağlanma, aidiyet gibi bir takım bireyleri bir arada tutan bir *sosyal bağ ya da çimento* niteliğindedir. Böylelikle bireysel kimliklerin kazanılmasında sosyal kimliklerin önemi, gruplar arası etkileşimlerin kimlik üzerinde etkisi söz konusudur.

2.1.1. Sosyal Kimlik

Sosyal kimlik, gruplar arasında kurulan ilişkilerin oluşmasında ve bireyin bireysel kimliğinin oluşmasında etkilidir. Sosyal kimlik, içinde bulunulan grupların bireye yüklediği anlam, kabul ve onaydan ayrı düşünülmemektedir (Çaylak, 2023:6). Özdemir'e (2001:108) göre toplumsal kimlik, bireyin ait olduğu çevrenin değerlerinin, sanatının, dininin, gelenek ve göreneklerinin vb. aidiyet bilincinin oluşmasını sağlayan toplumsal ve kurumsal olan, bireyin yaşama katılmasını ve kimlik oluşumunu etkileyen etkileşim olarak ele almaktadır.

Sosyal kimlik kuramı temel olarak bireyin duygu, düşünce ve davranış kalıplarından şekillenmesine ek olarak bireyin sosyal kimliğinin gelişmesi ve özellikle içinde bulunduğu grupların büyük bir öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Grup aidiyeti, özdeşleşme ve bağlanma kolektif kimlikle beraber bağlılığı oluşturmakta ve küçük gruplar aslında ulusal kimliğe kadar birçok alanda kimlik bağlılığını etkilemektedir (Bilgin, 2023:392). Tajfel(1981:255), sosyal bağlamda bireyin kendini tanımlamasının ya da toplumda olan bazı sorunlardan ötürü sosyal kimlik kavramının yeniden inşa edilebileceğini vurgulamaktadır. Sosyal kimlik, benlik kavramının ve sosyal davranışın sınırlı yönleriyle ilgilenmektedir (Tajfel, 1981:255). Kuramı öne süren ve inşa eden Tajfel ve Turner bireylerin grup içerisindeki benlik algılarının grup dışındaki benlik algılarından farklı olduğunu ve çoğunlukla grup içerisinde sosyal

kimliğin var olduğunu, bireylerin davranışlarını benlikten ziyade sosyal kimlikle belirlendiği vurgulanmaktadır (Dalbay ve Avcı, 2018:31). Sosyal kimlik, kimliğin kişiler arasındaki düzeyini ifade ederken aynı zamanda benliğimizin bir sosyal gruba ait olduğunun bilincine ve bu bilgiye sahip olmayı sağlamaktadır (Tafjel, 1981:31). Sosyal kimlikle beraber aidiyet ve grup bilinci eşliğinde sergilenen roller sosyal kimliğimizi oluşturmaktadır. Bilgin'e (2023:21)göre sosyal kimlikler bireylerin birbirleriyle yaptıkları etkileşim sonucunda sergilenen bir rol olarak görülebilmektedir. Birçok sosyal kimlik biçimi mevcuttur. Etnik ve dini kimlikler, meslekler, siyasi kimlikler, toplumsal cinsiyet, yaş, kişisel ilişkiler, damgalanmış gruplar gibi sosyal kimliği etkileyen birçok sosyal kimlik türü bulunmaktadır. Bazıları doğuştan kazanılmış kimlikler(cinsiyet, etnik köken) olsa da bazıları da kazanılmış (meslek) kimliklerdir (Deaux, 2001:2).Bilgin (2023:49), kimlik konusunda bireylerin etnik veya cinsel kimlikler gibi doğal olduğu düşünülen kimlikler de dâhil olmak üzere tüm kimliklerin birer inşa ürünü olduğunu savunmaktadır. Tafjel (1981:135), toplumun genel olarak etkilendiği bu sistemden üyeler, gruplar ve çocuklar genel olarak etkilenmekte ve kendi grup kimliklerini, sosyal kimliklerini kazanırlarken sosyal benliklerinin de bu süreçten etkilendiğini vurgulamaktadır. Sosyal kimlik teorisiyle beraber aidiyet duygusunun gelişmesi ve gruplarla özdeşleşmenin sosyal kategoriler içermesi bu da grupların ırksal, dinsel, etnik, kültürel, cinsiyet gibi alanlarla şekillenmesiyle oluştuğu düşünülmektedir (Mete, 2023:475). Gruplar içerisindeki ilişkiler sosyal kimliği etkilemektedir.

Sosyal kimlikler üzerinde öncelikle olarak en sık bahsedilen kimlik, cinsiyettir. Bu nedenle cinsiyetçi bir bakış açısı ile kimlikler, kişinin cinsiyetine göre şekillenir ve bu durum aslında kimi zaman damgalanmış olan grubu da içerisine alarak sosyal kimliklerin birbiriyle örtüşebilir veya kesişebilir olduğunu göstermektedir (Deaux, 2001:3). Cinsiyet haricinde toplumsal cinsiyet genellikle toplumsal bakımdan eşitsizliğin oluşmasına neden olmasıyla beraber bireyin kişisel kimliğinin toplum üzerinde erkeklik ve kadınlık üzerinden şekillenerek kültürel anlamda toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşmasını sağlamaktadır (Çiftçi, 2016:8). Bireyin yaşamının şekillenmesinde rol oynayan ve toplumsal kimlik açısından cinsiyet önemli bir yer tutmaktadır. Cinsel yönelimler sosyal kimlik oluşmasında etkili olan ve damgalanmış grup içerisinde yer alabilmektedir. Azınlık grubu üyelerinin cinsel yönelimlerini toplumda yer etmeye çalışılması kimliğin kritik bir yönü olarak görülebilmekte

damgalanmış bir kimlik olarak yer alırken kimliğin kategoriler arasında özellikle cinsiyetle örtüşen bir doğası olduğu savunulmaktadır (Deaux, 2001:3). Bauman'ın (Bauman ve May, 2019: 173) cinsel kimlik söz konusu olduğu zaman bedenın açığa çıktığı fakat bunun erkek veya kadın olmakla ilgili değil cinsiyeti aşan bir durum olduğunu belirtmiştir. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin toplum üzerinde yapıda olan değişimlerden etkilenmesi gündelik hayatı ve normları da değiştirmektedir. Castells, bu nokta da değişimlerin kişisel kimlik üzerinde etkisinin başkaları ile etkileşime girerek yaratılması ile artık geçmişten alınmadığını, erkek ve kadın kimliklerinin artık ağ toplumu ile yapılandığını, erkeklik ve kadınlık kimliklerinin bu yapılanmada değiştiğini, bir zamanlar kadınları yeri olarak ev, erkeklerin yeri ise iş olarak görülürken bu geleneksel anlayışın bozulduğunu söylemektedir (Giddens, 2012:159).

Etnik kimlik, bireyin kendini tanımlaması açısından önemli bir sosyal kimlik kaynağı olarak görülmektedir. Etnik, ortak bir ata, ortak bir kültürel kimlik ile bir ülkeyle bağlantılı olan grupları betimlemek için kullanılmaktadır (Giddens, 2012:1058). Etnik kökene dayalı olarak sınıflandırmalar ve tanımlamalar yapılmaktadır. Etnik gruplar ulus içerisinde kimi zaman hareketsiz biçimde yaşayan ve diğer gruplardan bazı kültürel özelliklerle ayrılan çoğu zaman kendi etnik grubu özelinde kültürel ve maddi pratiklerle kültürlerine bağlı bir şekilde yaklaşım göstermektedirler (Erol, 2016: 34). Etnikleştirme ile toplumsal gruplar, sosyo-kültürel birkaç bağ ile şekillenmekte ve kültürel nitelikler taşımaktadır (Bilgin, 2023:421). Etnik kimlik değişim göstermekten ziyade farklı biçimlerde tekrar tekrar gündeme gelen etnik kimlikler önce aile ile başlayan ve ardından gruplarla ilişkilenen bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Özkırımlı, 1999:215). Bireyler ait oldukları, içine doğdukları kültürle beraber kimlik sürecinin içerisine dâhil edilmektedir. Etnik kimlik, aynı soydan veya ırktan gelmekten ziyade aynı kültür ve birikime hatta geçmişe sahip olmakla beraber toplumsal olarak üretilmekte ve toplumsal olarak sürdürülmektedir (Çiftçi, 2016:7). Etnik köken, nesnel verilere dayanan toplumbilimsel bir kavram olarak yer alırken etnik kimlik bireyin etnik grupla özdeşleşmesine ve aidiyet hissetmesine dayanan bir durumu ifade ederken etnik kimliğin nesnel etnik kökenin ise öznel bir durum olduğu vurgulanmaktadır (Süverdem & Ertek, 2020:193). Smith'e (1994: 41) göre etnik bir grup, soya ait olarak, din, gelenek gibi birden fazla kültürel farklılığa göre ayırt edilen bir kültürel kolektif tip olarak ele alınmakta ve devamlılığının sağlanması özsel bir önem taşıırken tarihi anıların

devamlılığı için de özel bir tarihsel güç olarak ele alınmaktadır. Toplumsal tarihlerde geçmiş ulusal ortaklıkların inşa edilememesinden dolayı genelde etnik kimlikler ulusal kimliğin merkezinde yer alabilecek şekilde kapsamlı oluşturulmaktadır(Altun, 2016:150). Bireyin varlık şartı olarak görülen kimlik, bireyin yaşadığı yere, zamana göre değişiklikler göstermektedir.

Ulus kimliği öteki olarak nitelendirilen ve diğerlerinden ayıran bir başka kimlik türüdür. Ulusal kimlik, nüfus kütüğündeki soy, kişilerin adı, cinsiyetleri, pasaport gibi ulusal bir nitelik taşıyan kimlikler bireyleri ötekilerden ayıran bir kimlik türüdür. Milli devlet ideolojisiyle beraber etnik ya da tarihi köken farklarından bağımsız olarak ülke içerisindeki her bir vatandaşın tek bir çatı altında toplanması ulusal kimliği oluşturmaktadır (Güvenç, 1995:4-7). Bireylerin kültürel sürekliliğini biçimlendiren ayrıntılar olarak ele alınırken, diğer kimlikler gibi olmaması ve ‘biz’ ve ‘onlar’ ayrımını daha net bir şekilde sınırlandırmaktadır. Bauman’a (2000:45) göre bir ulusa ait olunması bireyin hayatında bir anlam kazandırırken bunun gelecek nesillere de aktarılmasında önemli olduğunu vurgulamaktadır. Aşkın’a (2010:217) göre ulusal kimliğin oluşmasında ırk ve kültür kimliklerinden yararlanılması gerekmektedir. Bir devletin vatandaşı olmak, kimlik kartını kullanmak, devlet tarafından yetki verilmiş olmak ve ulusal bir şekilde onaylanmış sertifikalarla bulunmak ulusal kimliğin üstünlüğünden ötürüdür. Zubrzycki’ye (2002:248) göre milletlerin vatandaşlık modellerine göre ulusal kimlikleri oluşmakta ve bu süreç tamamen siyasal bir şekilde ele alınmaktadır. Ulusal kimlik bireysel veya toplumsal kimlikten daha üstün olarak görülebilmekle beraber bireyin ulusa bağlılığı diğer kimlikleriyle olan bağlılıklarıyla çelişse bile ulusal kimlik her zaman üstün gelmelidir (Sütçüoğlu, 2019).

Genellikle bireylerin birlikteliğine, gruba dâhil olmaları ve bu noktada bireylerin seçimlerine göre etnikleri, ulusal kimlikle tamamen kültürel düzlemde oluşur ve kimlik doğuştan verilse de birey bunu kendine dayatır. Bireyler kendi kimliklerini oluştururken ulus-devlet dışındaki kaynaklara da yönelim sağlamak ve bu noktada küreselleşme süreci etkin rol oynarken dünyanın farklı bölgelerinde yerel kültürel kimlikler, geleneksel ulus devletinin bağlayıcılığının bir dönüşümü olarak şekillenmektedir. Örneğin Avrupa’da İskoçya ve İspanya’daki Bask bölgesinde yaşayanlar kendilerini İskoç ya da Bask olarak nitelerken bölgesel ya da küresel olarak kaymaların olması, bireylerin içinde yaşadıkları devletlere yönelimleri bir kimlik kaynağı olarak ulus-devlet

açısından etkisini yitirmektedir (Giddens, 2012:87-88).

2.1.2. Kimlik ve Spor

Bireylerin kimliklerini keşfetmelerine yardımcı olan biz, onlar ayrımından etkilenen bir alan spor, bir kimlik biçimini oluşturmaktadır. Bireylerin kendi kimliklerini keşfetmelerine yardımcı olmak haricinde bir kimlik oluşturabilme rolü ile spor, kimlik açısından göz ardı edilemez bir alandır (Şahin A. , 2023: 71 ;Şahin, Yenel, ve Çolakoğlu, 2010). Bireylerin kimlik kazanma süreçlerinde din, ideoloji, sanat vb. gibi olgulardan da etkilenmiş olsalar da spor özellikle sosyal ihtiyaçların karşılanmasında etkin rol oynarken spor kulüpleri ve bunlardan etkilenen ilgi duyulan spora ve takıma göre de şekillenen grup aidiyetiyle beraber taraftarlıkta oluşmaktadır (Tabuk, 2022:71). Irk, etnisite ve ulus ile ilgili olan fikir ve inançlar toplumsal ilişkileri toplumsal hayatın örgütlenmesinde ele alırken aynı zamanda spor bu etkiyi yansıtan ve bireylerin toplumda oluşturdukları örüntüleri yeniden oluşturan bir alan inşa etmektedir (Coakley ve Pike, 2024:360).

Değişen sosyal şartların dönüşümleri her toplumsal olguda olduğu gibi sporda da farklı şekiller de oluşmaktadır (Talmiciler, 2017: 17) ve spora yüklenen anlamlarda bir etnik kimlik veya grup kimliği oluşabilmektedir. Spor bireyleri ve toplulukları ortak noktada buluşturan, bireylerin ihtiyaç duyduğu dayanışma ve sosyal kimliklerin yaratılmasında etkili ve bireyleri birlik içerisinde olmak için bir araya getirebilirken aynı zamanda bölebilmektedir. Böylelikle spor, toplulukları hem çatışmalı hem de bir arada tutan bir sosyal yapıştırıcı olarak görülmektedir (Turkay, 2019:184). Spor olgusu, toplumsal olarak inşa edilmiş bir alan olmasıyla beraber sembolik anlamlar taşımaktadır ve bireylere belirli birer sosyal kimlik sunmaktadır (Sağır, 2013:95). Zelyurt'a (2023: 925) göre bireylerin kendini tanımlamasında veya kimlik inşasında bir işlev üstlenmesi, ortak duygu ve düşüncelerin yaratılması, kişilerde benzer olarak spor ve futbol özelinde gözlemlenebilme yaratması yaygın olarak duygusal bağlılık anlamında sürekliliği oluşturmaktadır.

Bir kimlik alanı olan spor, taraftar eylemleriyle beraber taraftarlığın baskın bir kolektif kimliğe teslim olmasıyla beraber kimlik alanı oluşturduğu da görünmektedir (Zelyurt, 2014: 249). Bireylerin, bir taraf olma ve taraftarlık olgusuyla kendi kolektif kimliklerini oluşturmaları ve olabildiğince destekleyici ve aktif bir sosyal ilişkinin

içerisinde olmaları beklenmektedir (Hatipoğlu & Aydın, 2007: 150). Taraftar kimlikleri farklı biçimlerde oluşmakta ve farklı tartışmalarda yer almaktadır. Böylelikle kimlik olgusu toplumsal gerçekliğin içerisine girmekte ve sportif oyunlarla, bireylerin üzerinde kolektif bir kimlik alanı oluşturup geniş bir topluluk kimliğiyle karşımıza çıkmaktadır (Sağır, 2013:94). Talimciler'e göre kimlik kurma bireylerin yaşadığı saldırılara karşı olarak geliştirdiği bir *korunma mekanizması* olarak görülmektedir. Bu mekanizma ile bireyler ortak paydalar etrafında toplanabilecek, kendini güvende hissedebilecek ve olumsuzluklara karşı grubuyla beraber karşı gelebilecektir. Bu anlamda taraftarlık bir kimlik oluşturma olgusunu yansıtmakla beraber bireylerin kimliklerini de inşa eden bir araç haline dönüşmektedir (Talimciler, 2013:103). Bireyin taraftarlığıyla beraber aidiyet duygusunun gelişmesi, kolektif bir kimlik oluşturma veya bir futbol kulübü eksenin de etnik kimlikle özdeşleşerek, politik veya iktidara karşı da bir direniş alanı olarak kullanılan araç olabilmektedir (Zelyurt, 2013: 180). Kolektif kimlik ile biz duygusu elde edilmeye çalışırken öteki olan bir toplumsal grubu önyargı ile ötekileştirme yapılırken etnik kimlik ile daha geniş toplumsal bağlamların yer aldığı bir kimlik türü olarak şekillenmektedir. Bundan hareketle sporun yerel, bölgesel veya ulusal kimliklerin araçsal bir işlevde olduğu ve spor ile aslında aidiyet, grup duygusunun yaratılması bununla beraber ortak bir alanı simgelemesi kimliğin inşa ve gösterimi için bir ortam hazırlamaktadır (Zelyurt, 2013: 184-185).

Spor da özellikle futbol kulüpleri imgelerinde ve kimliklerinde tarihlerinin etkilerini ve izlerini taşımaktadır (Bora, 2006). Toplum üzerinde ortak bir payda olan futbol, toplumsal birliktelik için bir önem arz ederken aynı zamanda da uluslararası bakımdan da ulusal kimliğe vurgu yapmaktadır. Bir aidiyet hissi kazandıran futbol, bu nokta da uluslararası arenalarda ulusal kimliğin ön plana çıkmasına katkı da bulunurken bireyler sadece kendi kimliklerinin oluşumu ile sınırlı kalmayıp ötekilerin kimlik oluşumuna da katkıda bulunmaktadır (Talimciler, 2013: 104-105). Sporun simgesel yönü ile ulusal kimlik ve duygu yüklü olması sadece futbol nezdinde değil aynı zamanda belirli sporlar arasında da sembolik ilişkinin kurulmasına olanak sağlamaktadır. Spor ile İspanya'daki Katalonya örneği bir kimlik otonomi duygusu sağlarken, “*atletizm ve Kenya, futbol ve Brezilya, buz hokeyi ve Kanada-İsveç, golf ve İskoçya, sumo güreşi ve Japonya, bisiklet ve Fransa, beyzbol ve Küba, hurling ve İrlanda*” spor ve mekân ilişkisinin sembolizmine vurgu yapılarak aynı zamanda ulusal kimlik üzerinden sportif

başarılarla desteği ve toplumsal uyumu arttırmayı amaçlamaktadır (Jarvie, 2006: 115). Spor ile beraber taraftarlık kimliği, takım kimliği gibi kimliklerin gelişmesi bireylerin bağlılıklarını arttırarak toplumsal, kültürel ve hatta siyasi kimlikleri ile ilgili yaptıkları seçimleri de etkilemektedir. Bir bireyin spor takımıyla birlik olması, bireylerin belirli spor takımlarına bağlanmaları, takıma bağlılıklarının geliştirdiği sosyal kimliği temsil etmektedir (Wann ve Branscombe, 1993). Saygın bir unsur haline gelen sosyal kimlik, taraftarlığın bir bütünsel seçiş olarak görülmesi, o kulübün hayat tarzına ilişkin olarak seçişler yapılması kimliği etkilemektedir (Bora, 2006). Aydın, Hatioğlu ve Ceylan’a göre taraftar kimliğinin ortaya çıkmasıyla beraber kulüplerin kimliğini benimsemeleri, grup isimleri oluşturulmasını ve örgütlenmelerini açıklamaktadır. Bu durumu ise “İtalya’da ‘ultras’, İngiltere’de ‘holigan’, Latin Amerika’da ‘barras bravas’” örnekleri ile aslında taraftarların gruplarını anlatan ve kimliklerini yansıtan birer isimle nitelendirmişlerdir (2008: 302). Dolayısıyla taraftarlık önemli bir kimlik oluştururken aslında taraftarların bireysel veya grup olarak hem kulüplerine destek hem de kendi davranış ve sosyal kimliklerini de etkileyen bir biçimde yer almaktadır (Tepeköylü, 2016:384). Özellikle futbol, bir kimliğin kurucu unsurlarına dair olarak bünyesinde “biz” duygusunu canlı tutarak duygusal bağ kurmaktadır. Bu bağ sayesinde de takıma ve taraftarlılığa bağlılık hissi veren renkler, temsil ve değerler, totemler, simgelerle bireyler kendilerini özdeşleştirmeye başlamaktadır. Bu bağlılık ile hem ayrıştırıcı hem de bütünleştirici bir etkisi olan kimliklerin, spor ve futbol özelinde siyasi ve ideolojik bir etkisi de mevcuttur. İtalya’da Milan işçi sınıfını temsil ederken, İskoçya’da Rangers’in mezhepçilik üzerinden ayrımını temsil ederken, İspanya’da Bask-Katalan ayrımı ve siyasi rejimin yarattığı Real Madrid ve buna karşı Barselona rekabetleri futbolun özellikle kimlik üzerinde yarattığı etkileri yansıtmaktadır (Zelyurt, 2019: 90-97).

El-Clasico olarak geçen Barselona ve Real Madrid takımları İspanya’da çıkan iç savaşın etkileri ve ardından uzun yıllar boyu devam eden etnik kimliklerin ayrışması futbol üzerinde etkin bir ayrım olarak görülebilmektedir. Tarihsel ve politik sebeplere dayanan bu ayrışma iki etnik grubun mücadelesini yansıtmaktadır. Dünya futbolu özelinde birçok savaş ve politik sebeplerden futbol takımlarının ayrışma gittiğini aynı zamanda etnik ayrımcılık temelli tarihsel birer futbol rekabetine dönüştüğü görülebilmektedir. Bu durumun taraftarlar üzerinde aidiyet oluşturmaları, bütünleşme

sağlaması ve sosyal kimlik kazandırması ile gözlemlenebilmektedir. Bu çalışmanın amacı sporun, kimlik, kimlik inşası, aidiyet kavramlarıyla İspanya'da Bask-Katalan ayrımının ve buna bağlı olarak etnik aidiyetlerin oluşma sürecini analiz ederek ortaya koymaktır.

2.2. Bir Kulübün ve Kimliğin İnşası: İspanya

Bir futbol kulübünün etnik kimlikler haricinde aidiyet duygusu ile taraftarların sosyal kimliklerini karşılamaktadır ve etkilenmelerine sebep olmaktadır. Toplumsal bağlamda hem ayrıştırıcı hem de bütünleştirici bir etkisi olan kimliklerin spor üzerinde en gözlemlenebilir yeri olarak futbol karşımıza çıkmaktadır. El-Clasico olarak geçen Barcelona ve Real Madrid takımları İspanya'da çıkan iç savaşın etkileri ve ardından uzun yıllar boyu devam eden etnik kimliklerin ayrışması futbol üzerinde etkin bir ayrıma sebep olurken aynı zamanda bir aidiyet duygusunun gelişmesine ve bu durumun taraftarlarla birlikte kulüplere olan etkileri de net olarak görülebilmektedir. Tarihsel ve politik sebeplere dayanan bu ayrışma iki etnik grubun mücadelesini yansıtmaktadır. Dünya futbolu özelinde birçok savaş ve politik sebeplerden futbol takımlarının ayrışma gittiğini aynı zamanda etnik ayrımcılık ve ulusal kimlik temelli olarak da tarihsel birer futbol rekabetine dönüştüğü görülebilmektedir. Bu durumun taraftarlar üzerinde aidiyet oluşturmaları, bütünleşme sağlaması ve sosyal kimlik kazandırması ile gözlemlenebilmektedir. Bu bağlamda İspanyol Barcelona spor kulübü taraftarlığı ve aynı zamanda kralın takımı olarak bilinen Real Madrid, İspanya'da egemen Bask-Katalan çatışmasını ilişkisel olarak inceleyerek futbol üzerinden inşa edilen toplumsal kimlikleri ve aidiyet süreçleri gözlemlenecektir. Dünya siyasi tarihinin izlerini Bask-Katalan ayrımı ile stadyumlarda etnik kimlikler üzerinde ve aynı zamanda toplumsal kimlik inşa süreçlerinin üzerinde etkileri olduğu görülmektedir. Taraftarların stadyumlarda etnik kimlikleri haricinde sergiledikleri sosyal kimliklerinin de birer direniş kimliği haline dönüşmesi gözlemlenebilecek olgular arasında yer almaktadır. Dünyaca ünlü olan bu iki takımın ayrışmasında yer alan İspanya iç savaşının etkileri Katalanlar üzerinde daha etkili olmuştur. Bu çalışmanın amacı olan bir kimlik inşa sürecinde futbolun ve toplumsal hareketliliğin etkilerini incelemek olmasından kaynaklı olarak bir futbol kulübü kurulurken alt zemininde yaşanan iç savaşın, yönetimin futbol üzerinde etkileri incelenmektedir. Bu yüzden öncelikli olarak bölgedeki ayrıma neden olan İspanya İç Savaşı ve öncesinde olan bazı tarihsel olaylar incelenecek olup

Barselona ve Real Madrid takımlarının oluşumunda Franco rejiminin etkileri gözlemlenecektir.

2.2.1. İspanya İç Savaşı

20. yüzyıl içerisinde Katalan milliyetçiliğinin yıkılmaya çalışıldığı, hem siyasi açıdan hem de kent açısından kritik bir dönemi içerisine alan İspanya İç Savaşı, birçok alanda bölgeyi etkilemiştir. Bölgede etnik, dinsel ve kültürel olarak farklılaşan Basklar ve bundan dolayı da kendilerini İspanyol olarak nitelendirmemiş aynı şekilde Katalanlar da kendilerini İspanyol olarak görmemişlerdir (Bookchin, 2020:115). İç savaş öncesinde olan 19. yüzyılda yaşanan İspanya Anayasası ile başlayan kralın yetkilerinin kısıtlanmaya çalışılması, liberal bir devlet kurma girişimleri iç savaş için önayak olmuş ve bu darbe girişimleri ilerleyen zamanlarda da iç savaşın oluşmasında etkili olmuştur. Liberteryen hareketle beraber Bask bölgesi haricinde, İspanya'nın en çok sanayileşen yeri olarak Barselona ön plana çıkmaya başlamıştır. Barselona hızlı bir şekilde büyüyor gibi gözükse de bu durum göçlerin yaşanmasıyla beraber ekonomik gelişmelerin kent içerisinde değişimine sebep olmuştur (Bookchin, 2020:124). İç savaşa kadar olan süreçte tahttan indirilenler ve verilen vaatler gerçekleşmemiş olup İspanya sosyal, siyasi ve ekonomik olarak dağılma yaşamıştır. 20. Yüzyılın başlarıyla beraber ilerleme ve durağanlık arasında bir geçiş döneminde olan İspanya, Avrupa'nın "*yoksul adamı*" olarak bilinmeye başlamıştır (Bookchin, 2020:117). Sanayi olarak geri kalmış, sömürgeciliğin önüne geçememiştir. Kentleşmenin de oluşmasıyla beraber özellikle Barselona ve Madrid kentlerinde nüfus miktarı artmaya başlamış, bu durumla insan fazlalığının etkisiyle beraber tarım açısından olumlu bir gelişme olarak yer almaktadır. Kral XIII Alfonso dönemiyle beraber devlet korumalı bir kapitalizm oluşmaya ve toplum üzerinde sınıflar belirginleşmeye başlamıştır. Sınıfın bir tarafında elit bir kısım olarak soylular yer alırken bir tarafta da işçi sınıfı belirginleşip yer almıştır. Bu duruma tepki göstermeyen Alfonso bir orta yol bulmaya ve ayaklanmaların önüne geçmek istese de bu durum çok mümkün olmamıştır. 1923 yılı Eylül ayında İspanya hükümetine General Rivera eşliğinde bir askeri darbe gerçekleştirildi.

Kral, 1923'te kendi izniyle iktidarı ele geçiren General Miguel Primo de Rivera ile birlikte.

Şekil 1: Alfonso ve General Rivera

Kaynak: Beevor, 2022:211

Mussoli'nin faşist düzenini İspanya'da uygulamak isteyen Rivera diktatörlük ilan edip korporatif bir devlet kurma amacına bürünmüştür (Parlak, 9). Kral göstermelik olarak ülkenin başında yer alırken Rivera ise diktatörlüğünü ilan edip İspanya'yı yönetmeyi amaçlamaktadır. Fakat İspanya'nın sürekli olarak bir kaosun içerisinde olmasıyla beraber ülkenin genel halinin iyi olmamasının buna ek olarak özellikle alt ve orta sınıfların sosyal ve politik çalkantıları durduracağı düşüncesi memnuniyet yaratıyor gibi gözükse de bu isteği rejim süresinde desteğini kaybetmesiyle beraber son bulmuştur (Bookchin, 2020:141). Toplum içerisinde olan huzursuzluğun, ekonomik bunalımların, toprak sahipleri, kilise gibi etkilerle Rivera'ya olan destek azalmaya başlamış bu sebeple de istifasını vermiştir. Bu süreç içerisinde de İspanya halkı aynı zamanda kral Alfonso'ya karşı da cephe almış ve Primo de Rivera'nın diktatörlüğünü desteklemesinden kaynaklı olarak prestijini kaybetmeye başlamıştır. Politik bir istikrarsızlığın olduğu İspanya da İkinci Cumhuriyet kuruldu ve bu durum seçimle gerçekleşmiştir. Üç aşamalı olarak gerçekleşen seçim öncelikle kırsal belediyelerde ardından eyaletlerde ve en son ülke genelinde gerçekleşmesi planlanmış ve İspanya halkının kraliyet yönetimini tamamen reddetmesi üzerine Cumhuriyetin kazanması ve özellikle Madrid ve Barselona'nın büyük oranları ile sosyalist ve cumhuriyetçi bir anlayış benimsenmiştir (Bookchin, 2020:151). Monarşiyeye karşılık Cumhuriyet kazanmıştır. Anayasa kabul edilene kadar geçici bir hükümet ile yönetilen İspanya, San

Sebastian Devrimci Komitesi'nin iktidarı ele alması ve Zamora'nın da başbakan olarak görev yapması istendi. Seçimle kazanılmış bir başarı elde edilmiş olsa da istikrarsızlıktan dolayı sorunların yaşanmış olmasıyla beraber kilise ve soylularla sıkıntılar, çatışmalar yaşanmaya başlanmıştır. İşçiler, asgari taleplerinin yerine getirilmesini beklerken iktisadi olarak da köklü reformların gerçekleşmesini beklemişlerdir. Toprak sahipleri, topraksız köylüler ve yoksul köylüler de aynı şekilde İspanya'nın kanayan yarası olan tarımsal sorunların çözülmesini umuyorlardı (Bookchin, 2020:152). Bu sıkıntılarla beraber dindarlık ve toprak sahipliliğinden ötürü Katoliklik siyasallaşmaya ve oldukça etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Katalanya'da, Katalan Solunun seçimlerinde büyük başarılar elde edildi ve Katalan Cumhuriyeti Rivera'nın diktatörlüğüne karşı olarak "kıızıl devrimi" önleme umudunu benimsediler. Anayasanın onaylanmasıyla beraber cinsiyet, mülkiyet, haklar (boşanma, ifade özgürlüğü, toplantı özgürlüğü), kilise ve devletin ayrımı söz konusu olmuştur (Bookchin, 2020:152-153). 1931'li yıllara gelindiği zaman cumhuriyet ilan edilmesiyle sol kanat cumhuriyetçiler, Katalan işçi sınıfı, burjuva ve milliyetçiler arasında bir bağ kurulmaya çalışılmış ve Katalan milliyetçiliğinin gücü artmaya başlamıştır (Castells, 2018:65). Ülkenin endüstriyel verimsizliği, servet dağılımındaki eşitsizliklerin olması, işsizlik gibi birçok durumun yaşanması tahammülsüzlüğü de ardından getirmiştir. Katalunya'nın kaybettiği özgürlüğün geri verilmesi ve Özerklik Yasası'nın kabul edilmesiyle beraber İspanya Cumhuriyetinde Katalunya ve Bask ülkesinin milliyetçilik taleplerinin karşılanması iç savaşı tetikleyen olaylardan biri olarak görülmektedir. İspanya iç savaşı, her şeyden önce toplum ve devletin örgütlenme konusunda zıt olan iki kutbunun insanlık dışı bir siyasal çatışması olarak görülmektedir (Casanova, 2021:111).1936 yıllarına gelindiği zaman Franco'nun yayımladığı bildiri ile beraber cumhuriyetçiler ve milliyetçiler arasında gerçekleşen iç savaş başlamıştır. Franco, bu ayaklanmayı yaparken muhafazakâr olan köylülerden ve halkın çoğu kesiminden destek alacağını umuyordu. İşçiler, yoksullar, Bask ve Katalan milliyetçileri de beklenmedik bir direniş sergilemişlerdir.

Katalan cumhuriyetçileri, 1936'da Barselona'daki göstericiler gibi, İspanya İç Savaşı sırasında Franco'nun İspanya Cumhuriyeti'ni devirme girişimine direndiler

Şekil 2: Barselona halkının direnişi

Kaynak: BBC News, 2018

1936 milliyetçi ayaklanması direkt aydınlanma karşıtı bir modern öncesi Katolik İspanyası'nın geleneksel erdemlerine bağlı olarak lider, militan gibilerini yok etmeye çalışmış ve anayasayla beraber siyasi partilerin feshedilmesi, Bask ve Katalonya'nın yeniden Kastilya İspanyasına katılması, İspanya'nın orduya dayalı olarak monarşik bir iktidarla yönetilmesi düşünülmüştür(Bookchin, 2020:197-198). Komünizm ve faşizm etkileri arasında kalan İspanya, marjinal ve ikinci sınıf bir ülke olarak görülüyorken askeri ayaklanmayla beraber bu durum değişime uğramış ve ülke tamamen faşizm, demokrasi ve komünizm arasında mücadelenin sembolü haline gelmiştir (Casanova, 2021:111).

Şekil 3: İç Savaş'a katılan gönüllüler

Kaynak: Birikim Dergisi, 2016

Ekonomik buhranla beraber daha fazla etki alan iç savaş, liberalizme olan inançları da öldürülmüştür. Franco rejiminde işleyen süreçte milliyetçi isyanın meşruiyet kazanması ve diplomatik olarak tanınması gerektiğiyle beraber Madrid'in de bir an önce ele geçirilmenin ve kendine siyasi ve meşruiyet kazandıracak başarının kazanılmasını istiyordu. Hafife alınmış olan Barselona'da ise en büyük askeri birliğin olmasından dolayı başlangıçta bu bölgeye Franco tarafından giriş yapılamamıştır. Sonrasında ise Barselona sokakları milliyetçi kuvvetlere teslim edilmiş ve 1 Nisan'da iç savaş tamamen bitmiştir.

6 Mayıs 1937. Düzeni sağlamak için getirilen hücum muhafızları
Barcelona'da yürürken.

Şekil 4: Barselona'ya yürüyüş

Kaynak: Beever, 2022:386

Casavona, İspanya İç Savaşı'nın Kısa Tarihi adlı kitabında bu süreçte imtiyaz gösterilen sınıfların pozisyonu, kilise, ordu, üst sınıfları koruma ve meşruiyeti de devam ettirmeye çalışma mücadelesi toplumsal devrimin patlak vermesiyle şiddetli bir şekilde başladığını dile getirmiştir. Aynı zamanda toplumsal düzenin alt üst edilmesiyle aslında en temelde Barselona şehrinin etkilemiş olmasıyla birlikte kadın, erkek fark etmeksizin mücadelenin içerisinde kendilerini *faşist düşmanı* olarak nitelendirenlerin bu savaşı kazanmayı amaçladıkları temeldir. Bu savaştan en çok etkilenen Barselona ve Madrid şehirlerinde açlık, yiyecek tedarik sorunu, insan tedarik sisteminin yetersizlikleriyle beraber karaborsalar ortaya çıkmaya başlamıştır (Casanova, 2021:139-171). Bu durumlar aslında iç savaşın toplum üzerinde derin izler bırakılmasını ekonomik, sosyal, siyasal olarak toplanılmasını uzun bir sürece yayılmasını ve özgürlük için verilen mücadeleyi gözler önüne sermektedir.

Şekil 5:İspanya İç Savaşında savaşan gönüllüler

Kaynak: BBC Türkçe Özel Dosyalar, 2009

İspanya İç savaşı sağ-sol çatışması olarak resmedilmiş olsa da bölgesel olarak bağımsızlığa karşı olarak merkezi devletçilik ve otoriterlik arasında özgürlükçü ve modern bir çatışmayı içermektedir (Beevor, 2022:28). Bu savaşla beraber iktidar

boşluğundan oluşan, özellikle siyasal ve toplumsal kutuplaşmanın yaşanmasıyla diktatörlük anlayışının kalıcı olmasının önüne geçmeye çalışılmıştır. İç savaşla beraber İspanya; faşizm, komünizm gibi ideolojileri de belirgin olarak yaşamıştır. Barselona özellikle savaşın “*anarşistler kalesi*” ve “*halk direnişinin sembolü*” olarak yer almıştır (Casanova, 2021:36).

Şekil 6: Katalan Bağımsızlığı için mücadele eden gönüllüler

Kaynak: Birikim Dergisi, 2016

Bu süreçte Cumhuriyetin geldiği zamanlarda İspanyol ulusal marşı çalınması, kraliyet marşının çalınması, okullardan haçların kaldırılması, dinsel geçit törenlerinin kaldırılması gibi olaylarla Katolik İspanya'nın artık olmadığı ve Katolik karşıtı bir İspanya olduğu düşünülmektedir (Casanova, 2021:67). İç Savaşın sonrasında Katalanların dilinin, kültürünün ve kimliğinin rejimle beraber bastırılmaya başlaması Franco diktatörlüğünün etkilerini derinden hissettirmektedir (Castells, 2018: 65-66). Savaşın öncesi ve sonrası İspanya toplumu büyük zorluklarla karşılaşmış, göçlerin artması ve açlık gibi etkilerin artış göstermesiyle birlikte toplumun en önemli tutumu ise, yönetim anlayışına karşı olan tutumu olmuştur(Yener Gökşenli, 2013:148). Barselona ve Madrid kentlerinin bu süreçten en çok etkilenen iki şehir olması ve kendilerine ait olan özerkliklerinin kısıtlanmaya çalışılması kentin önemli bir simgesi haline dönüşecek olan stadyumları ve şehirler için değerli olan iki futbol takımına etkileri söz konusudur. Bu noktada tezin de temelini oluşturan Barselona ve Real Madrid takımlarının, Franco rejiminden etkilenmeleri ayrı olarak ele alınacaktır.

2.3. Bir Kulüpten Fazlası: Barselona ve Kralın Takımı: Real Madrid

Spor ve futbol, toplumlar için önemli bir uzantı ve vazgeçilemez alanlardan birini oluşturmaktadır. Bireylerin veya grupların kendilerini özgürce ifade edebildikleri, eğlendikleri ve artık boş zamanlar etkinliği olmaktan çıkarak tüm hayatı etkileyen bir uğraş halini almaktadır. Talimciler'e göre *“sosyolojik açıdan işlevselci yaklaşımın özelinde sporun toplumsal hayatın çimentosu olarak görüldüğü yaklaşımın uzantılarından”*. Böylesi önemli işlevlerin olduğu toplumsal hayatın içerisinde farklı fikir ve görüşlerinde bir araya gelmesi ve bireylerin, grupların kendi kimliklerini ortaya koyabilmeleri açısından da önemli görülmektedir (2017:29). Futbolda özellikle ülkelerin yansımalarına rastlamak mümkündür. Shobe, futbolun ekonominin ve siyasetin bir ayrılmaz parçası olarak görülmesi haricinde aslında kültürel bir yanı olduğunu da vurgulamaktadır. Sadece bir alanla sınırlı kalmayarak aslında ulusal kimliklerin sosyal inşasında derinden etkisi olduğu ve benzer şekilde de misal stadyumların kentsel peyzajlarla sınırlı kalmayarak bunlara ek oluşturulan stadyumların anlamları ve kimliklerin yüklemelerinin de olduğu alanları oluşturmaktadır (Shobe, 2008:329). Buradan hareketle sporun, futbolun, stadyumların yalnızca bir boş zamanlar etkinliği olmadığı aslında ulusal kimliklerin, milliyetçiliğin, sosyal veya etnik kimliğin yansıması olan bir alan olarak karşımıza çıktığı gözlemlenmektedir. Her toplumda, farklı bir futbol (spor) anlayışı ve futbol(spor) kültürü yansımaları olmaktadır. Bunun sebebi ise, aslında futbolun yaşadığı toplumdan etkilenmesi ve aynı zamanda o toplumsal yapıyı etkileyen bir alan olmasından kaynaklı olarak, misal maç sonlarında yapılan açıklamalara bakıldığı zaman genellikle toplumsal yaşantımızın diğer alanlarıyla (siyasi, ekonomik, kültürel) ilgili örtüşmeler ve yansımalar görülebilmektedir (Talimciler, 2017: 95). Bir futbol maçı veya bir stadyum kolektif alan için sembolik bir çatışma yeri, mücadele alanını oluşturmaktadır. Sosyal kimlik inşasında sürdürülebilir olmak anlamında futbol buna verimli bir zemin olarak görülmektedir. Bu sebeple futbol, bireyler ve gruplar için büyük bir önem atfetmek haricinde bir topluluğa olan bağlılıklarını ve aidiyetlerini güçlendiren bir alana dönüşmekte ve bunu maddi veya manevi şekilde gerçekleştirmektedir (Barcelo, Clinton ve Sero, 2015:472).

Şekil 7: İspanya Katalonya'da Bağımsızlık Hareketi

Kaynak: Medium, 2021

Genel olarak bakıldığında kimlik kavramı futbol bağlamında takım ve taraftarlar için sosyal, etnik veya dini farklılıklarla birlikte ben veya biz özdeşleşmesine, bir kimlik ve dayanışma kaynağı sağlamaya ve kolektif kimliğin oluşmasında olumlamalara olanak sağlamaktadır(Tunon ve Brey, 2012:13). Aynı şekilde ulusal kimlik açısından da önem taşıyan futbol, gelenekleri ve mirasları korumak amacıyla ön plana çıkabilmektedir. Bu noktada İskoçya'da Celtic, Bask bölgesindeki Bilbao ve uluslararası günümüzde de hala ismini duyurmaya devam eden İspanya'da ulusal kimliğin en net şekilde mücadelesini veren Barcelona, yoğun olarak sosyal ve ulusal kimliğin oluşmasında futbolu etkileme ve futboldan etkilenme noktasında karşımıza çıkan örneklerden biridir. Barcelona ve İspanya'da merkezi iktidarı temsil ettiği düşünülen Real Madrid'in rekabetleri İspanyol-Katalan rekabetini oluşturmakta ve bu maçlar "El Clasico" olarak adlandırılırken sadece basit bir futbol karşılaşması olarak görülmemesi gerektiği aynı zamanda tarihsel ve siyasal olarak gerilimleri de içerdiği, futbol ötesinde bir anlamı olduğu da vurgulanması gerekmektedir (Zelyurt, 2019: 106).

2.3.1. FC Barselona

Bir futbol kulübünün, gelenek ve mirası için var olma mücadelesi veren, ordu tarafından iki kez kapatılmış ve kendilerini “*Katalanların ulusal gururunun sembolü*” olarak nitelendiren, İspanyol kimliğine karşılık Katalan kimliğinin varlığını koruması için savaşıyan takım Barselona(Barça)’dır. Franco rejiminde başlayan girişimlerden futbol ve stadyumlarda nasibini almıştır. Barselona tarihi boyunca genellikle Katalonya tarihi için önemli anlarda yer almış ve Katalan toplumu ile de kendini içselleştirmiş, bir yer edinmiştir. Franco rejimin diktatörlüğü sonucunda bazı değişikliklerin olması da muhtemel bir son olarak görülmektedir (Ranachan, 2008:51). İspanya’da olan merkezi yönetimin Katalanlarla olan uyumsuzlukları futbola da yansımış olmakta, Katalanların kültür ve dil konusunda olan taleplerine karşılık gelen bir etnik kimlik mücadelesini oluşturmaktadır (Castells, 2018: 69). İspanyol topraklarında oynanan futbol maçlarında, futbolun anavatanı olan İngiltere’nin oynadığı futbolun bir kopyası oynanmaktaydı (Burns, 2021: 53). Franco diktatörlüğü İspanyasında olan futbol ise rejim içerisinde alenen kötü amaçlar için kullanılan bir yer olarak görülmesi haricinde devletin desteğini alan bir aktiviteydi. Katalan ve Bask milliyetçilerinin oluşturduğu gruplar için futbolda ortak olan nokta yerel ve kültürel kimlikler üzerinden inşa edilmiş olan kulüpleri desteklemektir (Burns, 2021: 43). Bu sebeple Katalan kimliği daha fazla benimsenmiş, Franco rejiminin destek göstermediği kulübün (Barselona) ve topluluğun yapmış olduğu tüm aktivitelere dayanışma ve birlik içerisinde katılım göstermişlerdir. Halkın boğa güreşi haricinde favori sporu haline gelen futbol, rejim açısından siyasi çatışmaları dindirmeye yarayan bir araç olarak kullanılmaya başlandı. Burns’ün Kızıllar adlı kitabında yer verilen Alfredo Relano, İspanyol futbolunu şu şekilde yorumlamaktadır:

“Futbol her geçen gün daha fazla büyümeye başlamıştı.İspanya, savaşın sona ermesiyle yeniden inşa sürecine girmiş ve gün boyunca sadece çalışmalar yapıldı. Yıkıntılar arasında işimize yarayacakları toplardık. Pazar günleri de futbol maçlarına giderdik. Her evde radyo vardı ve her mahallede bir sinema ve bir de futbol. Arada sırada bisiklet yarışları, boks maçları ve boğa güreşleri düzenlenirdi ama asıl ve tek doğru düzgün eğlencemiz futboldu.” (Burns, 2021: 44).

Franco ile işlerin değişmeye başladığı futbol, uluslararası arenada İspanyol halkını temsil etmeye başlamıştır. Franco, İspanyol ulusal kimliğinin özünü temsil ettiğini düşünüyordu (Burns, 2021: 45). Bir Katalan kimliği olarak Barcelona bir topluluk meselesi olarak görülmüş olsa da aslında Barselona’nın bir kulüp ve futbol

takımı olması benimsedikleri “*mes que un club*”(bir kulüpten daha fazlası) anlayışını değiştirmemiş daha fazla benimsemelerini güçlendirmiştir.

Barselona, 1889 yılında İsviçreli göçmenlerden Hans Gamper tarafından kurulmuş olup İspanya'nın Katalonya özerk bölgesindeki Barselona kentinde bulunan bir futbol kulübü olarak dünyada yankı uyandırmış olan bir kulüptür. Gamper kulübün renklerini mavi ve bordo olarak oluşturulmuş kolları zıt renkken şort beyaz renkli olarak lansedilmiş ve aynı zamanda kullanılan ilk arma Barselona şehrinin arması olmuştur(Colome, 2014:130). Kulüp bulunduğu konumdan da kaynaklı olarak Katalan kimliği ile özdeşleşmiştir. Kulübün arması sarı zemin üzerine dört kırmızı şeritten oluşan Katalan bayrağı ile oluşmakta ve Katalonya'nın koruyucu meleği olarak görülen George'nin hacından oluşmaktadır. Primo de Rivera döneminde FC Barselona temsil ettiği olgunun oluşumunu belirginleştirmiş ve halkı da kendine çekmeyi, protestolar olsun, rejime karşı tepkileri gösterme yolu olsun halkı da etkilemeyi başarmıştır. Rivera döneminde kamusal alanlarda Katalonya bayrağı yerini Barselona'nın bayrağı almıştır (Colome, 2014:131-132). Kulüp üzerinde özellikle etkili olan ve kimliğin daha fazla baskın hale gelmesine sebep olan etmen ise İspanya İç Savaşının etkileridir. İç savaş sürecinde de Franco rejimi tarafından kayırıldığı düşünülen Real Madrid ise Barselona'nın en önemli rakiplerinden biri olmuştur. Real Madrid rejim tarafından resmi olarak futbol takımı açısından kurumsallaştırılmamış olmasa Katalonya'da merkezi İspanyol gücünü temsil ettiğinden dolayı “*yenilmesi gereken düşman*” olarak görülmekteydi (Tunon ve Brey, 2012:23).Bu durumla beraber İspanya kültürü açısından Barselona bir Katalan sembolü olarak anlam kazanmıştır. Böylelikle Barselona taraftarı olmak bir kimlik sembolü açısından ve iç savaş zamanlarında Franco rejiminin Katalan kimliğine dair olan kısıtlamaları açısından bir direniş alanı olarak görülen Camp Nou stadyumu ve kimliğe dair olarak sembolleşmiştir. Futbol, İspanyol kimliğinin ortaya çıkması için önemli bir hal almıştır (Burns, 2021: 56).Barselona FC taraftarı için futbol, *bastırılmış ulusal kimliklerini sergileyebildikleri* bir araç olarak görülmektedir(Barcelo, Clinton ve Sero, 2015:472). İspanya da yaşanan faşist yönetim başlangıcı ile Katalanlar için siyasi, kültürel, ekonomik ve dilsel olarak belirli haklardan mahrum bırakılan bir halkın mücadelesine sebebiyet vermiştir. Franco rejiminde Katalanların yaşadığı özgürlük kısıtlamaları sonucunda bayrakları, dilleri ve kısaca Katalanları temsil eden semboller genel olarak yasaklanmıştır. Diktatörlük döneminde, rejime karşı siyasi

gösteriler yapılırken Katalan bayrağı yerine Barselona bayrağı konulmasıyla bölgesel olarak gerilimin daha fazla artması (Tunon ve Brey, 2012:22) bununla beraber sadece stadyum içerisinde kendi dillerini konuşup, stadyum içerisinde İspanyol bayrağına kesinlikle yer vermeyerek kendilerine oluşturdukları güvenli bir alan olarak stadyumu görmekteydiler. İspanya’da genel olarak futbol kulüplerinin başkanları rejim tarafından atanmakta ve Barselona’nın stadyumu olan Camp Nou’da sadece belirli yasaklar özgür kılınmaktaydı. Katalanlara sınırlı yardımlarda bulunuyorlar ve aslında yapılan yardımlar Barselona takımına yapılıyor ve bu Katalanlara da yardım yapılmış sayılıyordu. Yaşanan bu gelişmelerle beraber daha önce de vurgulandığı gibi FC Barselona ve Camp Nou stadyumu, Barselona ve Katalanya’nın Kastilya İspanyası’ndan farklı yerler olduğunu ifade etmek için tekrardan kültürel ve siyasal olarak ifade edilen bir mekân oluşmasını sağlamıştır ve toplumsal inşayı derinden etkilemiştir (Shobe, 2008:90). Bu durum taraftarlar açısından Katalan sembollerini, ulusal kimliklerini ifade etmek amacıyla üzerlerinde bayrak gibi taşımaktadırlar.

Şekil 8: Camp Nou Stadyumu

Kaynak: NTV Spor, 2023

Katalan kimliği inşasında önemli bir işleve sahip olan Barcelona kulübü, bölgenin toplumsal ve ekonomik olarak gelişmesine katkı sağlamakla beraber hem kentin daha fazla kentleşmesine hem de Katalan milliyetçiliğinin oluşumunda olan katkılarıyla beraber simgeselliğin ötesine geçmiştir. Katalan kimliğinin yasaklandığı zamanlarda Barcelona'yı desteklemek Katalan kimliği ve milliyetçiliği için önemli bir sembol olmuştur (Shobe, 2008:341). Burns (2021: 85), Barcelona kulübünü siyaset ve sporun aynı kültürel kimliğin parçası olabileceğini açığa çıkaran bir güç olarak görmektedir.

2.3.2. Real Madrid

Rejimin takımı olarak görülen Real Madrid, İspanya'nın Madrid kentinde 1902 yılında kurulmuştur. Barcelona ile ezeli rakip olan Madrid'in ilk adı Madrid FC'dir. Kuruluşun başlarında renkleri bembeyaz olarak tasarlanan formaları daha sonra beyaz ve lacivert olarak devam etmiştir. İspanya İç Savaşı öncesinde Ciudad Deportiva adlı tesiste çalışmalarını sürdüren Madrid takımı sonrasında Santiago Bernabeu'nun katkılarıyla Bernabeu stadyumu inşa edilmiş ve maçlarını sürdürmeye devam etmiştir. Kulübün ismini duyurması İspanya Süper Kupasında oynanan Athletic Bilbao'ya karşı kazandığı zaferle olmuştur. 13. Alfonso, kulübe “*real*” kelimesini eklemiş ve Madrid'in amblemine kraliyet tacının eklenmesini istemiştir (Burns, 2021:82). Aynı zamanda 13 takım daha Real ünvanını almıştır.

Şekil 9: Real ünvanını alan takımlar

Kaynak: Medium, 2022

İspanya’da büyük öneme sahip olan ve bulundukları bölgelerden dolayı oluşan kimliklerine, kimlik çatışmalarına sahne olan iki takımdan biri olan Real Madrid, İspanyol kimliğini benimsemiş ve bunu sembolleştirmiştir. Özellikle Franco rejiminde başlayan hükümet desteğiyle birlikte İspanyol merkezîyetçiliğinin kulübü olarak görülüp aynı zamanda diktatörün takımı olarak nitelendirilmiştir (Kinney, 2019:21 ; Shobe, 2008: 339). Resmi olarak hiçbir zaman Franco’nun futbol kulübü olarak kurumsallaşmamış olsa da diktatörün Real Madrid’i favori takımı olarak gördüğü ve merkezîyetçi kimliğini desteklediği bilinmektedir (Tunon & Brey, 2012:14). Bernabeu, Franco diktatörlüğünde çıkar ilişkisine dayalı olarak yeri geldiğinde Franco’ya yardım etmiş ve yardım almıştır. Bu durumu yıldız oyuncular ve onların lüks yaşantıları için kullanmıştır. Madrid’in bir sembol haline gelmesinde Bernabeu’nun etkisi oldukça fazla gibi görülür. Bernabeu, kulüp üyeleri sayesinde kulübü güçlü ve sportif bir hale dönüştürmüştür. Kulübün her kademesinde görev yapan Bernabeu, Real Madrid için önemli bir kişidir. Ve kulüp sayesinde de Bernabeu, *altın çağını* yaşamıştır (Calleja, 2010: 8).Franco rejiminden de aslında destek almıyor gibi gözüküyor olsa bile çıkarlar üzerinden karşılıklı bir etkileşim olduğu da düşünülmektedir. Rejimin en önemli müdahalesi ise Stefano transferi olmuştur (Squires, 2018:74).

Real Madrid’in özellikle 1950’li yıllardan itibaren iktidarla birlikte isminin anılmasının iki sebebi vardır: Öncelikle Barselona’da oynaması gereken Stefano’nun bir anda sözleşmeden vazgeçilerek Real Madrid’de oynamaya başlaması ve önemli bir simge haline gelmesiyle başlayan süreç ardından Real Madrid’in Avrupa maçlarında elde ettiği ve rejimin *özel elçi* olarak takımı kullanmasıyla başarılar elde etmiş olması Katalanların gözünde merkezdeki gücü ve iktidarı simgelemektedir (Colome, 2014:133).

Şekil 10: Di Stefano ve Franco

Kaynak: Medium, 2022

Stefano transferinde Franco'nun parmağı olduğu ve aslında diktatörün Barcelona'ya olan düşmanlığı transfer sürecinin önüne geçtiğini gösterirken takım kayırma yaptığı düşüncesiyle genellikle Real Madrid rejimin takımı olarak anılmaya devam etmiştir. İspanya milli takımı uluslararası prestij açısından Franco döneminin başlarında çok fazla başarı elde edememiş olsa da 1956'lı yıllara doğru başarıları Real Madrid'in Avrupa'da olan maçlarıyla beraber rejimin imajını olumlu etkilemeye başlamıştır(Goig, 2008:60). Futbolda rekabetçi formda olan Real Madrid, uluslararası düzeyde saygın bir kulüp haline gelmesiyle yöneticiler ve birçok sportmen tarafından tebrik edilir hale gelmiştir. Franco rejimiyle beraber bağını ve gücünü artıran kulüp Madrid'in "*sportif destanını*" başlangıcı ve Franco'nun da "*siyasi parya*" olmaktan çıktığı ana denk gelmiştir (Calleja, 2010: 13). Madrid'in Franco ile olan bağları 1980'lere kadar devam ederken daha sonralarında futbol ve toplum arasında olan ilişki farklılaşmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise İspanya'da çok uluslu bir yapılanma oluşmaya başladığı içindir. Real Madrid'in (*merkeziyetçiliğin sembolü*) ve Barcelona'nın (*Katalanlığın merkeziyetçiliğe karşıt sembolü*) oluşturdukları öncü rolleri daha çoğul ve karmaşık bir hal almaya başlamıştır (Goig, 2008:61). Bu farklılaşma ile de Real Madrid farklı bir kimikleşme yoluna girmiş olup bunun bir sebebi olarak La Liga'da oynanan büyük rekabetler olduğu düşünülmektedir.

Şekil 11: 1943 La Liga Maçı (Real Madrid,1943 kupa finalinde General Franco'ya Nazi selamı veriyorlar)

Kaynak: Marca, 2018.

Bu rekabetlerin birisi tüm dünyaca bilinen El Clasico iken diğeri El Vıejo Clasico'dur. Eski Klasik olarak adlandırılan El Vıejo Clasico, Bask ve İspanyol ilişkilerini yansıtan bir ayna gibi görülebilir (Kinney, 2019:24) ve Athletic Bilbao ile Real Madrid arasında geçen İspanyol futbolu için El Clasico öncesinde en çok oynanan maçıtır. Bask bölgesinin önemli takımlarından biri olan Athletic Bilbao, Franco rejiminden etkilenen ve La Liga maçlarında da gelenekleri ve dili açısından rejim baskılarını derinden hissetmiştir. Ardından El Clasico ile iki güçlü takım karşı karşıya gelmeye başlamıştır. Küreselleşmeye başlamasıyla beraber *bir futbol maçından daha fazlası* haline gelmiş ve kazanç sağlamaya da başlamıştır (Kinney, 2019:29). Bağımsızlık isteyen Katalanlar ve buna karşı olan İspanyol milliyetçileri arasında geçen maçlar oldukça hareketli ve gerilimli bir şekilde geçmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Önemi ve Metodolojisi

Boş zamanlar etkinliği olarak görülen sporun özellikle futbol üzerinde etkileri ve futbolun sporun önüne geçerek futbolun sadece bir spordan ibaret olmadığını aynı zamanda birçok alanın yansıması olduğu görülmektedir. Kapitalist endüstri içerisinde en önemli sektörlerden biri olarak futbol sektörü, taraftarların kimlik inşa süreçlerini etkilerken aynı zamanda da kimliğin spor üzerinde olan etkilerinin belirleyici olduğu düşünülmektedir.

Futbolun dünya çapında farklı oluşumlarla oluştuğu ve başlangıç serüveninde çeşitli aşamalardan geçmesinin haricinde kültürel, siyasi ve ekonomik etkileri olduğu bilinmektedir. İktidar halini alan futbolun, dünya siyasi tarihi üzerinde olan etkileri, etnik kimlik, ulusal kimlik ve toplumsal kimlik üzerinden ayrışmaları da bilinmektedir. Barcelona- Real Madrid, Celtic-Rangers gibi dünya üzerinde bilinen kimlik ayrışmaları bulunmaktadır. Dünya futbolu özelinde birçok savaş ve politik sebeplerden futbol takımlarının ayrışma gittiğini aynı zamanda etnik ayrımcılık temelli olarak da tarihsel birer futbol rekabetine dönüştüğü görülebilmektedir. Bu durumun taraftarlar üzerinde aidiyet oluşturmaları, bütünleşme sağlamaları ve sosyal kimlik kazandırması ile gözlemlenebilmektedir.

Bu bağlamda, taraftarlık ve aidiyet, futbolun yalnızca bir kapitalist endüstri ve eğlence sektörü olmak konumundan daha öteye taşıyarak, futbol kulüpleri üzerinden toplumsal ve tarihsel kimlik inşaları mümkün kılınmaktadır. Bu bağlamda bu tez çalışması, İspanyol-Barcelona spor kulübü taraftarlığı ve İspanya'da egemen Bask-Katalan çatışmasını ilişkisel olarak inceleyerek, futbol üzerinden inşa edilen toplumsal kimlikleri ve aidiyet süreçlerini tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada İspanya'da Bask- Katalan ayrımının tarihsel ve toplumsal kökenleri incelenerek, Real Madrid ve Barselona kulüpleri taraftarlığı üzerinden süregelen toplumsal ayrışma, bütünleşme ve kimlik inşa süreçleri spor sosyolojisi üzerinden ele alınarak tartışılmaktadır.

Araştırmanın amacına uygun olarak kimlik, spor sosyolojisi, kuramlar üzerinden açıklamalarda bulunarak ilerlemektedir. Bu anlamda öncelikle spor ve spor sosyolojisine giriş yapılarak ardından kuramların spor ile ilişkiselliğine değinilmiştir. Devamında ise kimlik ve kimlik inşa süreçlerine ve bu süreçte etkili olan İspanya İç Savaşına değinilerek bu savaşın Barselona ve Real Madrid üzerinde etkilerine yer verilmiştir. Nitel araştırma yöntemi ile oluşturulan bu çalışma doküman analizi yapılarak oluşturulmuştur.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

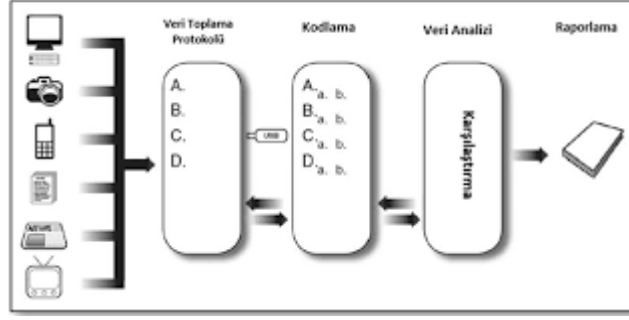
Tez yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Sosyal bilimlerin genellikle kullandığı yöntemlerden biri olan doküman analiz tekniği daha detaycı bir anlayışla ilerleyip yorumlamaya, derinlemesine incelemeye olanak sağlamaktadır.

“Nitel araştırmalar, insanların tutumlarını, davranışlarını görüşlerini, deneyimlerini daha detaycı bir yaklaşımla anlamayı, yorumlamayı ve betimlemeyi hedefleyen, derinlemesine incelemeye imkân sunan bir araştırma olarak ifade edilmektedir (Kıral, 2020:172)”.

Bu bağlamda seçilmiş olan konu araştırma yöntemiyle insanlar arasında etkileşime odaklanarak onlarla olan etkileşimler üzerinden kişilerin anlatılarını nitel olarak analiz edilerek bilgiye ulaşma amaçlanmaktadır(Sak, vd., 2021:229).

Doküman analizinde sadece yazılı olan belgelerle değil kaynak olabilecek çeşitli kanallarda bulunmaktadır. Seyidoğlu'na göre (2021:46) görsel araçlardan olan harita, resim, fotoğraf, görüntü bantları ve teyp, kaset, cd, plak gibi işitsel kaynaklarında önemli yer tuttuğu söylemektedir. Dokümanlar kullanılırken çalışmada yararlı olup olmayacağı, araştırmaya nasıl bir katkısı olacağı gibi sorular üzerinden araştırmanın amacına yönelik olarak en uygun olan doküman bulunmalıdır.

Doküman analiz edilirken öncelikle yerli ve yabancı olmak üzere makaleler, kitaplar, gazete yazıları, yazılı basında yer alan görsel dokümanlar ve futbol kulüplerinin resmi siteleri incelenmiş ve okunmuş olup döneme dair olarak ortaya çıkan veriler ışığında analiz edilip, aktarılmıştır.

Şekil 12: Doküman analiz aşamaları

Kaynak: Sak, vd., 2021:234

Tez konusu ile ilgili olarak daha önce yazılmış olan makaleler, kitaplar, dergiler, gazete yazıları ve belgeler titizlikle incelenmiş olup sistematik olarak analiz edilerek, sunulmuştur. Kırıl'ın (2020) nitel araştırmalar üzerine yaptığı çalışmasında da söylediği gibi *“doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir”*.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Profesyonelleşmeyle beraber kapitalizmin bir ürünü olan futbol, stadyumların ve taraftar kimliklerinin üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır. Bu araştırma Bask-Katalan ayrımının futbol üzerinden toplumsal, tarihsel ve siyasal olarak etkileri ve aynı zamanda kimlik, taraftarlık, aidiyet ve bütünleşme kavramları ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında çalışma, zaman yönetimi ve mali yeterlilikler göz önünde bulundurularak araştırma tamamlanacaktır.

Dünya siyasi tarihinin izlerini Bask-Katalan ayrımı ile stadyumlarda etnik kimliklerle derinden hissedilmiş olup bu durumun toplumsal kimlik inşa süreçlerine etkileri olduğu görülmektedir. Araştırmada taraftarların stadyumlarda etnik kimlikleri haricinde sergiledikleri sosyal kimliklerinin birer direniş kimliği haline dönüşmesiyle beraber direniş alanı oluşturulması üzerinden politikanın da spora olan müdahaleleriyle beraber bir hegemonya üretilmesi ve bunun sistem haline dönüşmesine yer verilerek kavramsal tartışmalara yer verilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ANALİZİ

4. 1. Spor Sosyolojisi, Kimlik ve Kuramlar

Spor, birlik hissini güçlendiren toplum ile iç içe geçmiş bir alandır. Hem sosyal hem de politik bir etkileşim içerisinde olan spor, futbol ile daha görünür hale gelmiştir. Delaney'in işlevselci yaklaşım ile vurgulamaya çalıştığı gibi toplumun kurumlar ile iç içe olmalı, dengede durabilmesi için toplumun birbirine olan bağlılıklarıyla ortaya çıkan bir yapı oluşturulmalıdır. Teoriler ışığında spora bakıldığı zaman karşılıklı ilişkiler ve bütünleşmeyle bir araya gelinerek oluşturulan yapıya ek olarak kapitalist sistemin bir uzantısının baskı aracı, iktidar otoritesinin yanının da bulunması diğer sosyal olaylarda olduğu gibi sporda da eşitsizliklerin olduğunu vurgulamaktadır.

Futbol, genel hatlarıyla bakıldığı zaman en çok izlenen spor türü olarak karşımıza çıkarken bireylerin kendilerini ait hissettikleri, biz duygusunun ön plana çıkardığı ve kimlik duygusunu temsil eden bir alanı oluşturmaktadır. Birlik hissini güçlendirmesiyle beraber şehirlerin ve milletlerin kolektif duyguyu ön plana çıkartması bir takım üzerinden bireyleri ırk, din, dil fark etmeksizin bir araya getirmesi paylaşılan değerlerin ve bağlılığın oluşması *geleceğin icadı* olarak görülmektedir (Coakley, 2017: 408). Toplumsal hareketler, özellikle yeni toplumsal hareketler kimlikleri farklılaştırdığını ve kimlik taleplerinin birey ekseninde de etnik, dini, toplumsal cinsiyet kimliklerini etkilemiştir. Kimliğin dinamik bir yapıda olması ve toplum içerisinde siyasal, ekonomik, kültürel öğelerle olan birlikteliği toplumsal yapıda olan değişimlerin ve dönüşümlerin doğrudan veya dolaylı olarak etkileri bulunmaktadır (Avcil, 2022: 288). Bu bağlamda futbolun simgesel olarak ulusal duyguları uyarması, kültürel olarak etkilemesi kimlikler ile özdeşleşebilmektedir. İki farklı ülke ve iki farklı kültürel özelliklere sahip olan futbol kulüpleri arasında çatışmanın çıkması (Zelyurt, 2021: 103), uluslar ve toplumlar arasında çatışmaların çıkmasının sporda da kendine yer bulabildiğini ve bunun canlı örneklerine çalışma üzerinde de gözlemleyebiliriz. Spor genel olarak kültür normlarından ve değişmelerinden de etkilenmektedir. Bu durum İspanya'da boğa güreşlerinden ziyade artık futbolun öncelikli görülmesiyle de popüler kültürden etkilendiğini göstermektedir. Böylelikle spor, kültürün bir parçası olarak ele

alınırken hem kültürden etkilenen hem de popülerliğiyle aslında kültürü etkileyen bir alan olarak görülmektedir (Özdağ, Duman, & Fişekcioğlu, 2011: 13). Bu durumda sporun aslında hem kendi içinde yaşadığımız ülke hem de dünya üzerinde de önemli bir alanı oluşturduğunu da göstermektedir. Toplumsal olaylara tepki göstermek veya siyasi rejimlerin propagandasını yapmak, ekonomik yönden de aslında gelir elde etmek için vazgeçilmez bir alan ve güç olarak görülmektedir (Özdağ, Duman, & Fişekcioğlu, 2011: 13). Popüler kültüründe izlerine rastlanan futbol, sadece bir oyun değil aslında birçok oyunun iç içe geçmiş hali olarak da görülmektedir. Futbolun oyun içinde çoğaldığını dile getiren Ögün (1999), insanlık tarihinin birikimleri, savaş, politika, edebiyat gibi aklımıza gelebilecek her alanla beraber aslında 90 dakikalık oyuna dâhil olduğunu ve futbolun böylelikle daha cazip hale geldiğini de düşünmektedir. Futbolu bu kadar popüler yapan şey ise farklı kitle ve grupların değişik amaçlara hizmet etmesi sonucunda farklı kimliklere bürünmüş olmasıdır. Futbolun günümüzde önemli bir endüstri haline gelmiş olmasıyla beraber tüketime çok açık olması ve medya, siyaset gibi alanları da etkilemesi popüler olmasında önemli bir rol oynamaktadır (Özdağ, Duman, & Fişekcioğlu, 2011: 15).

Bu çalışma ile sporun sadece bir etkinlik olarak veyahut futbolun bir seyir zevkinden ziyade toplumu derinden etkileyen olayların, kimliklerin, politikanın aynı zamanda futbolu da etkilemesi ve hatta futbola şekil vermesine tanık olunmaktadır. Dolayısıyla toplumsal hareketlerde böylelikle hem bireysel hem toplumsal çıkarlardan şekillendiği düşünülürse dayanışma, eşitlik, özgürlük, adalet, insan hakları gibi evrensel değerlerden de ayrı düşünülemez (Avcil, 2022: 289). Derin bir toplumsal etki yaratan spor, kolektif kimlikleri yeniden inşa eden ve birleştirici bir etkisinin bulunmasıyla duyguları da geliştiren bir olgu olmaktadır (Tunon ve Brey, 2012:27). Bireylerin kendilerini tanıyabilmeleri ve aynı değerlere sahip olduğunu düşündüğü bireylerle etkileşimiyle taraftarlıkta önemli hale gelmektedir. Bu noktada ortak bir değer, bireylerin kendilerini soy, bölge gibi geleneksel değerlerin geride kaldığı düşünüldüğü çağda taraftarlık bir ideoloji, inanma biçimi ve kimliği etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşdelen, 2004: 305). Kimliklerin ortaya çıkmasıyla beraber toplulukları etkilemiş ve bazı belli başlı sembollerle beraber anlam kazanmıştır. Çalışmanın konusu olan Bask-Katalan ayrımı üzerinden ilişkilendirecek olursak Katalan bayrağı ve bayrağın tarihsel anlam içeren amblemleri, sarı ve kırmızı renklerden

oluşması tarihsel olarak aktarılan bir kimlik sembolü olarak görülebilmektedir (Barcelo, Clinton ve Sero, 2015:470). Bask-Katalan ayrımı elbette iç savaş ile daha görünür hale gelmiş olsa bile daha eski zamanlara dayanmaktadır. İspanya'nın kuzeyinde yaşayan Baskların kökenleri 9.yüzyılda Akitanyalılara kadar dayanırken Katalanların kökleri ise milattan öncelerine dayandığı ve yerleşim yeri olarak mücadeleler verdiği söylenmektedir. Ortaçağ boyunca Kastilya ve Navarra krallıkları ile mücadele etmişlerdir ve bölgesel otonomi ve karşılıklı yükümlülüklerin olduğu bir pakt imzalanmış Güney Bask bölgesi Kastilya nüfusuna girmiştir (Çakaş, 2020: 124). Fakat 19. Ve 20. Yüzyıllara gelindiği zaman liberalleşme, merkezileşme gibi durumlardan kaynaklı olarak Bask bir sorun olmaya başlamıştır. Liberallerin merkezileşmiş İspanya yaratma amacının yıllardır süren Bask ve Katalanların kendi statükolarına bit tehdit olarak algılamışlardır (Çakaş, 2020: 126). Etnik kimlik mücadelesi veren Bask ve Katalanlar, özellikle Franco döneminde Bask-Katalan diline ve kimliğine karşı yapılan yasaklama ve baskılar nedeniyle sömürge karşıtı ideolojiye sosyalizme yönelmişlerdir (Çakaş, 2020: 150).Günümüze kadar belli aşamalardan geçmiş olan Bask ve Katalanlar hem tarihsel hem de ideoloji olarak çeşitli aşamalardan geçmişlerdir. Bu noktada futbol, kimlik oluşturma ve ulus devletlerin propagandasına araç olarak kullandığı düşünülen “*silahsız savaş*” benzetmesi yapılan bir alan olarak görülmektedir (Uluğ, 2004: 290). İspanya üzerinden ele alınan çalışma ile futbol kulüplerinin rejimin etkileri ve verilen savaşın kimlik üzerinde temsil, güç gibi kolektif bir yaklaşımla sergilenmesi çalışma kapsamında iki kulüp olarak görülse bile aslında üç kulübü derinden etkilemiştir. Barselona ve Real Madrid haricinde İspanya'da etkilenen bir diğer kulüp olan Athletic Bilbao, mekân ve kimlik siyasetini aidiyet, milliyetçilik açısından ulusal kimliğini güçlü tutan bir takım olarak oluşmaktadır.

Spor ve ulusun birleştirilmesiyle oluşan Athletic Bilbao kulübü 1898 yılında kurulmuş olan bir Bask kulübüdür. Kuruluşlarından itibaren Bask'lı olan futbolcularla sahaya çıkmışlar ve bunu bir politika olarak kendilerine benimsemişlerdir. Aslında bu durum 1911 yılında oynanmış olan Copa del Rey maçında kuralsız yabancı oyuncu oynatmak suçuna karşılık alınmış ciddi bir kural olarak yer almaktadır. Başkenti Vizcaya olan Bilbao eyaleti takımına tam anlamıyla sahip çıkmış ve ulusal değerlerini en iyi şekilde sergilemek için çabalamışlardır. Bilbao takımın genel olarak benimsediği ilk kural Baskların takımı olarak yer almış olmaları ve buna uygun bir şekilde bir

anlayış benimsemeleridir. Bu politikayı benimseyen ve bu anlayışla ilerleyen bir diğer takım Real Sociedad olsa da rakipleri ile rekabet edemeyeceklerini öne sürerek bu anlayışı terk etmişlerdir. Bu sebeple de iki takım arasında geçen maçlar genellikle gergin ve tepkili bir şekilde ilerlemiştir.

Şekil 13. Athletic Bilbao

Kaynak: Majorligler, 2022

Bilbao, sahada sadece Bask'lı hatta Vizcaya'da olan futbolcuların oynamasına izin verirken bu durum tabii ki zamanla biraz esneme yapılmış olup Bask Bölgesinde doğmuş olanlardan da seçilmeye başlanmıştır (Shobe, 2008:332). Forma renkleri beyaz kırmızı olan kulübün forma sponsoru almadıkları sadece forma renkleri ile devam ederek formalarını bayrakları olarak görseller de 2009 yılından itibaren bu anlayış yıkılmış ve Bask kökenli bir petrol firması ile anlaşmışlardır.

Şekil 14: 2009 yılı Athletic Bilbao

Kaynak: BBC, 2009

Dünyanın dört bir yanında bu örneklerle rastlanmakla beraber futbol kulüpleri böylelikle anlam kazanmaya başlamış ve bireylerin takımlara olan bağlılıklarını daha da güçlendirmiştir. Örnek olarak verilebilecek bir diğer kulüp ise Rangers ve Celtic'tir. Aralarında geçen maçların “Old Firm” adını alması İskoçya'daki Protestan ve Katolikler arasındaki savaşın yansıması olarak görülmektedir. Taraftarlar takımların etno-politik ve dini olarak ikiye ayrılmasıyla beraber bir öteki inşa edilmeye dayanmasıyla kimlik söylemlerini de yeniden inşa etmeye çalışmaktadır (Shobe, 2008:333). Bir mezhepçilik savaşı olan Rangers ve Celtic arasındaki bu karşıtlık, ırkçılık ve mezhepçiliğin odak noktası olmaktadır (Coakley ve Pike, 2024:390).İki kulüp arasındaki din, kimlik ve sosyal ayrışma sporun ötesine geçerek büyük bir rekabeti oluşturmaktadır. 1887 yılında kurulmuş olan, Katolikleri, İrlandalıları ve hatta sosyalistleri temsil eden Celtic ve muhafazakar, Protestan ve Britanya'ya bağlı olarak monarşiyi savunan 1872 yılında kurulmuş olan Rangers arasında ezeli rekabeti keskin yaşanan iki kulüptür.

Bugün bile izlerini devam ettiren iki takım maçlarında birisi İngiltere bayrağına yer verirken diğeri tamamen İrlanda'nın izlerini taşımaya devam etmektedir.

Şekil 15. Celtic ve Rangers

Kaynak: Alegori Dergisi, 2022

Birçok duyguya yer veren futbol, sadece bir spor olarak görülmemektedir. Rekabet etme, yarışma, rakibini veya ötekini yenmek üzere sahaya çıkma gibi değerleri ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımlara Türkiye’den ise Amedspor ve Diyarbakırspor örnekleri verilebilmektedir. Amedspor, özellikle Kürt kimliği açısından sporun ulus olmayı sembolik olarak yansıttığı bir kulüp olarak geçmektedir (Vazci ve Bairner, 2021:9). Tarihsel bir miras olarak görülen Amedspor, önceleri Diyarbakırspor olarak yer almış, ardından 2014 yılından itibaren isim değişikliği yaparak bir kültür taşıyıcısı olarak görülmektedir. Etnik terör, kürt meseleleri bağlamında aslında çok sık yer verilen Diyarbakır şehrinde kurulmuş olan bu takım etnik kimlikle beraber simgesel özellikleriyle diğer takımlardan ayrı bir önem atfettiği düşünülmektedir (Zelyurt, 2013:200). Yeşil ve beyaz renkleri formasında taşıyan Diyarbakırspor ardından isim değişikliğiyle beraber yeşil, beyaz renklerine kırmızı rengini de eklemiştir. Özellikle taraftar grubunun milliyetçilik noktasında hassas olduğu Bursaspor ile sorunlar yaşayan Amedspor/Diyarbakırspor önce 2010 yılında sahaya atılan madde ile ardından 2023 yılında beyaz toros ve yeşil kod adı ile eski istihbaratçının pankartlarının açılmasıyla günümüze kadar tartışmalar devam etmektedir.

Şekil 16: Amedspor-Bursaspor olayları

Kaynak: Gazete Duvar, 2023

Amedspor takımının taraftar grubu olan Barikat ve Direniş grupları çok fazla ırkçılığa maruz kaldıklarını genel olarak dile getirmektedirler. Görüldüğü üzere spor her toplumda ve ülkede farklı kimlik anlayışları, fikirler gibi yansımalar eşliğinde ortaya çıkmıştır. Bu noktadan hareketle işlevsel yaklaşımında benimsediği üzere spor, *toplumsal hayatımızın çimentosu* olarak karşımıza çıkmaktadır (Talimciler, 2017:29). Her ülkede futbol ve futbol kültürü farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar futbola kendi kültürünü yansıtan, içinde bulunduğu toplumsal yapıdan hem beslenen hem de besleyen bir etkinlik olarak hayatımızın her alanıyla ilgili yansımaları görebilmek mümkündür. Bu yansımaların çoğunlukla futbol üzerinden stadyumlarda etkin olarak yapıldığı görülebilmektedir. Stadyumlar toplumsal hiyerarşinin ve bürokrasiden uzak olarak taraftarların içlerinden geldiği gibi davrandıkları, kendi kimliklerini ön plana çıkarabildikleri farklı bir mekân ve dünya olarak görülmektedir (Şentürk, 2007: 38).

Talimciler'e göre futbol, çoğunlukla güç ve iktidar üzerinden toplumsal kontrolü sağlama açısından bir araç olarak görülmektedir. Böylelikle ideoloji futbolun içinde oturduğu maddi zemini işaret ettiğini söylerken futbol da aynı zaman da ideolojinin sosyal yaşam içerisinde ortak duygu kabulünde yardımcı olmaktadır. Bu noktada da herkesin konuşabildiği bir iktidar alanı yaratan futbol, gündelik yaşantımız içerisindeki iktidar ile örtüşmektedir (Talimciler, 2017:94-95).

İspanya’da gerçekleşen iç savaş ve sonrasında olan Franco rejiminin futbol kulüplerine yaklaşımı bu söylenenler ile örtüşmektedir. Şöyle ki İç Savaşın etkisiyle beraber kentlerde, toplumsal yaşamda bireylerin üzerlerinde hissettikleri baskı sonucunda bu baskıya kayıtsız kalmamakla birlikte toplum içerisinde kimliklerin yeniden üretilmesine ve en önemli direniş eylem alanı olarak spor/ futbol görülmüştür. Futbolda, futbola olan ilginin artmasının bir nedeni olarak siyaset olgusu ele alınabilir. Özellikle siyaset, futbol kulüplerinin, yöneticilerin iktidar mücadelelerinde kullanılmaktadır (Özdağ, Duman, & Fişekcioğlu, 2011: 17). Futbolun bir spor dalı olması haricinde kulüpleri, taraftarları ve belirli bir yeri temsil etmesiyle yakından ilgilidir. İspanya’daki futbol kulüpleri çoğunlukla şehirleri, milletleri ve bölgeleri temsil ederken kimlik yarışının bir sembolü olarak da görülebilmektedir (Tunon ve Brey, 2012: 14). Bu anlamda futbol, politik söylemlerle de ilişki kurarak yeşil sahada mücadele edenlerin sporcu kimliği haricinde ulusal kimliklerin veya etnik kimliklerin birer taşıyıcısı olarak aracı olduğu düşünülmektedir (Özdağ, Duman, & Fişekcioğlu, 2011:17). Etnik bölgesel kökenleri hala devam etmekte olan Barselona ve Madrid kentlerinde Bask ve Katalan kimliklerinin oluşumu sembolik açıdan önem taşımaktadır. FC Barselona takımı Katalancanın resmi bir dil olarak kullanılmasını desteklemesi ve Katalan kültürüne önem vermesiyle birlikte dil ve sporu milliyetçi bir yaklaşımla ele almaktadır (Shobe, 2008: 102).

Katalanların kendilerini önce Katalan sonra İspanyol görmeleri de Madrid ile uzun yıllar savaşmaları ve Franco’ya karşı direnen bir halk, kulüp olması da toplumsal olarak kuvvetli bir yapıyı oluştururken siyaset üstü bir kulüp olduğu vurgusu da her zaman yapılmaktadır (Kuper, 2022: 142).

FC Barselona kuruluş zamanından beri kendini Katalan siyasi ve kültür yaşamına göre şekillendirmiş olup Franco rejimi ile kendini daha da güçlendirmiş ve bunun için mücadele etmiştir. Rejime karşı savaşılmış olması, stadyum içerisinde bayraklarını özgürce dalgalandırabildikleri, kendi dillerini konuşabildikleri, kendi sosyal, siyasi ve kültürel değerlerini yaşatabildikleri bir direniş alanı olarak Camp Nou görülmektedir. Real Madrid ise daha çoğunlukla İspanya gücünü temsil ettiği düşünüldüğünden aslında Barselona ile aralarındaki gerilim yükselmiş ve *yenilmesi gereken bir düşman* (Tunon ve Brey, 2012: 23) gözüyle aralarında geçen maçlar futbol müsabakasından ziyade bir savaş arenası gibi görülmüştür. Bir ulusun futbola dair olan ilgisiyle beraber Franco dönemi sonrasında da aslında Franco’nun etkileri sürmekteydi.

Bu durumu Kuper'in kitabında yaşlı bir kadın şu şekilde anlatmaktadır: “*Nou Camp’a gittiğimde kendimi Franco zamanında hissediyorum*” (Kuper, 2022: 144).

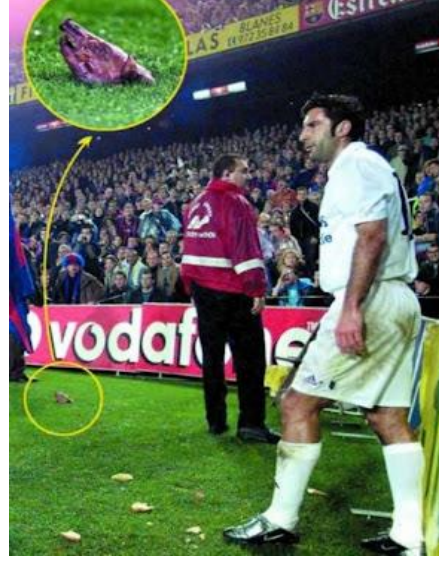
Hem sosyal hem politik bir ilişkiyle iç içe geçmiş olan futbol, Franco'nun Bernabeu için uyku tulumu benzetmesi ve Salazar'ın 3F anlayışıyla beraber Marx'ın din için söylemiş olduğu halkın afyonu teorisi benzerlik göstermektedir. Franco, “*Bana yüz bin kişilik uyku tulumu yapın*” diye emir vermesinin ardından Real Madrid 14 Aralık 1947'de Bernabeu Stadyumu inşa edilmiş olup İspanya'daki karışık durumlar karşısında halkın nasıl kontrol altında tutulacağını soranlara “*Onları yüz binlik beşiklerde uyutuyorum*” demiştir. Franco, halkını buhranlı günlerde bir futbol takımı üzerinden uyuttuğunu dile getirerek (Günay, 2023) bireylerin Marx'a göre din ile uyuşturulması örneğine ek burada da futbol ile uyutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Aynı şekilde Portekiz'in eski diktatörü olan General Salazar'ın “futbol olmasaydı ben Portekiz'i yönetemezdim” söylemiyle futbolun kitleleri yönlendirme ve yönetmede bir araç olduğu görülmektedir. 3F anlayışı ile fiesta, fado ve futbolu toplumları kontrol etmek amacıyla kullanmıştır (Baloğlu ve Davutoğlu, 2009:77). Talimciler'in bu konu hakkında söylemiş olduğu futbola yönetilen afyon benzetmelerinin haklılık payı olduğu ve dünyanın pek çok ülkesinde de muhalif örgütlemelerin adresi olarak futbolun ele alınmasının aşikâr olduğu düşünülmektedir. Ülkelerin siyasi mücadeleleri futbol mücadelelerine sahne olmakta ve özellikle İspanya'da Barselona ve Real Madrid arasında geçen mücadeleler tarih içerisinde geçen mücadelelerin devamı niteliğinde yer almaktadır (2018: 106). Bu mücadeleler saha içerisinde sınırlı kalmayıp özellikle Franco dönemi içerisinde saha dışına da taşınan toplumsal yaşamı da etkileyen bir döngüyü içermektedir. Saha içinde veya saha dışında oluşan birlikleri ve kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmeleri sağlanması, aidiyetlik duygusunun oluşmasıyla beraber taraftarlar ve sporcular için Weber'in toplumsal eylem için dile getirdiği noktayı gözler önüne sermektedir. Dever'in(2021:73) deyimiyle Weber'in toplumsal eylemi sporcuların çalışmaya bağlı olarak gösterdikleri başarı, hırslarının profesyonellikle soğukkanlılıkla sergilemeleri, toplum tarafından benimsenmeleriyle birlikte kendilerinde oluşan toplumun bir parçası duygusu ideal tiplerin spor üzerinde etkisini göstermektedir. Kuper'in *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir* (2022: 143) adlı kitabında geçen Katalan sosyolog Flaquer ile geçen bir pasajında Katalonya ve Barselona için o dönemi anlatırken özetle şunları dile getirmiştir:

“Barselona’nın Katalan gururunun en önemli kaynağı olması ve Franco döneminde ise tek gurur kaynağı olmasıdır. İspanyol sosyologa göre Barça’nın Real Madrid’i yenmesinin önemi ‘Franco’nun halkın özerkliğini yok etmesi, dillerini yasaklaması ve Real Madrid taraftarı’ olmasından kaynaklı olarak önemli bir zaferi temsil etmektedir. Real Madrid maç yapmak için Nou Camp Stadyumuna geldiği zaman tribünler yasaklanmış olan Katalonya bayrakları ile stadi donatmış. Maç sonrasında ise sokaklarda ‘Katil Franco’ diye bağıramadıkları için maç içerisinde Real Madrid’li futbolculara tepkilerini gösterirlermiş. Franco’nun dokunamadığı tek Katalan sembolü de Barselona olduğunu söylemektedir.”

Tarihsel olarak bakıldığı zaman Franco diktatörlüğünde Bask-Katalan milliyetçiliğiyle beraber siyasi kimlik oluşturma ve etnik kimliğin korunmasıyla beraber ulusal kimliğinde futbol ekseninde şekillenmesi kimliklerin inşa süreçlerinde etkili bir rol oynamaktadır.

4.2. Günümüze Doğru Barcelona ve Real Madrid

1975 yılında Franco’nun ölümüyle beraber İspanya’da demokratikleşme dönemi başlamış ve Franco’nun izleri silinmeye çalışılmıştır. Tüm yetkileri elinde bulunduran, hem devlet hem de hükümet başkanı olarak tarihe geçen Franco, otoriter bir rejimle ülkeyi yönetmiştir. Bölgelerde oluşan ayaklanmalar, “büyük ve özgür tek bir ulus” anlayışı ile yola çıkılarak var olan rejimin değişmesi düşünülmekteydi (Arnwine Esen, 2003: 109).İki takım arasında geçen rekabetlerin önceliği 1943 yılında oynanan 11-1’lik Real Madrid galibiyeti ile başlamaktadır. Ardından 1974 yılında Barselona’nın kazanmasının ardından daha da hırslanmaya başlamıştır. 2000’li yıllara gelindiği zaman ise iki taraf için de çekişmeli bir maç olmuştur. Bunun sebebi bu defa siyasi değil bir transferden kaynaklıydı. Luis Figo’nun Barselona’dan Real Madrid’e geçmesi büyük bir yankı uyandırmıştır. Camp Nou’da oynanacak olan maçta Barselona taraftarı tepkilerini dile getirmekle kalmayıp aynı zamanda şişe, çakmak ve en ilginç olan domuz kafası sahaya fırlatıldı.

Şekil 17: Figo ve domuz kafası protestosu

Kaynak: Sportif Cümleler, 2010

Yaşanan bu olay üzerine Figo için hain söylemleri yapılmıştır. El Clasico maçlarında gün geçtikçe isimlerin değişmeye başlaması ve hatta günümüzde yankı uyandıran futbolcuların 2002 Şampiyonlar Ligi maçlarıyla serüvenleri başlamıştır. Ronaldinho, Maradona, Zigana, Beckham gibi isimler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Yıllar ilerledikçe de tabii ki Ronaldo, Benzema, Kaka, Messi gibi isimler her iki takım için önem atfeden futbolcular olarak kalmıştır. Siyasi olan savaşların yerini bir nevi mali savaşlar, futbolcu transferleri almış gibi gözükmektedir. Toplumsal hareketlerin farklılaşması bireyin toplumsal örüntüleri ve aidiyetleri dışında politik birer aktör olarak yer alırken yine önemli olan bir unsur kimliktir (Avcil, 2022: 288).

Franco döneminin sona ermesiyle beraber Katalonya'da özerk statülerine geri dönerek etnik kimliklerini devam ettirmişlerdir. 2006 yılında Katalonya'nın Özerklik Statüsü, bölge içerisinde olan farklı kültürel kimliklerin olduğu bir geçiş ve ulus olarak var olmaları söz konusu olmuştur. Bu durum 2010 yılına kadar sürmüş ardından sorunlara yol açmıştır. 2009 yılında Barselona için mali olarak bir kriz söz konusu olmuştur. Real Madrid'in ardından en zengin kulüpler arasında ikinci sırada yer alan Barselona, yönetimin ekonomi yönetiminde spor alanında olduğu kadar iyi olmadıklarını göstermiştir. Yıllar boyunca formasına sponsor almayan ve sadece 2006 yılında UNICEF'in logosunu formasında taşıyan Barselona bu krizle beraber Katar Vakfı ile anlaşma sağlayarak bunalımına bir nevi çare bulmuş gibi gözükmiştir. Yönetimde

değişikliğe gidilmesi ve bunun üzerine Rosell yönetiminin taraftara finansal bir kriz içerisinde olduklarını fakat endişeye kapılmamaları gerektiğini dile getirerek bir spor kulübü olduklarını ve siyasi bir yapılarının bulunmadığını göstermeye çalışmaktadır.

İspanya’da 2010 yılında mahkeme kararı ile Katalonya’ya verilen ulus tanımlamasının, 2006 yılında verilmiş olan özerkliğin geri alınmasına karar verilmiştir. Çok fazla eleştiriye neden olan bu karar, Katalonya’ya bağımsızlık verilmeyeceği, 2014 yılında yapılan bağımsızlık referandumu ile de ayrılmayı destekleyen seçmenlerin bir önemi olmadığını ve yıllar içerisinde bu durum çok ses uyandırmış olsa da 2019 yılı ile bazı bağımsızlık yanlısı olan liderlerin hapse atılması ile aslında olay siyasi bir hal alarak Barselona’da büyük ses uyandırmıştır. Bölge için mücadele edenler Franco rejiminde maruz kaldıkları baskıya tam olarak olmasa da yine hissetmeye başlamışlardır. Euronews (Euronews, 2017)Gazetesi’nde verilen bir röportajda Vilanova:

“İspanya ve Katalonya arasında olan anlaşmazlığın yeni bir durum olmadığını ve siyasilerin bu durumu genelde görmezden gelmesine ve bağımsızlık isteyen taraftarların duygusal nedenlerinden ötürü daha da artış gösterdiğini söylemiştir. Bağımsızlık isteyen Katalanların özerklik isteklerini, siyasi hoşnutsuzluklarını ve fikirlerini olabildiğince benimsetmek istemektedirler. İnsanların bir ulustan çok, bir halka ait oldukları duygusu da en keskin olan düşüncedir”.

Bu sebeple zaten halk sokağa dökülmüştür. Yaşanan bu gelişme spor dünyasını da etkilemiştir. Gerçekleşmesi beklenen Barselona ve Real Madrid maçları yaşanan bu olaylar nedeniyle ertelenmiştir.

Şekil 18. 2019 El Clasico olaylar

Kaynak: (BBC, 2019 ; Haber Global, 2019).

Barselona kulübünün olaylara kayıtsız kalmayacağı düşünülmekteydi. BBC (2017) haberinde yer verilen Barcelona'nın açıklaması üzerine bu durum doğrulanmış olmaktadır.

“Ulus, demokrasiye, ifade özgürlüğüne ve ulusların kendi kaderini tayin etme hakkına tarih olarak sadık kalan FC Barcelona, bu hakların özgürce yerine getirilmesini engelleyen her hareketi kınamaktadır. Üyelerin çeşitliliğine sonsuz saygı duyan FC Barcelona, Katalanların çoğunluğunun iradesini desteklemeye devam edecektir, bunu da sivil, barışçıl ve örnek oluşturacak bir şekilde yapacaktır” (BBC, 2017).

Aynı haber içerisinde Josep Maria Canyelles'in görüşleri de *kulübün bağımsızlık hareketlerinin başrolünde olmadığını ama Katalonya'nın kendi kaderini tayin etme hakkı bulundurduğunu* dile getirmektedir. Aynı zamanda Canyelles'in diğer görüşleri ise;

“Futbol kulübünün tarihi olarak dilini, kültürünü ve milli kimliğinin savunulması Katalan sivil toplumunu güçlendirmektedir. Kadenci bir anlayıştan ziyade başarılı bir futbol kulübü olmalarının Katalan toplumuna da yansıdığını söylemektedir. Barcelona'nın bir kulüp olarak İspanya ve Katalonya tarihinde siyasi olarak büyük bir etkisinin olmadığını dile getirirken Barça'nın stadyumun da görülen sloganlar, afişler Katalan toplumunda olup bitenlerin birer yansıması olarak görülmektedir” (BBC, 2017).

Kimlikler farklı kolektif şekillerde kendini yenileyerek bir dinamizm kazanmaktadır. Başlangıçta ülkeler aracılığı ile süreç duyulmaya ve farklı şekillerle seyir izlemiş olsa da yeni toplumsal hareketlerle birlikte görünür kılma ve istenir sonuca ulaşma noktasından olan değişikliklerin kitle iletişim araçları ile farklılık kazanmasının bir örneği olarak bu durum karşımıza çıkmaktadır (Avcil, 2022: 291). El Clasico maçının ertelenmesiyle aslında saha dışında olan çatışmalar, saha içerisine taşınmıştır. Futbol maçlarının içinde bulunduğu durumdan etkilenmesi, toplum içerisinde olan olaylara kayıtsız kalınmaması gözlemlenmiştir. Bu durumla beraber aslında futbol taraftarlarının beklediği amacın, eğlenmek ve mutlu bir şekilde zaman geçirip problemlerden uzaklaşmak (Ekici & Arıkan, 2020: 98) gibi bir amacı olduğu düşünülse de görüldüğü üzere gündelik hayat içerisinde olan problemlerinde stadyumlara taşındığı ve uluslararası anlamda görünürlük açısından daha açık olduğu görülmektedir. Bu olay haricinde de 2020 yılında ortaya çıkan Covid salgınıyla da her iki kulüp ekonomik olarak etkileri bulunmaktadır. Bu durum elbette İspanya'ya özgü değildir. İspanya'da yaşanan

Katalanların bağımsızlık ve kimlik mücadelesi futbola yansıyan en net örneklerdendir. Futbolun bir direniş alanı olarak yansımalarının bir örneği olarak Barcelona kulübü için Katalan kimliği üzerine kurulmuş olan ve “*devletsiz bir milletin silahsız ordusu*” olarak tanımlanması Katalanlığı yansıtmanın bir aracı olurken aynı zamanda bir spor kulübünün zaferlerle kahramanlaşmış olması ve iktidarın takımına karşı bir duruş sergiledikleri görülmektedir (Colome, 2014:125). Bu örnek ve önceki sayfalarda da belirtilen kimlik, din çatışmaları, ekonomi, siyaset futbolu etkileyen yapılardır.

SONUÇ

Bu tezin amacı doğrultusunda sporun tarihsel olarak süreçlerden de etkilenen bir alan olmasıyla beraber zaman içerisinde de değişen bir olgu olduğu görülmektedir. Genel iddiası ise kimlik inşa süreçlerinde daha belirgin hale gelen toplumsal cinsiyet, sosyal haklar, dezavantajlılık gibi farklı boyutlar veya sivil toplum hareketleri gibi farklı boyutların olmasına rağmen futbolun ve sporun hala klasik anlamda kimlik inşa süreçleri konusunda belirleyici olması durumudur. Bu sebeple İspanya’da ortaya çıkan İç Savaş sonrasında futbol kulüplerinin süreçten nasıl etkilendiğini ve kimliklerin inşa edilme süreçlerine yansısı incelenmiştir. Buradan hareketle artık bireylerin kendi cinsel yönelimleriyle, yaşam tarzlarıyla veya farklı parametrelerle kendilerini tanımlıyor olsalar dahi futbol hala ve hala kitlesel anlamda kimlik belirleme süreçlerinde en etkili olgulardan birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu tez çalışması yeni toplumsal hareketler, yeni kimlik inşa süreçlerinin yanında mevcut kitlesel kimlik inşa süreçlerine bir örnek olarak futbolun hala ve artan bir biçimde kimliği etkileyen ve belirleyen temel parametrelerden biri olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Her toplumun içinde bulunduğu yapıları etkilemesiyle beraber bu tez doğrultusunda futbolun içinde bulunduğu toplumdan etkilendiği görülmektedir. Barcelona- Real Madrid’in Franco rejiminden olan etkilenmeleri ve toplumda yaşanan olayların futbolla farklı bir alana yani sokaklardan yeşil sahalara taşındığını ve kimlik inşasıyla ilişkilerinin beraber incelenmesine olanak sağlamıştır. Ülke içerisindeki iç savaş ve Franco rejiminin Katalan kimliği üzerinde olan etkisi Katalan etnik kimliğini taraftarların Camp Nou’ya taşınmasına ve en etkili kullanıldığı yer olarak gözlemlenir. Fişek’in “spor toplumun aynasıdır” ve Kuper’in “futbol asla sadece futbol değildir” sözlerinin doğruluğu gözlemlenmiş olup bir kimliğin ortaya çıkışında ve mücadele edilmesinin alternatif kanallar üzerinden sağlanması İspanya’da futbolu etkileyen bir süreç olmuştur. İçinde bulunulan toplumun biryapıyı etkilemesinden hareketle bu tez doğrultusunda spora ve futbolatoplum içerisindeki etkileşimlerin bir yansısını, kimlik mücadelesi ve kimlik inşası olarak görebilmekteyiz. Bask ve Katalan ayrımının sahne olduğu İç Savaş ve bu durumdan etkilenen Real Madrid-Barcelona kulüplerine yansımaları incelenmiştir. Franco ve İspanyol hükümetinin futbol üzerine olan etkileri

doğrultusunda Barcelona'nın vermiş olduğu mücadeleler eşliğinde “bir kulüpten daha fazlası (mes que un club)” olduğunu Real Madrid ile aralarında geçen müsabakaların aslında bir futbol maçı haricinde daha derin bir anlam taşıyan arenaolduğu vurgulanmaktadır.

İspanya ulus kimliğinin oluşması, etnik kimlikler eşliğinde ayrımın yaşanması futbolun rekabetlerle sınırlı kalmayarak gündelik yaşantı içerisinde olan akışa dâhil olmasıyla beraber tarihin etkileri de görülmektedir. Spor, ekonomi haricinde politika ve kültür ilişkilerine farklı bir bakış kazandırarak daha geniş perspektiflere yayılmasını sağlamıştır. Kimliklerin daha keskin bir şekilde ortaya çıktığı tez bağlamında Bask-Katalan ayrımında toplulukların etkilenmesi ve kendilerine belli başlı semboller oluşturmaları gözlenmektedir. Kimliklerin sosyal inşasının önemli bir aracı olarak futbol ışığında Real Madrid ve Barcelona ile bu durum örneklendirilmiştir. Spor kulüplerinin toplum içerisinde sadece bir seyir zevki olmasından ziyade o toplumun geçmişinden kalan izlerini ve bu izlerin geleceğe de aktarımında bir fikir ve inanç eşliğinde yapılması gözlemlenmiştir. Katalonya'nın mücadelesinin izleri Barcelona'ya ve bu temelde de Katalan kimliğine bir gurur sembolü olarak yansırken toplumlar tarafından bir diktatör rejiminin savunduğu takım olarak geçen Real Madrid rejimin veya diktatörün takımı sembolü ile anılmaktadır. Bir özgürlük ve direniş alanı olarak ortaya çıkan Camp Nou stadyumu ise Barcelona taraftarı ve halkı için önemli bir anlam taşımaktadır. Bir dönem kimliklerini sergileyebildikleri tek alan olarak görülmesinden kaynaklı olarak Barcelona'nın Franco rejiminde önemli bir siyasi işlevi ve bu işlevde stadyumunda etkili olduğunu göstermiştir. Bu durumlardan da hareketle futbolun tarihsel, kültürel ve politik olaylardan etkilenen bir alan olduğunu ve bunların etkisiyle futbolun etnik ve ulusal kimliklerin sergilendiği ve mücadele alanı olduğu tekrar gözler önüne serilmiştir.

Spor ve mekân arasında geçen bu bağlantılar eşliğinde siyasi, kültürel ve dilsel olarak bireylerin kendilerini buldukları ulus kimliklerine, etnik kimliklerine ve sosyal kimliklerine vurgular yaparak kendilerini özdeşleştirmişlerdir. Toplum içerisinde mekânlara yüklenen anlamlarla beraber taraftarlar özellikle belleklerinde bu durumları imgeleştirerek geçmişle bağlantılı olarak bir önem atfederken aynı zamanda da bir bağ kurulmuşlardır ve kendilerini oraya ait hissetmişlerdir. Bu bağ sayesinde de genel olarak spor, özel olarak ise futbol eşliğinde bir rejimin toplum içerisindeki yapıyı

dönüştürmesi, kimliklerin sosyal inşasında olan etkileri, kulüpleri belirli sembollerle oluşturması bu çalışmaya yön vermiştir. Taraftarların oluşturdukları aidiyetle birlikte kendilerini geçmiş tarihin kuşaklara aktarıcısı olarak nitelendirerek kendilerine ait olan stadyumu bir kutsal mabet olarak görmektedirler. Yapılan incelemeler sonucunda yıllar geçse de Barselona'nın kültürel öneminin ve ulusal gücünün değişmeyeceği, tarihlerinde verdikleri mücadelenin her zaman onların bağlılığını sürdüreceğini ve yakın olarak 2019 yılında yaşanan olayla bu durum bir kez daha gösterilmiştir. Aynı şekilde başlangıçta bir rejimi temsil ettiği düşünülen Real Madrid'in bir süre sonra bundan arınarak İspanyol kimliği etrafında kendini oluşturmaya başladığı ve ulusal bir kimlik oluşturmaya başladığı görülmüştür. Buradan hareketle toplumsal olarak üretilen ve sürdürülen etnik kimliği Barselona ile özdeşleştirirken her zaman diğer kimlik türlerinden daha üstün olduğu düşünülen ulusal kimliği ise Real Madrid ile özdeşleştirmek mümkündür.

Boş zamanlar etkinliği olarak görülen spor, toplumun içerisinden beslenerek kendini geliştiren bir alan olmaya başlamıştır. Hatta bu alan artık hayatımızın her alanında bizimledir. Toplumun derinden etkileyen olayların, kimliklerin, politikanın aynı zamanda sporu ve futbolu etkilemesi hatta futbola şekil vermesine tanık olunmaktadır. Bir taraf olmanın dinsel, etnik veya ulusal olarak önemini sosyal kimlik üzerinden futbol taraftarlığı bizlere göstermektedir. Spor, oluşturduğu iktidar mekanizmasıyla bir bağlılık oluşturmaktadır. Aynı zamanda toplum içerisinde olan durumlardan etkilenmesi, mekân ve kimlik üzerinde olan etkileri bireyleri daha da fazla içerisine alan bir döngüye dönüştürmüştür. Bunlar eşliğinde futbolun, politikacılar üzerinden futbolun toplumu uyuşturan veya uyutmaya yaran önemli bir olgu olarak ele alındığı görülmektedir.

İspanya futbolu üzerinden ele alınan bu çalışma ile futbol kulüplerinin toplum içerisindeki siyasi ve kültürel olaylardan etkilenmeleri, ülke içerisinde olan savaş ve politikanın etkisiyle kulüpler ve özellikle taraftarlar kolektif bir yaklaşımla kimlik üzerindeki temsil ve güç ilişkisini verilen mücadeleyle, bağlılıkla yansıtmaktadır. Futbolun sadece bir endüstri olarak görülmemesi gerektiği aynı zamanda toplum içerisinde bir direniş alanı oluşturduğu, kimlik inşasında etkilerini ve bazen bir karşı çıkış alanı bazen ise bireyin kendini bulduğu bir alan olduğu da unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akça, G. (2005). Modernden Postmodern Kültür ve Kimlik. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 1-24.
- Akın, M. (2021). *Çağdaş Sosyoloji Teorileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Akkaya, C. (2023). *Sporun Sosyal Boyutu: Temel-Sosyolojik Yaklaşımlar*. İstanbul: Bidge Yayınları.
- Altun, A. (2016). Küreselleşme Çağında Milliyetçilik ve Ulus-Devlet. *International Journal of Academic Value Studies*, 2(3), 145-160.
- Amstel, N., & Junior, M. (2021). Max Weber's Possible Contributions to a Sociology Of Sport. *Em Tese*, 18(1), 505-522.
- Arıkan, A. (2021). Kimlik ve Kültür. *Eurasian Conferance on Language&Social Sciences XI*, 532-543.
- Arnwine Esen, S. (2003). İspanya'da Diktatörlükten Demokrasiye Geçiş Süreci: 1975-1982. *Amme İdaresi Dergisi*, 36(4), 103-126.
- Aşkın, M. (2010). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 213-220.
- Atasoy, B., & Kuter, F. (2005). Küreselleşme ve Spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 11-22.
- Avcıl, C. (2022). Yeni Toplumsal Hareketlerde Kimlik Taleplerinin Dönüşümü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 280-302.
- Aydın, B., Ceyhan, Ç., & Hatipoğlu Aydın, D. (2008). Endüstriyel Futbol Çağında "Taraftarlık". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 289-316.
- Aydoğdu, H. (2004). Modern Kimlikte Öznenin Ölümü. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 115-147.
- Baloğlu, B., & Davutoğlu, A. (2009). *Sporun Değişen Yüzü*. İstanbul: Derin Yayınevi.
- Barcelo, J., Clinton, P., & Sero, C. (2015). National Identity, Social Institutions and Political Values. The Case Of FC Barcelona And Catalonia From an Intergenerational Comparison. *Soccer and Society*, 4(16), 469-481.
- Bauman, Z. (2000). *Siyaset Arayışları*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2000). *Siyaset Arayışları*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2001). *Parçalanmış Hayat*. (İ. Türkmen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Bauman, Z., & May, T. (2019). *Sosyolojik Düşünmek*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BBC. (2017). Barcelona Futbol Kulübü Bağımsızlık Tartışmalarının Neresinde Duruyor? 07 08, 2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/41458728> adresinden alındı
- BBC. (2024, 07 07). Barcelona-Real Madrid: El Clasico oynanırken çatışmalar. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50847694> adresinden alındı
- Beevor, A. (2022). *İspanya İç Savaşı 1936-1939*. (O. İşçi, Çev.) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bilgin, N. (2009). Kültür Değişimleri ve Kimlik Sorunları. *Aramızdan Ayrılışının 40. Yılında Prof. Dr. Mümtaz Turhan Sempozyumu*, (s. 161-188).
- Bilgin, N. (2023). *Kimlik İnşası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Bilir, H. (2020). Sporun Toplumsal İşlevi: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(4), 27-36.
- Bingöl, İ. (2022). Toplumsal Teoride Çatışmanın Klasik Kökleri Üzerine Bir Değerlendirme: Karl Marx, Max Weber, George Simmel. *Akademik Matbuat*, 111-136.
- Bookchin, M. (2020). *Spartakistlerden İspanya İç Savaşına*. (A. Sarı, Çev.) Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bora, T. (2006). *Karhanede Romantizm Futbol Yazıları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burns, J. (2021). *Kızılar İspanyol Futbolunun Dünyayı Fethi*. (B. İşyar, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Calleja, E. (2010). El Real Madrid, ¿“Equipo del Régimen”? Fútból y Política Periodte el Franquism. *Esporte e Sociedade*, 14(5), 1-19.
- Casanova, J. (2021). *İspanya İç Savaşının Kısa Tarihi*. (U. Kocabaşoğlu, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Castells, M. (2018). *Ağ Toplumunun Yükselişi: Enformasyon Çağı Ekonomi, Toplum ve Kültür*. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chambers, I. (2005). *Göç, kültür, kimlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coakley, J. (2017). *Sports in Society Issues and Controversies*. Graw Hill: Twelfth Edition.
- Coakley, J., & Pike, E. (2024). *Spor Sosyolojisi Sorunlar ve Çatışmalar*. (F. Akcan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Collins, R. (2015). *Sosyolojide Dört Ana Gelenek*. (Ü. Atlıcan, Çev.) Bursa: Sentez Yayınları.
- Colome, G. (2014). *FC Barselona ve Katalan Kimliği. Futbol ve Kültürü: Takımlar, Taraftarlar, Endüstri, Efsaneler*. (R. Horak, W. Reiter, & B. Tanıl, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Coser, L. (1957). Social conflict and the theory of socialchange. *The British Journal of Sociology*, 8(3), 197-207.
- Craing, P., & Beedie, P. (2008). *Sport Sociology*. Learning Matters.
- Çakaş, C. (2020). İspanya’ daki Bask Etnik Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(20), 118-155.
- Çakır, V. (2014). Spor Sosyolojisinin Doğuşu; Geleneksel Beden Eğitimi Usul ve Yaklaşımlarında Dönüşüm. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Çaylak, M. (2023). Sosyal Kimlik İnşasında Damgalanmanın Rolü. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 1-22.
- Çiftçi, A. (2016). Din ve Kimlik. A. Ü. Fakültesi içinde, *Din Sosyolojisi* (s. 1-17).
- Çiftçi, A. (2016). Din ve Kimlik, içinde Din Sosyolojisi. *Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi*, 1-17.
- Dahrendorf, R. (1959). *Class and Class Conflict In Industrial Society*. In *Social Stratification, Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*. Routledge.
- Dalbay, S., & Avcı, N. (2018). Kimlik İnşasına İlişkin Temel Yaklaşımlar Ve Bu Yaklaşımların Türkiye’ye Yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 17-39.
- Deaux, K. (2001). *Social Identity*. Psychologist-Leicester.
- Delaney, T. (2015). *The Functionalist Perspective on Sport*. In *Routledge Handbook of the Sociology of Sport*. Routledge.
- Delaney, T., & Madigan, T. (2009). *The sociology of sports: An introduction*. McFarland: Jefferson.
- Devecioğlu, S. (2005). Türkiye’de Spor Sektörü Stratejilerinin Geliştirilmesi. *Verimlilik Dergisi*(2), 117-134.
- Dever, A. (2017). *Sosyolojik Teoriler ve Spor*. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Dever, A., & Sezen, H. (2021). *Spor Sosyolojisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Dever, A., & Sözen, H. (2021). *Spor Sosyolojisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ekici, S., & Arıkan, İ. (2020). *Popüler kültür ve spor*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık.
- Erincik, S. (2011). Kimlik ve Çokkültürcülük Sorunu. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 219-241.
- Erkal, M., Ayan, D., & Güven, Ö. (1998). *Sosyolojik Açından Spor*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erol, S. (2016). *Mazlum ve Makul İstanbul Süryanilerinde Etno-Dinsel Kimlik İnşası ve Kimlik Stratejileri*. İstanbul: İletişim.
- Erol, S. (2016). *Mazlum ve Makul İstanbul Süryanilerinde Etno-Dinsel Kimlik İnşası ve Kimlik Stratejileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Espadaler, A. (2004). *Professor Of Medieval Literature At The University Of Barcelona*. Barcelona: Interviewed By Author.
- Euronews. (2024, 07 08). Katalanlar İspanya'yı Neden İstemiyor? <https://tr.euronews.com/2017/09/29/katalanlar-ispunya-yi-neden-istemiyor> adresinden alındı
- Fişek, K. (2003). *Spor Anatomisi*. İstanbul: YGS Yayınları.
- Fişek, K. (2003). *Sporun Anatomisi*. İstanbul: YGS Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giulianotti, R. (2004). *Sport: A Critical Sociology*. Unknown Publisher.
- Goig, R. (2008). Identity, Nation-State And Football İn Spain. The Evolution Of Nationalist Feelings İn Spanish Football. *Soccer and Society*, 9(1), 56-63.
- Guibernau, M. (2000). Nationalism and intellectuals in nations without states: The Catalan case. *Political Studies*, 989-1005.
- Gülalp, H. (2002). *Kimliklerin Siyaseti*. Ankara: Metin Yayınları.
- Günay, B. E. (2023, 06 07). *Kralın Takımı: Real Madrid*. <https://medium.com/t%C3%BCrkiye/kral%C4%B1n-tak%C4%B1m%C4%B1-real-madrid-1c84acf254d3> adresinden alındı
- Güvenç, B. (1995). *Türk Kimliği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HaberGlobal. (2024, 07 07). Barcelona'ya El Clasico maçındaki olaylar için ceza. <https://haberglobal.com.tr/spor/barcelona-ya-el-clasico-macindaki-olaylar-icin-ceza-20074> adresinden alındı

- Hatipoğlu, D., & Aydın, M. (2007). *Bastır Ankaragücü: Kent, Kimlik, Endüstriyel Futbol ve Taraftarlık*. Ankara: Epos Yayınları.
- İnce, M. (2016). Spor ile Siyasetin İlişkisi Üzerine Bir Analiz; Sporu Siyasete Alet Etmek. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 456-464.
- Jarvie, G. (2006). *Sport, Culture and Society*. Roudledge: Champaign.
- Kemerlioğlu, E. (2024). Toplumsal Çatışma Konusunda Temel Görüşler. *Edebiyat ve Beşeri Bilgiler Dergisi*, 14, 133-153.
- Kinney, J. (2019). *Football and National Identity: A Triangle of Spain's Regional Attitudes*. Bağımsız Çalışma Projesi Koleksiyonu.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kızılcıkelik, S. (1994). *Sosyoloji Teorileri 1*. Konya: Yunus Emre Yayıncılık.
- Kuper, S. (2022). *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir*. (S. Gürtunca, Çev.) İstanbul: İttihaki Yayınları.
- Levi Strauss, C. (1987). *Race et Histoire*. Paris: Denoel.
- Malcolm, D. (2008). The Sage Dictionary Of Sports Studies. *The Sage Dictionary of Sports Studies*, 1-304.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akımhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marx, K. (2009). *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirilmesi*. (K. Somer, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.
- Mete, M. (2023). Sosyal Kimlik Teorisi ve Göçmen Kimliğinin Ötekileştirilmesi Süreci: Stereotipleştirmeye Yönelik Psikopolitik Bir Analiz. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 18(2), 470-489.
- Olgun, C. (2007). Robert King Merton'ın İşlevsel Çözümlemesi. *Sosyoloji Notları*, 44.
- Öğün, S. (1999). Oyun İçinde Oyun: Futbol. *Düşünen Siyaset Dergisi*, 2, 18-24.
- Öz, İ. (2021). *Spor ve Sosyoloji Teorileri, içinde Spor Sosyolojisi*. Erzurum: ATA AOF.
- Özdağ, S., Duman, S., & Fişekcioğlu, İ. (2011). Popüler kültür: Futbol mu "Putbol" mu? *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1309-1336.
- Özdemir, D. (2001). Kimlik ve Söylem. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 107-122.

- Özdil, M. (2017). Kolektif Ve Bireysel Kimlikler Bağlamında Sosyal Bütünleşme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 28, 383-400.
- Özkırımlı, U. (1999). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Özsöz, C. (2007). Çözümlemeci Çatışma Kuramı ve Ralf Dahrendorf. *Sosyoloji Notları*, 3-49.
- Öztaş, Ş., & Kıyılıoğlu, L. (2021). Kapitalizmle İlişkisi Bağlamında Boş Zaman ve Gençlik. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 9, 338-358.
- Özyurt, C. (2014). Marx'ta Yanılsama ve İdeoloji Olarak Din. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 7(2), 207-240.
- Parlak, C. (tarih yok). Toplumsal Şiddet ve İspanya İç Savaşı. *Academia*, 1-36.
- Ranachan, E. (2008). Cheering for Barça: FC Barcelona and the shaping of Catalan identity. *Yüksek Lisans Tezi*. Kanada.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2019). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Ve Klasik Kökleri*. (I. Ertuna Howison, Çev.) Ankara: De Ki Yayınları.
- Sağır, A. (2013). Facebook Gruplarında “Futbol” Algısı Üzerinden Bir “Taraftarlık” Kimliği Çözümlemesi. *Sosyoloji Dergisi*, 93-121.
- Sak, R., Sak, İ., Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversite Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Sarikoca, E. (2020). Spor ve Sosyoloji Bir Yaklaşım Denemesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(64), 261-270.
- Seydioğulları, İ. (2021). Popüler Kültür Bağlamında Futbol ve Siyaset İlişkisi. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 9(20), 213-240.
- Shobe, H. (2008). Place, identity and football: Catalonia, Catalanisme and Football Club Barcelona 1899–1975. *National Identities*, 3(10), 329-343.
- Slattey, M. (2020). *Sosyolojide Temel Fikirler*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Smith, A. (1994). *Milli Kimlik*. (B. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Squires, D. (2018). *Çizgilerle Dünya Futbol Tarihi*. (B. Karacasu, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Stets, J., & Burke, P. (2000). Identity Theory And Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*, 224-237.
- Stolley, K. (2005). *The Basics of Sociology*. USA: Greenwood.

- Strauss, L. (1978). *Race et Histoire*. Paris: Gallimard Denoel.
- Sütçüoğlu, B. (2019). *Türkiye’de Ulusal Kimliğin Tanımını Değiştirme Çabası: Devlet Katında Nâzım Hikmet’in Değişen İmgesi*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Süverdem, F., & Ertek, B. (2020). İki Dillilik ve İki Kültürlülük: Göç, Kimlik ve Aidiyet. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 183-207.
- Swingewood, A. (1988). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. (O. Akınhay, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şahin, A. (2023). Sporun Karakter Gelişimine ve Sporcu Kimliğinin Oluşumuna Etkisi. *Spor Bilimleri Üzerine Araştırmalar - IV*, 65.
- Şahin, M., Çolakoğlu, T., & Yenel, F. (2010). Spor ve Milliyetçilik Etkileşimi: Ulusal Kimlik Oluşturmada Sporun Yeri ve Önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1244-1263.
- Şahin, M., Yenel, İ., & Çolakoğlu, T. (2010). Spor ve Milliyetçilik Etkileşimi: Ulusal Kimlik Oluşturmada Sporun Yeri ve Önemi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1244-1263.
- Şenel, A. (2008). Olimpiyatlar, Yarışmacı Spor Gerçeği ve Eleştirel Spor Kuramları. *Bilim ve Gelecek*, 6-28.
- Şentürk, Ü. (2007). Popüler Bir Kültür Olarak Futbol. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 25-41.
- Şimşek, S. (2002). Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşadığı Temel Çatışma Eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29-39.
- Tabuk, M. (2022). *Futbol Taraftarının Sosyolojik Tipolojisi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Tafjel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories*. Cambridge: Cambridge Universtiy Press.
- Talimciler, A. (2017). *Futbol Yazıları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Talimciler, A. (2018). *Sporun Sosyolojisi Sosyolojinin Sporu*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Taşdelen, V. (2004). *“Futbol Tiyatrosu”, Eğitim, Özel Sayı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Tekin, G. (2023). Tarihsel Süreçte Spor, Siyaset Ve Milliyetçilik İlişkisi. *Rol Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 1182-1201.
- Tepeköylü, İ. (2016). Türkiye’de Futbol, Taraftar Olgusu ve Beşiktaş Çarşı Grubu. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 380-390.
- Tunon, J., & Brey, E. (2012). Sports And Politics İn Spain – Football And Nationalist Attitudes Within The Basque Country And Catalonia. *European Journal for Sport and Society*, 9(1-2), 7-32.
- Turkay, H. (2019). Sporda Sosyal Kimlik. *Academic Studies On Natural And Health Sciences*, 181-188.
- Türkkahraman, M. (2009). Teorik ve Fonksiyonel Açidan Toplumsal Kurumlar ve Kurumlararası İlişkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 25-46.
- Uluğ, Y. (2004). “Futbol, Sadece Futbol mudur?”. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ünal, A. (2016). Klasik Fransız Sosyoloji Geleneğinde Toplumsal Düzenin Yeniden İnşası Sorunu ve “İkame Din”. *KMÜ Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(30), 28-34.
- Vazci, M., & Bairner, A. (2021). *Sport and Secessionism*. Routledge.
- Voigt, D. (1988). *Spor Sosyolojisi*. (A. Atalay, Çev.) İstanbul: Alkım Yayınları.
- Wallace, R., & Wolf, A. (2020). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (L. Elburuz , & R. Ayas, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Wann, D., & Branscombe, N. (1993). Sports Fans: Measuring Degree Of İdentification With Their Team. *International Journal of Sport Psychology*, 24(1), 1-17.
- Yener Gökşenli, İ. (2013). İç Savaş ve Savaş Sonrası İspanyası’nın İlk Döneminde Toplumsal Değişim. *Sosyoloji Dergisi*, 145-170.
- Yetim, A. (2019). *Sosyoloji ve Spor* (8 b.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yıldız, R., & Demir, S. (2015). Milli Kimliğin Oluşumunda Zihniyet. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8.
- Yüksel, M. (2020). Sporun Sosyal Hareketlilik Üzerindeki Yönü. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, 919-930.
- Zelyurt, M. (2013). Dünyanın Çeşitli Ülkelerinde Etnik Gerilimler Bağlamında Futbol. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 179-214.

- Zelyurt, M. (2014). Seyirden Protesto Kimliklerine: Futbol Taraftarlığı ve Temsil. *Sosyologca*, 8, 235-250.
- Zelyurt, M. (2019). Futbol Taraftarlığı, Özdeşleşme Ve Kimlik: Taraftarlıktan Fanatizme. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 85-105.
- Zelyurt, M. (2019). *Spor Sosyolojisi Temsil-Kimlik-Taraftarlık-Altyapı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Zelyurt, M. (2021). Spor Olgusuna “Sınıf” ve “Siyaset” Kavramlarından Bakan Marksist Bir Sosyal Bilimci: Kurthan Fişek. *Sosyologca*, 54-75.
- Zelyurt, M. (2021). Spor Olgusuna “Sınıf” ve “Siyaset” Kavramlarından Bakan Marksist Bir Sosyal Bilimci: Kurthan Fişek. *Sosyologca*, 22, 54-75.
- Zelyurt, M. (2023). Aidiyet” Ve “Biz” Duygusu Açısından Futbola Sosyolojik Bir Bakış: Kimlik, Fanatizm Ve Milli Duygular Bağlamında Futbol. *International Journal of Social Sciences and Humanities*, 7(4), 923-937.
- Zubrzycki, G. (2002). The Classical Opposition Between Civic and Ethnic Nationalism. *Polish Sociological Review*.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Bengisu Hilal BUYURAN

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, 2016-2020

Yüksek Lisans Öğrenimi : Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Yabancı Dil ve Düzeyi :İngilizce Başlangıç Düzeyi

İş Deneyimi :Yok

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :

Yılmaz Gökalp, G. ve Buyuran, B. H. (2023). Yüzücüler (The Swimmers) Filmi Üzerinden Düzensiz Göçmenliği Okumak, International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS), 14(54), 1436-1452.

<http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3369>